

T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İBRAHİM YILDIRIM'IN "KUŞEVİ'NİN
EFENDİSİ" ROMANINDA DİL ve ANLATIM**

EMİNE DUMAN

110101028

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. HASAN AKAY

İSTANBUL 2013

T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İBRAHİM YILDIRIM'IN "KUŞEVİ'NİN
EFENDİSİ" ROMANINDA DİL ve ANLATIM**

EMİNE DUMAN

110101028

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Edebiyatı

Bu tez ...../...../ 2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği /Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlâk kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Emine DUMAN

Haziran 2013

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10008492
Yazar Adı / Soyadı	EMİNE KÖKTEN
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 45487760832
Telefon	5435792530
E-Posta	duman_zku@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	İbrahim Yıldırım'ın Kuşevi'nin Efendisi Romanında Dil ve Anlatım
Tezin Tercümesi	İbrahim Yıldırım'ın Kuşevi'nin Efendisi Romanında Dil ve Anlatım
Konu	Türk Dili ve Edebiyatı
Üniversite	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Türk Edebiyatı Bölümü
Anabilim Dalı	Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2013
Sayfa	132
Tez Danışmanları	PROF. HASAN AKAY 48958421102
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	3 ay süre ile 18.10.2013 tarihine kadar kısıtlı

Tezimin Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi tarafından çoğaltılması veya yayımının tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

NOT: (Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.)

18.07.2013

İmza:.....

ÖZ

Bu çalışma İbrahim Yıldırım'ın Kuşevi'nin Efendisi romanının üslûp, dil ve anlatım açısından incelenmesini içermektedir. Yazarın üslûbunun ortaya konulması adına yapılan çalışma bir ilki teşkil etmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde yazarın hayatı, eserleri ve edebi kişiliği değerlendirilmiştir. Çalışmanın devamında ise kuşevleri ile ilgili bilgi verilmiş; mimari, sosyal ve tarihi özellikleriyle kuşevleri incelenmiştir. Ana bölümde ise eserin dili, üslûbu, üslûba etki eden anlatım teknikleri ele alınmıştır. Metinlerarası ilişkinin de ortaya konulduğu bu çalışmada, romanın cümle özelliklerine de ayrıca yer verilmiştir. Roman üzerinde yapılan istatistiksel bir çalışmayla kelime varlığı ortaya konulmuştur. Günümüz roman ve öykü yazarlarından önemli bir isim olarak gördüğümüz İbrahim Yıldırım'ın Kuşevi'nin Efendisi romanıyla ilgili yapılan bu çalışmanın edebiyat araştırmalarına katkı sağlayacağı inancındayız.

Anahtar Kelimeler: Kuşevi, üslûp, metinlerarasılık, postmodern roman, İbrahim Yıldırım.

ABSTRACT

This study includes an examination of the fiction “Kuşevi’nin Efendisi” by İbrahim Yıldırım, in terms of genre, language and narration. This has been the first examination to reveal the genre of the fiction’s author. The author’s life, works and literary style are reviewed in the first part of this study. Afterwards birdhouses are discussed and they are observed from their architectural, social and historical aspects. The fiction’s language, genre and expressional techniques effecting genre are analyzed in the main section. This study, in which intertextuality is also revealed, includes sentence structure of the fiction, too. Vocabulary is also mentioned with a statistical study on the fiction. We are hopefully in the belief that this study about İbrahim Yıldırım, who is one of the significant authors in fiction and short story, and about his fiction “Kuşevi’nin Efendisi” will contribute to literary surveys.

Key Words: Bird House, stylistic, intertextuality, postmodern novel, İbrahim Yıldırım.

ÖNSÖZ

İbrahim Yıldırım, ilk romanı *Kuşevi'nin Efendisi* ile roman hayatına başlamıştır. Yazar, romanlarında postmodern roman çizgisini takip etmiştir. Eylül'den Sonra üçlemesi adını verdiği romanlarında 1980 darbesini ve darbe sonrası aydın psikolojisini ele almıştır. Yazı dünyasında daha çok dergiyle tanınan yazar, 2000 yılından bu yana yazdığı romanlarla ses getirmiştir. Romanlarında çoksesliliği ön planda tutan yazar, postmodern anlatının unsurlarını eserlerine taşımıştır.

Yazarın üç tiyatro, üç öykü kitabı ve yedi tane de roman olmak üzere yayımlanmış toplam on üç tane eseri vardır. Yazar roman alanındaki çalışmalarına ve dergi yazılarına devam etmektedir. Tez çalışmamıza kaynaklık etmesi adına yazarın dergilerde yayınlanan röportajlarından faydalanılmıştır. Bunun dışında yazarla ilgili herhangi bir tez çalışması bulunmamaktadır.

İbrahim Yıldırım, roman kurgusunu oluştururken dili işleme noktasında nadir yazan yazarlardan biridir. Yazar her romanında yeni biçimler uygulamakta, bunun nedenini de “romanı bir arayış olarak görmesi” şeklinde açıklamaktadır. Yazar romanlarında konu olarak son dönem Türkiye’de yaşananları ele almıştır. Darbe, köy enstitüleri, yazı ve yazma işlevi, aydın kimliği roman karakter ve konularının başlıcalarını oluşturmaktadır. Tüm bunların yazıya aktarılması yani dili işleme sanatı ise Yıldırım’ın belli başlı bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu işleme ve kurgu sürecinde yazar kendine gölge yazarlık payesi biçmektedir. Onun romanlarında dil adeta kahramanların yaşantısının ve romandaki işlevlerinin sonucu gibi görülmektedir.

Çalışmamızda İçindekiler, Önsöz ve Kısaltmalardan sonra İbrahim Yıldırım’ın hayatı, edebi kişiliği ve eserleri yer almaktadır. Daha sonrasında ise kuşevleri ile ilgili bilgi verildikten sonra *Kuşevi'nin Efendisi* romanı dil, üslup ve anlatım açısından incelenmiş, metinlerarası ilişkilere yer verilerek bu durumun roman kurgusundaki etkisi ortaya çıkarılmıştır. Cümle ve kelime çalışmasına da yer

verilen tezimizde romandaki kelime varlığını belirlemek için “Mehmet Bozuyla’nın” dizin programından faydalanılmıştır. Bu programda yazarın kullandığı kelime sayısı ve kelimelerin tekrar etme sıklığı ortaya çıkarılmıştır.

Kaynak taraması sonucunda Türkiye’de bu alanda yapılan çalışmaların az olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmamızda konuyla ilgili yazılan, tüm eserler incelenmiş tezimizin gidişatında yol haritası olarak kullanılmıştır. Sonuç bölümünde, tezde öne sürülen görüşler değerlendirilmiş, çalışmanın sonunda faydalanılan kaynaklara yer verilmiştir.

İbrahim Yıldırım’ın *Kuşevi’nin Efendisi* romanının dil ve anlatımı üzerine yapılan bu çalışmanın edebiyat araştırmalarına katkı sağlayacağı inancını taşımaktayım. Bu vesile ile öncelikle özgün üslûbuyla ortaya koyduğu eserlerle, edebiyatımıza katkılar sağlayan kıymetli yazar, İbrahim Yıldırım’a teşekkür ederim.

Çalışmanın yürütülmesine yol göstericiliği ile ışık tutan danışman hocam Sayın Prof. Dr. Hasan Akay’a, manevi desteğini üzerimden eksik etmeyen çok kıymetli hocam, Sayın Prof. Dr. Musa Duman’a teşekkürü bir borç bilirim.

Emine DUMAN

İSTANBUL 2013

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. İBRAHİM YILDIRIM'IN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ.....	3
1.1. Hayatı.....	3
1.2. Edebi Kişiliği	4
1.3. Eserleri	6
İKİNCİ BÖLÜM	
2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KUŞEVLERİ'NE GENEL	
BAKIŞ.....	7
2.1. Kuşevleri'nin Tarihi	7
2.2. Kuşevleri'nin Mimari Özellikleri	8
2.3. Kuşevleri'nin Sosyal Hayattaki Yeri.....	12
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. ÜSLÛP TANIMLARI VE KUŞEVİ'NİN EFENDİSİ ROMANINDA	
ANLATIM DİLİ.....	15
3.1. Üslûp Tanımları	15
3.2. Romanda Yapı Öğelerinin Üslûba Yansıması	23
3.2.1. Üslûpta Yapı	24
3.2.2. Anlatıcı ve Bakış Açısının Üslûba Yansımaları.....	25
3.2.3. Anlatım Tekniklerinin Üslûba Yansımaları	28
3.2.3.1. Üst Kurmaca Tekniği	29
3.2.3.2. Geriye Dönüş Tekniği	30
3.2.3.3. İç Çözümleme Tekniği	36
3.2.3.4. İç Monolog Tekniği.....	39
3.2.3.5. Diyalog Tekniği.....	41
3.2.3.6. İç Diyalog Tekniği.....	42
3.2.3.7. Dış Diyalog Tekniği	44

3.2.3.8. Anlatma ve Gösterme Teknikleri	45
3.2.3.9. Tasvir Tekniği	47
3.2.3.10. Bilinç Akışı Tekniği	51
3.2.3.11. Montaj Tekniği	53
3.2.3.12 Otobiyografi Tekniği	54
3.3. Metinlerarası İlişkiler	54
3.3.1. Alıntı ve Gönderge	55
3.3.2. Gizli Alıntı-Aşırma	56
3.3.3. Anıştırma	57
3.3.4. Yansılama	58
3.3.5. Öykünme	58
3.3.6. Kolaj	59
3.3.7. Yeniden Yazmak	65
3.4.Söz Varlığı	66
3.4.1. Kelime Grupları	95
3.4.1.1. Zarffiiller	95
3.4.1.2.Sıfatlar	106
3.5. Cümle Grupları	107
3.5.1. Yapısına Göre Cümleler	109
3.5.1.1. Basit Cümleler	110
3.5.1.2. Birleşik Cümleler	112
3.5.1.3. Sıralı Cümle	115
3.5.1.4. Bağlı Cümle	116
3.5.2. Yüklemin Türüne Göre Cümleler	118
3.5.2.1. Fiil Cümleleri	118
3.5.2.2. İsim Cümleleri	119
3.5.3. Yüklemin Yerine Göre Cümleler	120
3.5.3.1. Kurallı Cümleler	120
3.5.3.2. Devrik Cümleler	121
3.5.4. Anlamına Göre Cümleler	122
3.5.4.1. Olumlu Cümleler	122
3.5.4.2. Olumsuz Cümleler	123
3.5. 4.3. Soru Cümleleri	124
3.5.5. Gramatiksel Yapıda Cümleler	125
3.5.6. Semantik Yapıda Cümleler	126
DEĞERLENDİRME	128
SONUÇ	130
KAYNAKÇA	132

KISALTMALAR

- a.g.e : Adı geçen eser.
a.g.y : Adı geçen yapıt.
a.g.m. : Adı geçen makale
D.T. : Düş Tutanklarım
s. : Sayfa
S. : Sayı
Yay. : Yayınları.
İ.Y. : İbrahim Yıldırım
K.E. : Kuşevi'nin Efendisi

*“Âsafın mikdarını bilmez Süleyman olmayan
Bilmez insan kadrini âlemde insan olmayan.”*

Ziya Paşa

GİRİŞ

Postmodern roman bugün bakıldığında tüm yönleriyle yepyeni bir tür olarak görülebilir. Ancak beslendiği kaynaklar incelendiğinde geçmişten faydalandığı, geçmiş türlere atıflar yapılarak oluştuğu görülmektedir. Postmodernizm ise modernizmin bir uzantısı, yenileşme halinin neticesidir.

Postmodern romanın özelliklerine baktığımızda, öykü içinde öykü oluşturma, destanlardan, kıssalardan, efsanelerden faydalanma görülmektedir. Metinlerarası ilişkilerin çokça kurulduğu, yazarın gerçek hayatta olmayan kurgularla roman oluşturduğu görülmektedir. Kubilay Aktulum, “Metinlerarasılık, Çokseslilik, Söyleşimcilik” başlıklı makalesinde postmodern romana ilişkin şunları dile getirmektedir:

“Öykü içinde öykü yöntemine sıklıkla başvurulması, buna bağlı olarak, yapıtlarda yaratılan kopukluk izlenimi, çokseslilik, parçalılık, açıklık kısacası, “ayrışıklık” özellikleriyle belirlenen yeni bir söylem biçimi ortaya çıkmıştır. Düzgü düzeyinde ise postmodern roman özellikle metin kılığını açığa çıkaran metinlerarası yöntemiyle belirlenmiştir. Gerçekten de postmodern söylemi (yazıyı) geleneksel söylemden (yazıdan) ayıran en temel özellik onun metinlerarasına yani farklı alanlara açılabilir olma özelliğidir. Postmodern söylem içerisinde bir metinlerarası yöntemi olan yazınsal anıştırmalara, metin dışı parçalara çokça yer verilir.”¹

Modern romandaki özne, bu roman türünde karşımıza, söylem ve anlatı olarak çıkmaktadır. Kurgunun nasıl oluştuğu, romanın hangi malzemeleri içine aldığı, yazarın söylemin akışına nasıl yön verdiği önemli bir nokta olmuştur. Gerçek ve kurmaca bu roman türünde kol kola görülmektedir. Bununla ilgili Nurullah çetin:

“Gerçeklik unsurundan çok; kurmaca unsuru ön plandadır. Yani romanın anlattığı, aktardığı, yansıttığı içerik ve anlam katmanlarından, fikir, duygu ve

---

¹ Kubilay, Aktulum, “Metinlerarasılık, Çokseslilik, Söyleşimcilik”, **Edebiyat ve Eleştiri**, S.36 ,1998, s.47-56.

bilgilerden çok; bunların nasıl anlatıldığı, nasıl bir teknik ve söylem içinde sunulduğu, nasıl bir kurguya bağlı olarak ortaya konduğu önemli olmuştur. Buna bağlı olarak üstkurmaca (metafiction) önem kazanmıştır

.....

Kimi zaman romanın yazılış süreci, romanın ana izleklerinden biridir. Dış dünyanın değil; romanın yazılış sürecinin yansıtılması öncelenir. Bu durumda romanın kurmaca yapısı, onun konusu olmuştur.”² sözlerini dile getirmektedir.

Çalışma konumuz olan Kuşevi'nin Efendisi romanı, üstkurmaca, metinlerarası ilişkiler, öykü içinde öykü oluşturma yönüyle zengindir. Yazar İbrahim Yıldırım'ın ilk romanı olan bu eser, postmodern bir anlatıdır. Çalışmanın ilk bölümünde İbrahim Yıldırım'ın hayatı, edebi kişiliği, eserleri yer alacaktır.

---

² Nurullah, Çetin, **Roman Çözümleme Yöntemi**, Edebiyat Otağı, Ankara,2006, s.113-114.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.İBRAHİM YILDIRIM'IN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ

1.1.Hayati

1950'de İstanbul'da dünyaya gelen İbrahim Yıldırım İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni bitirdi. İlk öyküsü Oluşum'da, ilk şiiri Varlık'ta yayımlandı. 1980 yılında Abdi İpekçi Roman Yarışması'na katıldı, yapıtı övgüye değer bulundu. Uzun bir süre (1984-1988) Günümüzde Kitaplar dergisinde "Bir Zamanlar Bir Kitap"; Cumhuriyet Kitap ve Çerçeve'de "Sarı Yapraklı Kitaplar" başlıkları altında denemeler yazdı. 1987 yılında Bir Cinayetin Ekonomisi adlı öykü kitabı yayımlandı. 1997'de Eylül'den Sonra adını verdiği roman üçlemesini yazmaya başlayan Yıldırım, bu dönemin ilk ürünü olan Kuşevi'nin Efendisi romanını 2000 yılında yayımladı. Bir yıl sonra ikinci romanıyla okurla buluştu: "Yaralı Kalmak". Üçlemenin üçüncü kitabı "Bıçkın ve Orta Halli" 2003'te yayımlandı. 2002 yılında, "Kaptan Gemide Kaçak Yolcu Var" adlı kitaba "Baudelaire Paradoksu" adlı öyküsüyle katılan İbrahim Yıldırım, çeşitli edebiyat dergilerinde deneme ve öyküler yayınlıyor. 2004 yılında "Hassas Ruhlar, Şikâyetçi Aşklar" adlı öykü kitabı yayımlandı. Yazarın bir de "Kumcul³" adında e-kitabı var.. İbrahim Yıldırım, Varlık dergisinde "Çok Özel İsimler Sözlüğü", Özgür Edebiyat dergisinde ise "Düzyazı Günlüğü" başlıkları altında denemeler yazmıştır. Yazar "Üç Uzun Karabasan" adını verdiği, üç kısa romandan oluşan kitabı üzerinde çalışmaktadır..⁴

Yazar 1980'li yıllarda kısa soluklu olan "Yaşasın Edebiyat – Hikâye ve Hikâye Sorunları Dizisi" adlı derginin yönetmenliğini yapmıştır. Bunların dışında, *Kitap-lık*, *Hayalet Gemi* ve *Eşik Cini* adlı dergilerde de yazmıştır.

---

³ <http://www.sabitfikir.com/yazar/ibrahim-yildirim> (son erişim tarihi 13.02.2013)

⁴ <http://www.dogankitap.com.tr/yazar/ibrahim-yildirim> (son erişim tarihi 13.02.2013)

1.2. Edebi Kişiliği

İlk romanını 2000 yılında yazan yazar, eserlerinde çokça postmodern bir yaklaşım sergilemiştir. Romanları tek okumalık, sığ veya gözücuyla okunacak türden değil; dahası okurunda kendinden bir şeyler katarak okursa anlayabileceği türden özellikler göstermektedir. Romanlarında özellikle yazı konusunu sıkça işlemektedir. Onun romanlarının çoğunda okunulan metnin içinde ayrıca bir metin veya bir yazar ya da apayrı bir yaşam bizi karşılamaktadır. Metin içinde metin oluşturmanın başlı başına bir konu olarak ele alındığı *Eylül'den Sonra* üçlemesinde 'yazı', romanın ana konularından biridir. Yazma eylemi de çoğu zaman bilinç akımı tekniğinden faydalanılarak aktarılır. Çalışma konumuz olan Kuşevi'nin Efendisi romanında, roman kahramanı olan Asaf Cemil'in metafizik dünyasının yazıya aktarılmasında bu teknik kullanılmıştır.

Yazarın romanlarında edebiliğin yanı sıra sosyalliğin, toplumsal hayatın anlatımı çokça görülmektedir. Hatta çoğu eserinde siyasi bir yapının var olması da yine toplumsallığın kanıtıdır. Yazar bu toplumsallığı ve siyasi unsuru eserlerinde, aydınları aracı ederek anlatmıştır. Romanlarını oluştururken Tanzimat'tan bugüne kadar olan sorunları aydın gözüyle anlatmıştır. Hatta romandaki kişiler çoğunlukla yazar, aydın vs. zümresindedir. Romandaki hayatlar esasında yaşadığı çağın tanıklığını yapan, bu çağda bölük pörçük olan aydın kişinin hayatıdır. Bu hayatlar anlatılırken, rüyalara, kokulara, bilinçaltı unsurlara, dönemin belli başlı olaylarına sıkça göndermeler yapılmıştır.

İbrahim Yıldırım'ın "üçleme romanlar" olarak adlandırdığı Eylül'den Sonra üçlemesinde 12 Eylül sonrasının anlatıldığı hayatlar yer bulmaktadır. Bu romanların ilki çalışma konumuz olan "Kuşevi'nin Efendisi", ikincisi "Yaralı Kalmak", üçüncüsü ise "Bıçkın ve Orta Halli" adlı romanlardır. Romanlarda darbe sonrası parçalanmış hayatlar, yarım kalmış insanlar geniş ruh tasvirleriyle, psikolojik geri dönüşlerle anlatılmıştır. Eserlerde hep bir kargaşa ortamı hâkimdir. Bu kargaşa ortamı kahramanların hayatlarında bıraktığı derin izlerle işlenmektedir.

Yazar romanlarında “Bir insanı nereye kadar tanıyabiliriz?” sorusunun cevabını aramaktadır. *Kuşevi'nin Efendisi* romanının ilk cümlesi olan bu soru romanın gidişatına da yol çizmektedir. Aynı zamanda yazarın “neyi” değil, “neyi, nasıl” anlattığı önemli bir unsurdur.

Öykü yazarı olarak da bilinen Yıldırım roman alanındaki çalışmalarla sık sık adından söz ettirmiştir. Yıldırım romana türüne:” *Roman benim için bir arayış, bir keşif çalışması. Böyle düşündüğümde olacak, her romanda yeniliklerin peşine düşüyor, yeni bir şeyler yapmak için uğraşıyorum. Sizin “yeni yapılar” dediğiniz kurgulama çabaları, bu arayışın sonucunda beliriyor, şekilleniyor. Kurguyu öyküleme (tahkiye) olarak da görenler var. Ben onlardan değilim. Kurgu, bence romanın kendisi gibi bir araştırma, hatta keşif çalışması olmalı.*”⁵ sözleriyle açıklık getirir. Bir başka söyleşide ise romanı:”... *Romanın modern toplumun destanı olduğu söylenmiştir. Bence roman, postmodern dönemin de destanı olacak. Romanın dönüştürmeye tanıklık etme gücü de unutulmamalı. Yıllar önce kötü niyetli olmasa da yapılan bazı hatalı yorumlardan en çok zararı roman gördü... Şiir her şeydir, öykü iyi bir şeydir, roman hiçbir şeydir, çünkü kolay yazılır, tüketim nesnesidir. Bu tür belirmelere kesinlikle katılmıyorum.*”⁶ sözleriyle tanımlar.

Yazar edebiyatı ve edebi olanı çok önemsemekle beraber yaşadığı ülke üzerinde düşünmeyi ve ülkedeki olanları kavramayı da ön planda tutmaktadır. Bu anlam bağlamında dili işleyişi ve romanı kurgulayışı da düz roman çizgisinin dışına çıkmaktadır. Yazar bu konuya ise şu şekilde açıklık getirir: “*Ben yaşamın, insanın ve ülkemin çoğulluğunu, o muhteşem kargaşasını yansıtacak bir kurgu tekniği aradım ve bunun için çok uğraştım. Sonunda tanımlamaya çalıştığınız yapıyı uygun buldum. Çünkü bu biçimsel ayrışım; çoksesli düşünmeye çalışan bir romancının, çoksesli yazı tekniğine çok uygundu. Ben, romanın –ve doğal olarak roman kurgusunun– bir keşif çalışması olduğunu da düşünüyorum. Çoksesli düşünmeye çalışan birinin geleneksel romanın düz çizgi üzerinde ilerleyen tahkiesini yeğlemesi doğru olmazdı. Bunu yeğlese belki her şey çok daha kolay olur, ama yeni bir şey yapmış olmazdı. Dahası*

⁵” İbrahim Yıldırım ile Söyleşi – Erdem Öztop”, **Varlık Dergisi**, Şubat 2007 S. İstanbul, s.30.

⁶ Batur Faruk İlhan, “İbrahim Yıldırım-Roman Bir Derinlik Araştırmasıdır”, **Kitap-lık Dergisi**, Şubat-2007, S.-102, YKY, İstanbul.

ben, ülkedeki muhteşem kargaşanın –buna karnaval da diyebiliriz– düz çizgi üzerinden gidilerek ya da yüzeyde dolaşarak anlatılabileceğini hiç sanmıyorum.”⁷

Romanlarında tarihi olaylara tanıklık eden karakterleri ön planda tutan yazar, bu durumu dil ve anlatıyla uyumlu hale getirerek adeta çok katlı bir mimari eser oluşturmaktadır.⁸

1.3. Eserleri

1. Bir Cinayetin Ekonomisi (Öykü, Çizgi Yayınları, 1987)
2. Kuşevi'nin Efendisi (Roman, Sel Yayınları 2000; YKY, 2004)
3. Yaralı Kalmak (Roman, Sel Yayınları 2001; YKY, 2005)
4. Bıçkın ve Orta Halli (Roman, YKY, 2003)
5. Hassas Ruhlar, Şikâyetçi Aşklar (Öykü, Can Yayınları, 2004)
6. Kumcul (Uzun Öykü, Alt Kitaplar, 2000)
7. Vatan Dersleri: Hal ve Zaman Mektupları (Roman, Turkuvaz Kitap, 2006)
8. Vatan Dersleri: Ölü Bir Zamana Ağıt (Roman, Turkuvaz Kitap, 2008)
9. Müşteki Aşklar Kitabı, Müsameretnâme'nin Muharriri Emin Nihad Bey Kimdir? (Alt Kitap, 2003)
10. Üç Kişilik Ölüm Kararı (Tiyatro Oyunu, Cinius, 2009)
11. Her Cumartesi Rüya/ Aşk ve Mevt Tabirleri (Roman, Doğan Kitap, 2011)
13. Nişantaşı Suare (Roman, Doğan Kitap, 2012)

---

⁷ a.g.m.

⁸ **Varlık Dergisi**,2007-Şubat sayısı.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KUŞEVLERİ'NE GENEL BAKIŞ

2.1. Kuşevleri'nin Tarihi

İnsanların yaşamlarını sürdürdükleri yeryüzünde birçok canlı ile kaçınılmaz bir iletişimi olmuştur. Bu iletişim, çoğunlukla fayda zarar ilişkisiyle şekillense de kuşlarda aksi şekilde kendini göstermektedir. Kuşlar, geçmişten günümüze kadar gerek sevimliliği ile gerek insanların özgürlük arayışının cevabı olması haliyle, gerekse de türlerine özgü özellikleriyle daima hassas bir zeminde tutulmuşlardır. Malik Aksel'in ifadesiyle İslam dini yani Müslümanlık kuşlara ayrı bir değer vermiştir.⁹

Türk toplumunda ilk çağlardan bu yana, kuşların hep ayrı bir yeri olmuştur. Kuşlara mitolojilerde, türkülerde, atasözlerinde, deyimlerde, bilmecelede, hikâyelerde yer verilmiştir. Hz. Mevlana Mesnevi eserinde anka, baykuş, bülbül, güvercin, doğan kuşu, hüdhüd, karga gibi birçok kuşu ahlak ilkeleri çerçevesinde, tasavvufla bağdaştırarak ele almıştır. Bahçeye atılan bir ekinde bile “kuşun hakkı” vardır düşüncesi ile “biri aşa, biri taşa, biri kuşa” denilerek kuşun hakkı gözetilmiştir. Geçmişten günümüze o kadar önem arz etmiş ki kuşlar; bir yerde Hz. Muhammed'i Sevr dağında koruyan örümceğin arkadaşı olmuştur.¹⁰ Bu konuda araştırma yapan isimlerden biri de mimar-arkeolog Lemi Ş. Meray ise “... *Kur'an'da güvercin ve serçenin İslamiyet'in yayılışı sırasında Hz. Muhammed'e bazı olaylarda yardımcı olduklarının yazılmış olması, bu kuşların Türklerce de kutsal ve dokunulmaz yaratıklar olarak kabul edilmesini gerektirmiştir.*” diyerek bu canlıların hususiyetini dile getirmiştir. Bu hususiyetler insanların kuşlara olan ilgisini artırmış, insanları kuşları korumaya, onları yaşam alanlarının içine katmaya vesile olmuştur. Bu amaçla kuşlar için ev, barınak, selsebil hatta hastane bile yapılmıştır.

⁹ Malik, Aksel, **Sanat ve Folklor**, İstanbul,1971, s.188-189

¹⁰ http://www.bizimsahife.org/dua/dua_orumcek_agi_ve_guvercin_yuvasi.htm

Tarihte kuş evlerine; kuş köşkü veya kuş sarayı da denilmiştir. İlk örneklerine 15. yüzyıl başlarında rastlanmaktadır.¹¹ Dünya üzerinde ise kuş evlerine ve kuşlara ayrıca değer verme özelliği Japonlarda da görülmektedir. Türklerde ise Bilge kağan için dikilen heykellerde çokça kuş figürüne rastlanmaktadır.¹² Ardından Selçuklular'da bu durum görülmektedir. Sonraki dönemlerde ise yani Osmanlı da saray teşkilatı içinde “Kuşçubaşı” diye bir görevlinin olması, yalnızca kuşların yaşam alanlarını kontrol eden birinin tahsis edilmesi bu hassasiyetin devam ettiğinin bir göstergesidir. Kuşevlerinin coğrafyası ise daha ayrıntılı haliyle; Babür Şah'ın devletinden (Pakistan/ Lahor, Hindistan/ Agra) Balkanlara, Selanik'e, Haskova'ya kadar yayılmış haldedir. Sayısal çoğunluk ve estetik açıdan en güzel örneklerine ise Belediyesi Kent Kitaplığı, 2002, s. 11.18. yüzyılda, İstanbul'da, devlet binalarında rastlanmaktadır.¹³ İlk kuşevi örneklerinin yeriyle ilgili olarak Fatih Müderrisoğlu “Kuşevleri” makalesinde şu ifadeleri kullanmıştır. “...önceki başkent Bursa ve Edirne'de rastlamak olasıdır. Osmanlı Devleti'nde Sanatta Klasik dönemin(1451-1699) yaşandığı zaman diliminde yapılan kuşevi örnekleri henüz anıtsal boyutlarda olmayıp sade, daha çok yuva ve delikler şeklindedir.”

Kuş ve kuşevi; bizim tarihimizde, evimizde, bahçemizde, her türlü mimari yapılarımızda geniş yer tutmuştur. Hoşgörü, yardımlaşma, sevgi ve şefkat hissiyle yaşayan Osmanlı'da atalarımız kuşu kafeste tutmayı değil, onları özgürce yaşatmayı amaçlamış; en yırtıcı kuşu bile kendilerine yakın etmeyi, kollarına kondurmayı, evlerine konuk etmeyi görev saymış toplumda bu ahlakın yerleşmesine büyük katkı sağlamışlardır.

2.2. Kuşevleri'nin Mimari Özellikleri

Kuşevlerine yalnızca ev demek onların ihtiva ettiği manayı vermek adına yetersiz kalabilir. Kuşevi, kuş köşkü, kuş sarayı, ifadeleri bir bakıma daha doğrudur.

---

¹¹Nusret, Çam,“Kuşevlerinin Arkasındaki Dünya”, **Şefkat Estetiği Kuş Evleri**, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yay.Ankara,2010, s. 58

¹² a.g.m.s.74.

¹³Mehmet, Aycı ”Kuşlara Ev Yapmak”, **Şefkat Estetiği Kuş Evleri**, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yay.Ankara, 2010, s. 26.

Ev kelimesi akla daha çok basit mimariyi getirmektedir. Kuşevlerinde ise durum böyle değildir. Kubbeleri, sütunları, selsebilleri, kemerleri, minareleri, âlemleri ayrı bir alanı oluşturur. Osmanlı'nın mimari yapılarının en temel olmazsa olmazıdır kuş evleri. Kapı ve penceresinden, yapıldığı malzemenin özelliğine varana kadar hassas bir düşüncenin ürünüdürler. Örneğin kuş evlerinin kapıları dışarıdan zarar görmemeleri adına küçük yapılmış, sadece kendileri girebilecek boyutta olmuştur. Kuşlar latif canlılar oldukları için zarar görmeleri çok kolaydır. Allah'ın onlara gökyüzünü yaşam alanı olarak nasip etmesi de bu letafetin ayrı boyutudur. Atalarımız da buna ilişkin olarak onların evlerini binaların en yüksek yerlerine yani insanların ulaşamayacağı yerlere yapmışlardır. 16. yüzyılda başlayıp 19. yüzyıla kadar devam eden bu gelenek Türk sanatçılarının ve mimarlarının maharetli ellerinde ve şefkatli kalplerinde şekillenerek milli mimarimizin çok ilgi çekici bir detayı haline getirilmiştir. Kuşevlerinin en fazla ve en göz alıcı örneklerine hanım sultanlar tarafından yaptırılan veya onlar adına yapılan mimari eserlerde rastlanır.¹⁴

Yılmaz Önge, "Mimar Gözü İle Kuş Evleri" makalesinde kuş evlerinin binalar üzerindeki yerini şu şekilde kaleme almıştır. *"...bu evler genellikle binaların en fazla güneş alan, yağmurdan ve rüzgardan korunaklı cephelerinde, insan elinin ve hayvanların ulaşamayacağı yükseklikte yer alırlar. Yağmur ve kardan korunmaları için geniş saçakların veya büyük profilli kornişlerin, konsolların altları tercih edilmiştir."*sözleriyle kuşların ve kuş evlerinin mimar zihnindeki yerini dile getirmiştir. Yine Yılmaz Önge aynı makalesinde bazı yapıtlarda kuş evlerine dekoratif açıdan da yer verildiğini dile getirmiştir. *Örneğin Üsküdar'daki Ayazma Camii'nin arka avlu kapılarının her yüzüne konulmuş kuş evleri gibi.*¹⁵

Mimarimizde kuş evlerine sadece camilerde rastlanmamaktadır. Bunun dışında Hıristiyan ve Musevi yapılarında da kuş evleri vardır. Örcün Barışta, "Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Kuşevleri" adlı yazısında; *"Bazı Musevi ve yapılarında da kuşevleri bulunmaktadır. İstanbul'da Balat'da, Ahrida Sinagogu ve Musevi Gasilhanesi İle Ayios Loannes(Aya Aya Yani) Kilisesi yanındaki yapı grubu, Aya Dimitri Kilisesi, İren Kilisesi vb."* şeklinde ifade ederek kuş evlerinin İslam

¹⁴ Hasan Ali, Göksoy, **Osmanlılarda Kuş Sevgisi, Kuş Evleri**, İlgı Yay. 10, S. 24, 1976, s. 13.

¹⁵ Yılmaz, Önge, **Mimar Gözü ile Kuş Evleri**, Kültür ve Sanat Dergisi, S.5,1977, s.86-91

mimarisinin dışında da örnekleri olduğunu söylemektedir. Ancak her şartta bu yapılar İslam Coğrafyasındadır. Ayrıca Malik Aksel, “İstanbul Mimarisinde Kuşevleri” adlı çalışmasında kuş evlerinin sadece İslam dinine has olduğuna şu sözleriyle işaret etmektedir.”*İstanbul’un fethinden önceki eserlere baktığımızda başta Ayasofya olmak üzere hiçbir yerde kuş evlerine rastlamamaktayız. Hıristiyanlıkta güvercin kutsal bir kuş olarak kabul edilmiş ancak mimari eserlere bu durum yansımamış, sadece bu kuşların resimleri sembolik kabartmalar halinde kiliselerde yer alırdı.*”¹⁶ sözleriyle bu hassasiyetin İslamiyet’le insan hayatına girdiğini ifade etmiştir. Bunların dışında Hıristiyan âleminde kutsal kabul edilen güvercin için Ürgüp ve dolaylarında yapılmış, Bizans döneminden kalma kuşevi örneklerinin olduğu bilinmektedir. Ancak bu kuşevlerinin yapılma amacı onları korumak ya da toplumsal şefkat göstergesi değildir. Bu kuşevlerinin yapılma nedeni daha çok kuşların etinden ve gübrelerinden faydalanmaktır.¹⁷

Kuşevleri tamamen yepyeni bir mimari saha olmakla beraber, kimi zamanda karşımıza bitirilmemiş bir tavan katı, sadece onlar için ayrılan bir çatı katı, bacalarda bir leylek yuvası haliyle de görülmektedir. Eğer kuşlar için yer ayrılmazsa evlerin, sahiplerine uğur getirmeyeceği düşünülmekte; evin temizliğinden, tamirine kadar her ayrıntısı kuşlara göre ayarlanmaktadır.

Kuşevlerinin bulunduğu binalar çok değişiktir: evler, köşkler, saraylar, camiler, mescitler, medreseler, sübyan mektepleri, kitaplıklar, türbeler, dükkânlar, hamamlar, maskemler, çeşmeler, darphaneler, gasilhaneler gibi sivil ya da dini gayri İslami pek çok ve değişik binalarda rastlanmaktadır. Kısaca yaşamın her türlü yapısında buluyoruz. Kuşevlerini, yapılaş tarzları ve mimarî kompozisyonları bakımından iki grupta toplamak mümkündür.¹⁸

1. Kâgir yapıların cephe kaplamaları arasında özel olarak bırakılmış bir ya da birkaç küçük delik halindedir. Genellikle cephe yüzeyinden dışa taşmazlar ya da çok az bir çıkıntı yaparlar. Önlerinde kuşların konması için konsol biçiminde sahanlıklar

¹⁶ Malik, Aksel, **İstanbul’un Ortası**, Kapı Yay.2011,s. 283

¹⁷ Cengiz, Bektaş, **Kuşevleri**, Bileşim Yay. 2004, s. 36.

¹⁸ Yılmaz,Önge, a.g.m, s.88.

vardır. Bu gruptaki kuş evlerine en iyi örnekler İstanbul'da Süleymaniye ve Eminönü Yeni Camii ve Büyük Çekmece Köprüsü'nde görülür.

2. Buldukları yüzeyden iyice çıkıntı yaparlar. Bunlar bazen konsollar üstünde cumba gibi ileriye doğru uzanan, cepheleri, kemerli kapıları ve köşeli pencerelerle süslü, üzerleri çatı ya da kubbeciklerle örtülü köşklere benzer. Önlerindeki revakları birbirinin üstünde yükselen balkonları ile çok katlı sarayları andıranları da vardır. En güzel örneklerinden bazıları İstanbul'da Üsküdar'da Yeni Valide ve Ayazma Camilerinde görülür.

Kuşevlerinin 18. yüzyıl ve sonrası uygulamalarında, özellikle Üsküdar ve çevresinde daha zarif, estetik ve süslü örneklerine rastlanır. Bu kuşevlerinde, kuşlar için yemlikler, suluklar, inip çıkabilmeleri için yollar, çevreyi gözetleyebilecekleri balkonlar da görülmektedir.¹⁹

İstanbul'da çok fazla örneği olmakla birlikte kuşevlerinin olduğu diğer şehirlerimiz; Doğubayazıt, Tokat, Amasya, Kayseri, Ankara, Kastamonu, Niğde, Nevşehir, Antakya, İzmir, Bolu, Bursa, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne, Filibe, Sivas'tır.²⁰

Bütün bu çalışmalardan yola çıkılarak kuşevlerine dini mimari eserlerde daha çok rastlanmakta, bunun dışında sivil mimari eserlerde de görülmektedir. Askeri sahada bununla ilgili örneklerden söz edilmemektedir. Hassas ruhların, ince düşüncelerin ve tam bir hoşgörü dininin eseri olan bu küçük evciklerin yapılmasında malzeme olarak binanın yapımında kullanılan malzemeler kullanılmıştır. Mermer, ahşap, taş, tuğla olmak üzere binalara göre her türüne rastlanmıştır.

Kuşevleri İstanbul'un karakteristik özelliğidir. Batı sanatında heykel ve kabartmanın yerini Türk sanatında kuşevleri almıştır. Şimdiki haliyle sahipsizliğe, kimsesizliğe itilmiş olsa da kuşevleri mimarimizin en ince, en zarif, hassas ve bir o kadarda mübarek yapılarıdır. En az cami içi kadar İslâmi fikir ve ince yaşantının göstergesidir.

---

¹⁹ Müderrisoğlu, Fatih "Kuşevleri", **Şefkat Estetiği Kuş Evleri**, Zeytinburnu Belediyesi Kültür yay. Ankara, 2010, sf.161.

²⁰ Yılmaz, Önge, a.g.m, s.87.

2.3. Kuşevleri'nin Sosyal Hayattaki Yeri

Hoşgörünün tüm milletlerde, topluluklarda, hatta diğer canlılarda da görülmesinin bir başka tanımı kuşevleridir. Her türlü canlıya önem gösteren, onlar için yaşam alanı hazırlayan atalarımız kuşlara da bu önemi göstererek kuşevlerini yapmışlardır. Tüm etkenler bir yana bırakıldığında ise karşımıza çıkan sonuç; kuş evlerinin ortaya çıkmasında en önemli unsur şüphesiz İslam inancıdır. Kendisini Allah'ın yeryüzündeki halifesi olması sıfatıyla; kainattaki bütün varlıkları korumakla sorumlu tutan “insanoğlu” aldığı kulluk vazifesini her noktada en ince boyutlarıyla yerine getirmeye çalışmıştır ve bu inanç onun istinat noktasını oluşturmuştur. Kuşevlerinin daha çok, dini ve uzun ömürlü yapıların üstüne inşa edilmesi de bu inancın destekçisidir.

Yaşam düsturlarını İslam inancından alan Türk Coğrafyası, yani Osmanlı Devleti her türlü canlının hakkını gözetmiştir. Kuşevleri de bu hassasiyetin en önemli göstergelerinden biridir. Hemen hemen her dinde kutsal varlık kabul edilen kuşlar İslam dininde de kutsaldır. Kuşlarla ilgili Kur'ân-ı Kerim'de birçok ayet zikredilmiş bu canlıların farklılığı açık bir dille ifade edilmiştir. Örneğin; “*Görmez misin ki, göklerde ve yerde bulunanlarla dizi dizi kanat çırpıp uçan kuşların Allah'ı tesbih ettiklerini? Her biri kendi tesbihini ve duasını bilmiştir. Allah, onların yapmakta olduklarını hakkıyla bilir.*” (Nur Suresi 41)²¹ ayetinde ve bununla birlikte toplam on sekiz ayette kuşlardan bahsedilmiştir. Halk içinde de kuşlar farklı bir kefedede tutulmuştur. Sivas'ın Zara ilçesinde yaşayan bir rivayete göre Hasan Baba Horasan'dan Konya'ya gelmiş, Selçuklu Sarayı'nda bir müddet “kuşçubaşı” olarak görev yaptıktan sonra şeyhi tarafından 1204 yılında Zara'nın batısında “öz” denen yere halife olarak gönderilmiştir. Hasan Baba, Kaz Gölü'nü geçtikten sonra “kuşlar nereye konarsa biz de dergâhımızı oraya kurarız.” diyerek kafesteki kuşlarını salıvermiş ve kuşların konduğu yere dergâhını kurarak Oğuz boylarının buraya yerleşmesini sağlamıştır.²² Böylelikle bir yerleşim alanına kuşlara göre karar

²¹ Suat, Yıldırım, **Kur'ân-ı Hakim'in Açıklamalı Meâli**, Define Yay., İzmir, 2008, s. 354.

²² (www.zazahaber.com Doğan Kaya, www.turkoloji.cukurova.edu.tr/ HALK EDEBİYATI)

verilmiştir. Bunların dışında atasözlerinde, türkülerde ve deyimlerde kuşlar çokça yer almaktadır.

Kuşevleriyle ilgili Turgut Cansever; *"Kültürümüz insanı pasif seyircilikten kurtaran bir kültürdür."* Diyerek kuşevlerinin sosyal yaşamımızda edindiği aktif konumu dile getirmiştir. Bu aktif olma durumu mimaride öne gitmeyi hatta taçlanmayı, sosyal hayatta ise her tür canlıya özen gösteren bir toplum algısını bize kanıtlamaktadır. Bu durum "halden anlama" algısının göstergesidir.

H. Örcün Barışta, 18. yüzyıl İstanbul'unda çömlekçilerin kuşevi cephesi ve kuşevinin üzerine oturacağı konsollar ürettiklerini söylemektedir ki, bu bize toplumda kuşevi yapma eğiliminin ne kadar fazla yaygınlaştığını göstermektedir.

Kuşevlerinin toplumda bu kadar yer etmesi, mimari eserlerimizde kendini çokça göstermesi dünyaca tanınmış birçok seyyahın da dikkatini cezbe etmiştir.

Osmanlı ordusunu yenileştirmek için ülkemize gelen Alman General Helmuth Karl Bernhard Von Moltke, "Türkiye Mektupları"nın bir yerinde şunları yazıyor: *"Türkler hayırseverlikleri hayvanlara karşı bile gösterirler. Üsküdar'da bir kedi hastanesi, Beyazıt Camiisi'nin avlusunda da güvercinler için bir bakım yeri vardır."*²³

Lale devrinde iki yıl İstanbul'da yaşayan İngiliz yazar Lady Montogu da yazıyor kuşevlerini ve kuşlara gösterilen hassasiyeti: *"Burada masumiyetliklerinden dolayı güvercinlere dindarca bir hürmet besliyorlar. Bu yüzden sayıları gün geçtikçe artıyor. Leyleklere de aynı saygı gösteriliyor. Çünkü her kış bunların Mekke'yi ziyaret ettiklerine inanıyorlar. Velhasıl bunlar, Türk İmparatorluğu'nun en bahtiyar teb'ası. Zaten onlarda imtiyazlarını fark ettikleri için sokakta rahatça dolaşıyor, evlerin üst katlarına yuva yapıyorlar. Evlerine yuva yapılan halk kendilerini "şanslı" sayıyorlar. Bütün sene ne yangına ne de vebaya uğramayacaklarına inanıyorlar."*²⁴ sözleriyle toplumdaki bu hassas algıya ve yaşantıya dıştan bir gözlemde bulunmuştur.

²³Helmuth Von, Moltke, **Türkiye Mektupları**, İstanbul, 1979, s.81.

²⁴Lady Mary Woltley, Montogu, **Türkiye'den Mektuplar**, 1717-1718, İstanbul, 1973, s.70-71.

İtalyan yazar Edmondo De Amicis ise İstanbul seyahatlerinde karşılaştığı bu tabloyu şu sözlerle kaleme almıştır: *”Türklerin çok sevip korudukları her cinsten sayısız kuş yüzünden İstanbul’un kendisine mahsus bir neşesi ve zarafati vardır. Camiler, korular, eski surlar, bahçeler, saraylar, her yer şarkı söyler, dem çeker, cıvılda, öter, şakır; her tarafta kanatların teması hissedilir, her tarafta hayat ve ahenk vardır. Türkler için bu kuşların her birinin manası veya hayırlı bir tesiri vardır: Kumrular sevdalılarını korur, kırlangıçlar yuva yaptıkları evleri yangından muhafaza eder, leylekler her kış Mekke’ye hacca gider, deniz kırlangıçları mü’minlerin ruhlarını cennete götürür.”*²⁵

Bu muhteşem fikri mimariye Fransız şair ve gezgin Gerard de Nerval’in: *“Tekkenin bahçesine girdiğimizde iş gören dervişlerin akşam yemeğini verdikleri bu hayvanlardan, pek çoğunu gördük. Bunun için çok eski ve sayılan vakıflar var. Akasya ve çınar ağaçları dikilmiş olan bahçemin duvarında konsollar gibi belli bir yüksekliğe asılmış, boyalı, oymalı, küçük tahta evcikler vardır. Bunlar kuşlar için yapılmış evciklerdi ve serbestçe uçuşan kuşlar gelip bu barınaklara sahip çıkıyorlardı.”*²⁶ sözleri başka bir tanıklık etmektedir.

Kuşlar için yapılan evler, dışarıdan gelecek her türlü zarara karşı dayanıklı yapılmıştır. Kedi, sansar ve hatta yılanların bile giremeyeceği şekilde inşa edilen kuşevleri; çekiçle dahi kırılmayacak sağlamlıkta yapılmıştır. Halk arasında buralara dokunmak “günah” sayılmış, terk edilen yuvalara bile dokunmaktan sakınılmıştır. Bu hassasiyeti Saffet Dağdeviren, ”Mimaride, İnce Bir Osmanlı Zevki” adlı makalesinde şu çerçevede dile getirmiştir: *“Eski şehirlerimizde insanlarla birlikte yaşayan leylek, güvercin, kumru, kırlangıç, serçe gibi kuşlar bu düşünce ve inançların etkisiyle kutsal ve sevilen hayvanlar arasında baş sıraları paylaşıyorlardı. Bunları rahatsız etmek, öldürmek, günah; yuva yapmalarına, beslenmelerine yardım etmek sevap sayılırdı.”*²⁷

²⁵ Edmondo de, Amicis, **İstanbul 1874**, Ankara, 1981, s.433.

²⁶ Gerard De, Nerval, **Doğu’ya Yolculuk**, İthaki Yay. İstanbul, 1974, s.113.

²⁷ Saffet, Dağdeviren ”Mimaride İnce Bir Osmanlı Zevki” **Cumhuriyet Dergi**, S.17.İstanbul, 1991, s.289.

Kuşevlerinin, evlerin yanında, ağırlıklı olarak camii, han, köprü gibi kamunun ortak kullanımındaki binalara yapılması, bize bu hassasiyetin yalnızca "insanı yaşat ki devlet yaşasın" değil; "âlemi yaşat ki devlet yaşasın" felsefesini göstermektedir. Bütün bunlar, insanın varoluş amacını çok iyi bilen bir felsefenin ve hayat tarzının doğal sonucudur.

Atalarımız yalnızca kuşlara ev yapmakla kalmamış onların için hastane de yapmışlardır.

Bursa'da 19'uncu yüzyılda Osmanlının, başta sakat leylekler olmak üzere göçmen kuşların bakımının yapılması amacıyla kurduğu Gurabahane-i Laklakan (Düşkün Leylekler Evi) dünyanın ilk hayvan hastanesidir. Osmanlı döneminde, Bursa'da Haffaflar Çarşısı'nın ortasındaki meydanda, sakat bazı hayvanlar (kanadı ve bacağı kırık leylekler, kargalar, kör veya sağır baykuşlar) halk tarafından beslenirdi. Ahmet Haşim, Osmanlı döneminde "*Bursa'da, haffaf esnafının aylıkla tuttuğu belki yüz yaşında, baktığı sakat leylekler kadar aciz bir ihtiyarın, sadaka parasıyla her gün işkembe alıp, temizleyip, parçalayarak, bakıma muhtaç kuşlara dağıttığını*" yazmaktadır. Ayrıca yine Bursa'da Vakf-ı Gurabahana-ı Laklakan adında yaşlı ve sakat leyleklerin göç sırasında ve tüm yıl boyunca da bakıldığı Garip Leylekler Vakfı bulunmaktaydı.²⁸

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÜSLÛP TANIMLARI ve KUŞEVİ'NİN EFENDİSİ ROMANINDA ANLATIM DİLİ

3.1. Üslûp Tanımları

Üslûp, metni anlatma şekli; metnin içeriğinin ifade edilme, anlamının sağlanma ve sağlamaştırılma halidir, "*Üslûp insanın aynıdır ve bir kimsenin bütün*

²⁸ Ahmet ,Haşim, **Bize göre Gurebahana-i Laklakân Frankfurt Seyahatnamesi**, Bütün Eserleri-3, ,MEB Yay. İstanbul,2005, s. 93-99.

hususiyetlerinin damgasıdır".²⁹ Hatta "insan dilinin altında gizlidir" sözü de bu aynılığın bir başka tanımıdır. Cengiz Aytmatov: "*Üslûp, ruhun ifadesidir.*"³⁰ derken; Mehmet Kaplan ise: "*Üslûp, şahsiyetin ta kendisidir.*" tanımını yapar. En sade deyimiyile yazarın yazdıklarını aktarmasıdır. Bu aktarım yazarı diğer yazarlardan farklı kılan en önemli noktadır. Üslûp kelimesi Türkçe sözlükte üç anlamla karşılanmıştır: "1.Anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi, tarz. 2. Bir sanatçıya, bir çağa veya bir ülkeye özgü teknik, renk, biçimlendirme ve söyleyiş özelliği, biçem, stil. 3. Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil."³¹ Arapçadan dilimize geçen üslûp sözcüğü, Almancada "stil", Fransızca ve İngilizcede ise "style" sözcükleriyle karşılanmaktadır.

Edebiyat araştırmalarında yapılan üslûp tanımları ise çoğu kez kelimenin sözlük anlamından daha geniş bir tanımlamayı kapsamakla beraber, araştırmacının konuyu ele alış şekli, metni irdeleme yönü ve metnin türüne göre değişmektedir. Üslûp tanımlarına baktığımızda, birçok tanım ile karşılaşmaktayız. Ahmet Çoban üslûp ile ilgili:

*"Dil değil, onun kullanılış tarzı; konu değil onun işleniş biçimi; içerik değil onun anlatılış yoludur. Boş bir süs olmadığı gibi, anlamlılık dolu bir güzellik unsurudur. Bir araç veya amaç değil, bir oluş ya da oluşum halidir. Özetle üslûp; dil ile kullanımın, konu ile işlenişin, içerik ile anlatım tarzının, güzellik ile amacın kesiştiği noktada ortaya çıkar. Söz ile anlam, eser ile yazar, konu ile anlatım arasında tecellî ettiği için; algılanmasında ortak çalışan duyularla idrâk, bedî zevkle ilmî tenkit gücü, kalple kafa el ele çalışır."*³² ifadelerini ve "belli bir duyuş, görüş ve birikime sahip olan sanatçının hayatı boyunca edindiği tecrübe ve tavırlarla seçtiği konuyu, biçim ve içeriğin belirlediği vasıta ve yöntemler kullanarak kendisine has bir biçimde ördüğü kelimelerle anlatmasından doğan bir edebî değer unsuru ve ölçüsüdür."³³ tanımlarını yapar Şerif Aktaş ise, üslûbun belirli ve kesin bir tarifinin

²⁹ F.Abdullah, Tansel, **İyi ve Doğru Yazma Usulleri**, Ötüken Yay., İstanbul, 1975.

³⁰ Cengiz, Aytmatov, "Tercih: Robot veya İnsan Omak", **Türk Dili**, S. 495.

³¹ **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, s.2062. Ankara 2005,

³² Ahmet, Çoban, **Edebiyatta Üslûp Üzerine**, Akçağ Yay. Ankara,2004, s.17.

³³ a.g.e. s.10.

yapılamayacağı kanaatindedir. Böyle bir tarif yapıldığı an, üslûbun aslını teşkil eden zamanla farklılaşma ve aynı zaman dilimi içerisinde kişiden kişiye değişme özelliği kaybolacağını dile getirmektedir. Aktaş'a göre üslûp: "Sözlerin, zamanın icabı göz önüne alınarak şahsi bir düzen içinde işlenen konunun cinsine göre tanzimidir."³⁴ Mehmet Önal ise bu konuyla ilgili farklı bir tanım yapmıştır.

"İnsan, yaratılışı gereği, her insanda bulunabilen ifade ve tavırlar gösterirken, herkeste olmayan, kendine has bazı tavır ve ifadeleri de sergiler. İşte o zaman orijinal bir üsluptan bahsedilebiliyor. Pek tabiidir ki, bir grupta, bir mekânda, bir mahalde, bir millet içinde, bir cemiyetin parçası olarak yaşayan insanların müşterek üsluplarından da bahsedilebilir. Hatta su içme üslubu, selam verme üslubu, "a" harfini telaffuz etme üslubu, affetme üslubu, savaş üslubu... gibi hemen her davranış yahut tercihin bir üslubu da bulunabiliyor. Bizim mesleğimizde gerekli olan üslup tanımı, kelimelerin edebî eserde, şekil ve muhteva ile ilgisini de kurarak ve orijinal bir söyleyişe uzanarak kullanılmasından doğan kendine haslık, anlamını ihtiva etmelidir."³⁵ demiştir.

Yine bu konuyla ilgili, Buffon "Üslûp Üstüne Söylem" adlı yazısında üslûbu şöyle ifade eder. Ona göre: *Üslûp düşünceye verilen nizamdır. Fikirler birbirine iyi bağlandığı zaman üslûp da sağlam ve düzgün olacaktır. Bunun tersi yani fikirleri gevşek bırakıp yalnızca kelimeleri birbirine bağlamaya kalkarsak, kelimelerin özenle seçilmiş zarif sözcükler olması yetmeyecektir. Böyle olursa üslûp dağınık, cansız ve savruk olacaktır.*³⁶ Buffon tarafından 'Le style, c'est l'homme mème' şeklinde ifade edilen ve oldukça meşhur olan bu tanıma, Recaizade Mahmut Ekrem, "Üslûb-ı beyân aynıyle insandır." şeklini vermiştir. Aynı tanımdan hareketle Cenab Şehâbettin: "Edâ-yı lisan timsâl-i insandır" ifadesini kullanmıştır³⁷. Buffon'un bu tanımı " bir sanatkarın üslûbu ile şahsiyeti ve ruhu arasında çok kuvvetli münasebetler bulunduğunu meydana koymuş ve üslûbun şairin kendi el yazısından

³⁴Şerif, Aktaş, , "Üslûp Meselesi", **Fikir ve Sanatta Hareket Dergisi**, V. seri, Cilt: VIII, S. 88, s.95.

³⁵Mehmet, Önal "Edebî Dil ve Üslûp" **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 36, Erzurum, 2008.

³⁶ Buffon Oeuvres complètes de Buffon, Lejeune, 1828, s.7

³⁷ Hasan, Akay, **Cenab Şahabettin'in Şiirleri Üzerine Stilistik Bir Araştırma**, Kitabevi Yay. İstanbul, 1998, s.27.

fizyonomisine kadar yaygın bir ‘birlik’ prensibi mâhiyetini hâiz olduğunu göstermiştir.”³⁸

Hasan Akay,” Cenap Şahabettin’in Şiirleri Üzerinde Stilistik Bir Araştırma” adlı eserinde üslûbu :” *Çünkü yüksek bir değer ifade etmesi şart olan üslûp eserden farklı bir şey değildir. Üslûbun eser için ‘her şey’ olduğu da söylenemez. Bu her şeye dair başka şeylerde daima göz önünde bulundurulmalıdır. Üslûp da tıpkı üslûp öğelerinin her biri gibi bir yapı ögesidir, ancak birçok ögeyi içinde barındırır.*”³⁹ Cümleleriyle ifade etmiştir.

Gürsel Aytaç ise, üslûbu “tarz “ olarak nitelendirmektedir. Edebiyatta üslûp, yazma, anlatma tarzıdır. Kelime edebiyat dışında da tarz anlamıyla kullanılmaktadır.⁴⁰ Üslûpla ilgili olarak “söylembilim” ile “yazınbilim” ifadelerini kullananlarda vardır.⁴¹ Farklı ve daha kapsamlı bir tanımı ise Necati Sungur yapmaktadır. Sungur:”*Bir metnin Üslûp bakımından değerlendirilmesi, edebiyat araştırmasıyla dilbilimin üst üste çakıştığı bir sahada yer alan bağımsız bir disiplindir. Üslûp incelemesi, metni esas alır ve metindeki malzemedan hareketle onun özelliklerini belirtir.*” Üslûp konusuna dil merkezli bir tanımı da Şeyda Ülsever yapmıştır. Üslûbu “*Dil öğelerinin nasıl, neye bağlı olarak kullanıldığını göstermek ve bunun sebeplerini açıklamak.*”⁴² şeklinde tanımlamıştır. Mehmet Tekin ise :

”*Üslûp, dilin mecazi gücünü, renk ve eylem zenginliğini, kısacası dilin anlatım dağarcığını kişisel yetenekle söze veya –özellikle- yazıya dökmek, dile hayatîyet kazandırmak demektir. Temelde anonim bir karakter taşıyan dil, sanatkârın mizacından, düşünce ve felsefesinden gelen destekle özelleşir, üslup boyutu kazanır. Üslûbun estetik bir değer olarak kabul görmeye başladığı vakitlerde, genellikle söz konusu ölçüler göz önünde tutulmuş, üslup konusu, kişisel yeteneğe bağlanarak açıklanmaya çalışılmıştır.*”⁴³ tanımını yapmaktadır.

---

³⁸ a.g.e. s. 27.

³⁹ a.g.e. s.28.

⁴⁰ Gürsel, Aytaç, **Genel Edebiyat Bilimi**, İstanbul,S. Yayınları, İstanbul, 2003,s.77.

⁴¹ Mehmet,Yalçın, **Şiirin Ortak Paydası**, Cumhuriyet Üniversitesi Yay. Sivas,1991, s.62

⁴² Şeyda,Ülsever ”Biçembilim: Bir Uygulama”, **Dilbilim Araştırmaları**, Hitit Yay. 1990.

⁴³ Mehmet,Tekin, **Roman Sanatı 1 Romanın Unsurları**, Ötüken Yay. İstanbul, 2009, s.168.

Tanımların çokça yer aldığı üslûp konusuyla ilgili tam bir mutabakatın olmadığı görülmektedir. Aynı zamanda üslûp konusunun inceleme alanıyla ilgili de kesinlik yoktur. Hem edebiyatın hem de dilbilimin inceleme alanı olan üslûpla ilgili olarak Şerif Aktaş: “Üslûp incelemesi, dilbilimden çok edebiyat araştırmasına, edebiyat araştırmasından çok dilbilime yakın bir çalışma alanıdır. Denilebilir ki, bir metnin üslup bakımından değerlendirilmesi, edebiyat araştırmasıyla dilbilimin üst üste çakıştığı bir sahada yer alan bağımsız bir disiplindir. Dilbilim de, daha ziyade Saussure’ün ayrımındaki dil üzerinde durmaktadır. Üslûp incelemesi ise, aynı malzemenin metin adını verdiğimiz çok yönlü sistem içinde kazandığı söz değerini araştırmaya yöneliktir.”⁴⁴ tespitini yapmaktadır.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ayrı bir bilim dalı olarak ele alınan üslûpbilimin sözbilim kaynaklı olduğu ve zaman içerisinde dilin farklı alanlarıyla ilişkili olarak geliştiği görülmektedir. Bununla birlikte, çokça yazılıp konuşulmasına rağmen üslûp konusunda da tam bir mutabakat yoktur.⁴⁵ İfadesiyle de Okan Koç alanın çok sesliliğini dile getirmiştir. Yine aynı durumu gerek yöntem belirsizliği, gerek tanım farklılıkları açısından Mehmet Önal şu şekilde açıklamıştır:

1) Genel olarak üslup konusu, bir uyarıcının (objenin, verinin...) kendine haslığı, orijinalliği ile ilgilidir ve her şey, bir yönüyle ilk, tek ve orijinaldir. Üslup, eldeki veri'nin hangi yönleriyle orijinal olduğunu ortaya çıkarıldıktan sonra anlaşılır.

2) Sanat eserlerinde üslup meselesi, eserin ve sanatkârın incelenmesiyle farklı boyutlar kazanır. Eserin nasıl bir “ifade” içinde olduğu ve bu ifadenin hangi malzeme ile nasıl gerçekleştirildiği, sanatkârın söz konusu ifadeyi nasıl aktardığı vb. özellikler, üslubun sınırları içinde düşünülür.

3) Edebî metinlerde üslup konusu, kelimeleri malzeme olarak kullanan sanat eserlerindeki ifade tekniklerini ve edebî dil dediğimiz anlatma özelliğini aramakla belirginlik kazanır.

---

⁴⁴Şerif Aktaş, **Edebiyatta Üslup ve Problemleri**, Akçağ Yay, Ankara 2002, s.13.

⁴⁵Okan, Koç, **Tanzimat Dönemi Edebî Nesrinde Üslûp Değişimleri Doktora Tezi**, İstanbul,2012, s.22.

4) Üslup çalışmalarında, değişik kuram ve felsefelerden bakınca farklılaşan teknikler ve yorumlar uygulanır. Bir stilistik bakış açısında ses, ritm, söyleyiş öne çıkabileceği gibi, bir başkasında anlam veya çağrışımlar ve hattâ izlenimler öne çıkabilir. Hangi usülle incelenirse incelensin, edebî metinde üslup, her şeyden önce dili kullanma tekniğidir.

5) Bir metin meydana getirirken dikkat edilecek üslup, kompozisyon derslerinde iyi, güzel ve doğru yazma konusunun sınırları içine girer.

6) Bir edebî metnin üslubunu ararken metin tahlil plânı, incelenecek metnin türü, takip edilecek metotlar, eserin yapısı, giriş, gelişme, son(uç) bölümleri; kurgu ve takdim teknikleri, olay örgüsü, anlatıcı, bakış açısı, zaman ve yer tanımları; mısralar; beyitler, nazım şekilleri; nazım, nesir ve tiyatro türlerine ait ifade birimleri; dil bilgisi tekniklerinin kullanımı, ifade yolları, anlatım teknikleri, anlatım tutumları, tahayyül, tasavvur ve imge yolları, bunların hangi sembollere aktarıldığı; ses değerleri; ahenk, ritm, vezin, kafiye, asonans, aliterasyon, secî, cinas, nakarat, tekrarlar gibi kullanımları; muhteva ile söyleyişe ait anlam düzeyi, tematik yapı; konu, ana fikir ve kavramların takdimi; tarihi kronoloji açısından benimsenen sanat anlayışı, akımlar, kuramlar, nesiller ve esere aksetmiş sanatçının bütün özellikleri... vb. unsurlar, bir edebî değer aranmak üzere belli sınırlar çerçevesinde değerlendirilir.

7) Edebiyat eğitiminde üslup çalışmaları, edebî metinlerin belli bir gaye, mahiyet ve fonksiyona göre, belirli programlarda, belirli zamanlarda, belirli hedeflere uygun, teorik ve uygulamalı çalışmalarla gerçekleştirilecek çok yönlü bir süreci ihtiva eder.⁴⁶

Üslûp incelemesiyle ilgili yapılan çalışmalar, edebiyat araştırmalarının diğer alanlarındaki çalışmalara nazaran daha azdır. Rene Wellek'in Edebiyat Teorisi kitabında üslûp hakkında kısa da olsa bilgi verilmiş, bazı üslûp incelemesi yöntemlerinden bahsedilmiştir. Şerif Aktaş'ın kaleme aldığı "Edebiyatta Üslûp ve

---

⁴⁶Mehmet, Önal, "Edebî Dil ve Üslûp" A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 36,Erzurum, 2008, s.25.

Problemleri” adlı kitap, dilbilimsel konularla da ilişki kurarak bir metinde üslûbun nasıl incelenebileceğini ayrıntılı bir biçimde anlatması ve belli başlı problemlerden bahsetmesi sebebiyle önemli bir kaynaktır. Hasan Akay’ın “*Cenap Şahabeddin’in Şiirleri Üzerinde Stilistik Bir Araştırma*” adlı eseri ise, üslûp incelemesinin somut bir örneği olması bakımından dikkat çekicidir. Teorik bilgilerin yanı sıra şiir örnekleri de barındıran eserde, geniş incelemeler mevcuttur.

Üslûp incelemesi yaparken öncelikle yazarın seçtiği türle üslûp özellikleri arasında bir bağ kurmak gereklidir. Yazarın kullandığı üslûbun, kullandığı türe uygun olup olmadığı belirlenirse, seçtiği türü bilinçli bir şekilde seçip seçmediği sonucuna ulaşılabilir. Bundan sonra da, seçilen türün kendine has özellikleriyle yazarın üslûbunu karşılaştırmak ve bir sonuca varmak gerekecektir.

Üslûp incelemesinin bir bölümünü, kelimelerin ve cümlelerin kullanılış tarzlarını ele almak, cümle içindeki sıfatları, zarfları, fiilimsileri, kısaca tüm yapı öğelerini incelemek oluşturur. Şerif Aktaş bu inceleme türüyle ilgili olarak yukarıda söylediklerimizin dışında şu tespitleri aktarmaktadır:

“Gramer kitaplarındaki kaideler, ait oldukları dile dair alışılmış ve geleneksel değer kazanmış kullanımlardan hareketle formüle edilmiştir. Sözlüklerdeki kelimelerin karşısında yer alan açıklama ve tanımlar da aynı mahiyettedir. Ama sözlü veya yazılı metinde karşımıza çıkan her unsuru, gramer kitaplarından ve sözlüklerden hareketle izah edemeyiz. Ayrıca herhangi bir dil unsurunun veya bir kuralın metin içinde kazandığı iyi anlayabilmek ve izah edebilmek için dilbilim sahasının dışına çıkmaya ihtiyaç vardır.”⁴⁷ ifadeleriyle inceleme yapılırken konuşma dilinin özelliklerini, dönemin ve yazarın kendine has hususiyetlerini de çalışmalara dâhil etmek gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca eserde yer alan kelimeler üzerine yapılacak istatistik bir çalışma da bize yazarın kelime dünyasını ortaya koyma ve diğer bilgilerle beraber üslûpla ilgili bir bütünlüğe ulaşma imkânı sağlar. Kullanılan kelimelerle eserin muhtevası arasında sıkı bir ilişki mevcuttur. Bu ilişki yazarın ve dönemin özelliklerini yansıtmakla beraber, dili kullanma becerisini, üslûbu tatlandırabilme yetisini ve eserin okunulmasını,

---

⁴⁷Aktaş, a.g.e. s.13.

anlaşılmasını bize göstermektedir. Yine bu ilişki eserin her unsuru için gerekli olmakla beraber üslûbun belirlenmesinde daha çok önem taşımaktadır. Yazar karamsarlık, mutluluk, üzüntü gibi duyguları seçtiği kelimelerle belirtiyorsa bunların belirlenmesi üslûp konusunda önem arz eder. Bu durum en açık bir biçimde öznel tasvirlerde görülebilir. Mesela yazar, içinde bulunduğu sıkıntılı durumu, bir mekânı tasvir ederken yaptığı benzetmelerdeki kelimelere yansıtabilir. Yani yazarın neyi nasıl anlattığı hususu ön plana çıkar. *Kuşevi'nin Efendisi*'nde ise bu durum Asaf Cemil'in ruh dünyası, darbe sonrası aydın psikolojisi ve sosyal, siyasal zeminin özelliklerinin dile olan etkisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anlatım tekniklerinin, anlatıcı ve bakış açısının, mekân ve kişi tasvirlerini üslûpla bağlantısı önemlidir. Her roman, kendi içinde çeşitli unsurlar barındırır ve bu unsurlar arasında bağlantı mevcuttur. Bu bağlantı ise “yapı” ögesini oluşturmaktadır. Her biri ayrı ayrı önem arzeden yapı unsurlarının birbirleriyle olan bağlantılarını düşünerek eser üzerinde yorum yapmak gerekir. Üslûpla, romanı oluşturan diğer unsurların arasındaki bağı ve bu unsurların üslûp üzerindeki etkilerini belirlemek üslûbu belirginleştirir. “20. yüzyıl avangardist sanatı, içeriğin değil kurgunun sanatıdır.”⁴⁸ ifadesiyle Yıldız Ecevit, eserin anlatımına yani üslûbuna kurgu açısından farklı bir yön kazandırmıştır. Çünkü dile ait bir takım özelliklerle birlikte yazarın kurgulama tekniği de bize üslûbun yollarını açar. Tüm bunların yanı sıra eserde kullanılan anlatım teknikleri, yazara birtakım imkânlar sağlamakla birlikte üslûbu da yönlendirir. Yazar, üslûp ve dil konusunda bir çeşitlilik oluşturmak için farklı anlatım tekniklerini bolca kullanabilir ya da kullandığı teknikle üslûba yön verebilir. Bir romanı oluşturan her bir unsur büyük yapıyı parçasıdır.. Her bir ayrı yapı olmakla beraber, kendi içlerinde küçük yapılar olması yönüyle ayrıca önemlidirler.. Üslûp da bu yapılardan biridir.

Mekân ve kişi tasvirlerinin kullanım şekli de üslûba etki eden önemli bir faktördür. Yazarın tasvir yaparken amacının ne yönde olduğunun ortaya konması, eserin üslûbunun izlediği yol açısından önemli bir faktördür. Anlatıcı konusunda ise kimin, kime hitap ettiğini, nasıl hitap ettiğini ve hitap ederken kullanılan dilin

---

⁴⁸ Yıldız , Ecevit, **Türk Romanında Postmodernist Açılımlar**, İletişim Yay. İstanbul 2009, s.76.

özelliklerini belirlemek lazımdır. Eserde sıkça tekrar edilen kelimeleri tespit etmek, sayfa düzenlerini, yazı karakterlerini, söz sanatlarını, fiillerde kullanılan kipleri, ikilemeleri, cümle türlerini sınıflandırmak da üslûbun ayrıca hususiyetleridir.

Biz bu çalışmamızda *Kuşevi'nin Efendisi* romanındaki kelime ve cümle varlığını, romandaki anlatım tekniklerini, zarffiilleri, üslûba etki eden diğer dilbilgisi kaidelerini ve metinlerarası ilişkileri ele alacağız.

3.2. Romanda Yapı Ögelerinin Üslûba Yansıması

1980'lerden itibaren edebiyat sahasında özellikle de roman türünün yazılışında yeni yönelimler ortaya çıkmıştır. Gerek konu, gerek yöntem değişimleri romanın sahasının ve rolünün farklı yerlere taşınmasına neden olmuştur. Olay, yer, zaman, şahıs kurgusunun yanında roman türüne yeni terimler girmiştir. Geleneksel biçim ve içerik algısı değişmiş bunun yerine mitler, imgeler, örüntüler, kapalı anlatımlar gelmiştir. Bu dönem de roman konuları sosyal içerikli olmakla beraber siyasi kavram ve kurguları da barındırmıştır. Romanlarda ne anlatıldığının önemi oldukça büyük iken bu durumun yanına bir de nasıl anlatıldı kavramı girmiştir. Eserde kullanılan dil başlı başına bir konu olmuştur. Romanın üzerine oturtulduğu “*dil ve anlatım yani üslûp*” düzlemi önem arz etmiştir. Romanın dili kullanma boyutu diğer edebi türlerden çok daha fazla öne çıkmıştır. Bununla ilgili Fatih Andı, “*Günümüz Türk Romanının Dili Üzerine Dikkatler*” adlı makalesinde: “*Roman bütün edebi ürünler gibi, her şeyden önce bir dil sanatıdır. Fakat denilebilir ki, bir edebi tür olarak roman, dile dayanma, dili kullanma boyutunda diğer edebi türlerden çok daha fazla öne çıkar. Zira bu tür, hayatın bütün alanlarını yoklayan, insan ilişkilerinin bütün ayrıntılarını bünyesinde taşıyan kapsamlı ve hacimli yapısıyla, tem ve biçim özellikleriyle diğer türlerden ayrılır. Bu durum dilin insan hayatındaki yerini, bütün alanlarıyla, bütün katmanları ve nüanslarıyla kullanılışını romancı için daha fazla önemli kılar. Birçok roman yazarı veya teorisyeni, hayatın gerçekliğini yakalama, tanıma ve taşıma, geliştirme, ayrıştırma veyahut yorumlamaya çalışma ilişkileri açısından bu türü diğer türlerden daha “usta” ve elverişli görmüşler;*

romanı kimi zaman hayata tutulan “ayna”, kimi zaman hayatın şekillendiricisi yahut olanın bitenin yalnızca aktarıcısı diye tamamlamaya çalışmışlardır.”⁴⁹ ifadeleriyle son dönem roman türünde, dilin üstlendiği görevi ve oturtulduğu zemini açıklamıştır. Yine roman dilinin farklılığını ve kullanımını Robert Louis Stevenson, şu şekilde anlatmıştır: “Bir edebiyatçının gerçek işi; vermek istediği manayı, dili kendi merkezi etrafında örerek yaratmaktır. Öyle ki, her cümle, birbirini takip eden kelime grupları halinde, kendi içinde düğümlensin, bir an için verilmek istenen manayı vurgulasın ve sonra çözümlenip açıklığa kavuşsun.”⁵⁰ sözleriyle anlatmıştır.

2000 yılından sonra ise edebiyat sahasına postmodern roman hâkim olmuştur. Roman teknikleri değişmiş, okurun da etkin olduğu, metne katkı sağladığı bir durum ortaya çıkmıştır. Romanlar kolay okunma ve anlaşılma özelliğini kaybetmiş, çağrışımlar yoluyla yeni okumalara ve çokanlamlı bir boyuta ulaşmıştır. Edebiyatımıza postmodern roman olarak kabul edilen ilk eser Oğuz Atay’ın Tutunamayanlar eseridir.⁵¹ Üslûp incelemesi yapacağımız *Kuşevi’nin Efendisi* romanında da bu eserden etkilenme söz konusudur. Roman, bilinç akışı tekniği, metinlerarası ilişki, anlatıcı özellikleri, anlatım teknikleri ve kurgu, dilin farklı kullanılması yönüyle postmodern özellikler taşır. Özellikle romanın içinde bir romanın, bir hayatın daha yer alması, anlamı ve kurguyu zorlamakla beraber okurun romana dâhil olmasını şart koşar. Dil, anlatım, üslûp incelemesi yapacağımız bu eser, taşıdığı özellikleriyle bu kavramların hepsini bünyesine barındırmaktadır.

3.2.1.Üslûpta Yapı

Üslûp biliminde(Stilistik) en önemli hususlardan biri de “yapı”dır. Metnin içindeki ‘yapılar’ bu büyük “yapı”nın bir birimidir.

---

⁴⁹Fatih, Andı “Günümüz Türk Romanının Dili Üzerine Dikkatler ” V. Uluslar arası Dil Kurultayı, Ankara,2004, s.178.

⁵⁰ Robert Louis Stevenson, ”Doku: Öz-Biçim Uyumu”, **Roman Teorisi**,(Haz. Philip Stevick, Çev. Sevim Kantarcioğlu), Ankara 1988, Gazi Üniversitesi Yay. s.201.

⁵¹ Kağan, Katalay, **Kuşevi’nin Efendisi Romanında Şahıs Kadrosu**, Sakarya,2010, s.6.

Gramer yapıları yani cümle ve alt kısımları bu külli “yapı”nın birer ögesi durumundadır. Bu ögeler ayrı ayrı olsalarda bütünü etkilemektedir.biz bu etki açısından doğan söz varlığını değerlendirdik.Bununla ilgili Cenap Şehâbetin’in “*insan bir fikir hâsıl edebilmek için bütün harici vasıtalara muhtaçtır*” sözü yapı unsurlarına işaret eder.⁵² Bu bağlamda anlatıyı oluşturan tüm unsurlar yani, söz varlığı, cümle, anlatıma etki eden teknikler yapının bir ögesi konumundadır. Anlatının yapısal unsurlarını;”hikâyelik malzemeler” yani *kişi, olay, zaman, mekân* oluşturur.⁵³ Roman türünün oluşmasını sağlayan bu malzemeler bir yapı unsurudur ve romanın üslûbu bu ögelerin oluşmasında önemli bir etkendir.

3.2.2. Anlatıcı ve Bakış Açısının Üslûba Yansımaları

12 Eylül dönemini sonrasını anlatan *Kuşevi'nin Efendisi* romanı, anlatıcıları ve bakış açıları farklılığıyla zengin özelliklere sahip bir romandır. Roman, Asaf Cemil, Yusuf Bünyamin ve metin üçgeninde ele alındığında olay örgüsünün bu üç unsur etrafında geliştiği görülür. Bir metnin yazılma, okunma ve son olarak da tekrar bir metin olma süreci romanda ön plana çıkmaktadır. Bu süreçte de anlatıcılar ve bakış açıları devamlı değişmekte, romanın akışı buna göre şekillenmektedir. Metinde yazar ve okur adeta iç içedir. Bakış açıları devamlı değişmekte, anlatıcılar ise metne, Asaf Cemil'e ve Yusuf Bünyamin'e göre farklılaşmaktadır. Romanın içinde yer alan “DÜŞ TUTANAKLARIM” kendine ait bir kurguya sahiptir ve roman içinde yer alan farklı bir anlatı olarak ele alınmalıdır. Asaf Cemil bu romanda kendisini bir roman kahramanı olarak kurgulamış; ancak kendisinden başka birini anlatıyormuş gibi bahsetmiş 3. şahıs ağzıyla konuşmuştur. Anlatı içindeki bu Asaf Cemil bir düş tutanakçısıdır. Sürekli düşler görür ve bu düşlerini yazıya aktarır. Bu eylemler iki farklı anlatı olarak karşımıza çıkar. Çocukluk hatıraları ile iç içe giren düşlerin yaşanma anının etrafında bu düşlerin yazıya aktarılma hadisesi şekillenir. Metnin bu ikili yapısı anlatıcının da ikili olmasına neden olur. Düşlerin yazıya geçirilmesi 3. şahıs ağzıyla,fakat yine anlatıcı Asaf Cemil tarafından, düşlerin görülme anı ise

⁵² Ahmet, Çoban, *Edebiyatta Üslûp Üzerine*, Akçağ Yay. Ankara,2004, s.36.

⁵³Şaban, Sağlık ””Nun Masalları”na Üçüncü Boyuttan Bakmak”. *Kafdağı Dergisi*, S.54. s.36.

birinci şahıs ağzıyla aktarılır. Ancak bu anlatıcıların ikisi de Asaf Cemil'dir. Bu anlatıcılardan şu sonuca varabiliriz; romanda üç Asaf Cemil vardır.

1. Gerçek Asaf Cemil, (DÜŞ TUTANAKLARIM'ın yazarı, anlatıcı olarak da ifade edilebilir.)

2. Kurgu Asaf Cemil, (Düşleri yazıya geçirmeye çalışan roman kahramanı)

3. Hayal Asaf Cemil, (Düşleri yaşayan çocuk, Asaf Cemil'in çocukluğu)

Postmodernizmin getirdiği ve çokça uyguladığı bu metin içinde metin yazma ve metin içinde metin okuma özelliği bu kitapta bir arada görülmektedir. Yazma ve okuma eylemi çerçevesinde gelişen roman, anlatıcılarında bu eylemde farklı roller üstlenmesine neden olmaktadır.

Kuşevi'nin Efendisi romanında farklı anlatıcılar ve onların bakış açılarıyla karşılaşmak mümkündür. Romanın başından sonuna kadar, hatta İbrahim Yıldırım'ın diğer romanlarında bile bu durumun devamı söz konusudur. Romanın her sayfasında postmodern romana uyan bir anlatıcı çeşitliliğiyle karşılaşırız. Okuyucuyu metnin oluşum sürecine dâhil eden bu anlatıcılar sayesinde postmodern metinlerin üst kurmaca özelliği de ortaya çıkmış olmaktadır. Bunu Yıldız Ecevit şu cümlelerle ifade etmektedir: “*Postmodern anlatının oyunsu yazarının anlatıcısı da, roman kişisi de çoğu kez kimlikten kimliğe giren, devinim içinde bir yapı gösterir.*”⁵⁴ Romanda bu özellik Yusuf Bünyamin'in Asaf Cemil'in yazılarına ulaşma çabasıyla başlar, ulaşıldıktan sonra ve “DÜŞ TUTANAKLARIM”ın okunma safhasına kadar devam eder. Yazar, duvar işçisi diye tanımladığı Yusuf Bünyamin karakteriyle okuru postmodern romanın ve anlatımın içine çeker, yazma eylemiyle bu iş daha da ilerleyerek okurun romana dâhil olması sağlanır hatta okur-yazar anlatıcılığı romanda sık sık yer değiştirir. Roman, Yusuf Bünyamin ve Asaf Cemil'in DÜŞ TUTANAKLARIM'ının anlatımı açısından iki şekilde karşımıza çıkar. Yusuf Bünyamin'in, K. Yayınevinden Asaf Cemil ile ilgili bilgi almak istemesi, bununla ilgili çaba süreci; yayınevinden bilgi aldıktan sonra ve DÜŞ TUTANAKLARIM'a ulaştıktan sonra anlatımı, ve Asaf Cemil'in yazısının devam ettirilmesi şeklinde

---

⁵⁴ Ecevit, a.g.e. s.77.

devam eder. Anlatım, kahramanların bakış açılarına ve ruh dünyalarına göre değişiklik göstermektedir. Bu durum dile ve üslûba yansımaktadır.

Bireyi merkezde tutan ve modern dünyada yaşadığı yabancılaşmayı, hele ki bir darbe sonrası ruh halini aktarmak için postmodern roman, ‘bilinç akışı’, ‘iç konuşma’, ‘geriye dönüş’ gibi deneysel kurgu teknikleri içerisindedir. Yaşayan insanın iç dünyasını romana taşıyabilmek için değişik kurgu tekniklerini kullanan sanatçı, bu deneysel kurgu teknikleri ile romanın yansıtma işlevinin yönünü dış dünya ile birlikte insanın iç dünyasına, bilinçaltına çevirmiş olur.

Örneğin, Yusuf Bünyamin’in, Asaf Cemil’i anlatırken içinde bulunduğu ruh hali onun anlatımına etki etmiştir. *“Asaf Cemil’i sona bırakmıştım... Çünkü onun intihar yolculuğu sırasında yaşadığı karanlık coşkuya hayran olmuştum... Sırlarla dolu son yazısını çözmeye, yorumlamaya çalışırken, bedenimi ve zihnimi kuşatan ürkü dolu hazzı, zaman zaman ona duyduğum kızgınlığı, kıskançlığı eksiksiz anlatabilmem olası değil.”*(K.E.s.14-15) sözleri anlatımda psikolojik hali karşımıza çıkarmaktadır. Bir yazar olan Yusuf Bünyamin, Asaf Cemil’i incelerken ve yazarken kendi anlatıcılığının eksik geleceğini dile getirmiştir.

Esere baktığımızda sanatçı anlatıcı tipi olarak genellikle 1. tekil kişiyi (ben anlatıcı/ üst anlatıcı) kullanmaktadır.1.tekil kişi olan anlatıcı Yusuf Bünyamin ve Asaf Cemil’dir. Yusuf Bünyamin’in şu anlatımları bu duruma örnektir: *“O gece sabahın ilk ışıklarına değin, Asaf Cemil’in dergilerdeki yazılarıyla boğuşarak, o çok özel metafiziğini kavramaya çalışmış, notlar almış, ansiklopediler karıştırmıştım. Gün ışıdığıında uykusuz ve yorgun bedenimi, yine nemli, sıcak bir güne hazırlanan İstanbul sokaklarına bıraktığımda, ne yorgunluğum, ne de uykusuzluğum umurumdaydı; karar vermiştim: gizli yapıt’a mutlaka ulaşacaktım...”*(K.E. s. 23.)

Görüldüğü üzere yazar burada olduğu Yusuf Bünyamin’in anlatımındaki birçok bölümde 1. tekil kişi anlatıcıyı kullanmıştır. Yine Asaf Cemil’in eserinde de bu durum söz konusudur. Asaf Cemil ara ara diyalogları ve düşlerinin anlatımını farklı anlatıcılarla sağlasa da daha çok 1. tekil kişi anlatımı vardır.

Radyo tiyatrosunu anlattığı bölümde bu durum görülmektedir. “*Uzandım bardağa, işgalci kokuyu içime çekerek içmeye başladım... Başım hâlâ dönüyordu ama ben mutluydum; çünkü az sonra radyodan duyacaklarımla başka yere gidecektim... Üstelik tarçının yakut rengi, odanın silik aydınlığını yok etmiş, içimde kırmızı bir ışık yakmıştı. Ama saat bir türlü dokuz olmuyor, müzik yayını uzayıp gidiyordu.*”(K.E. s.140.)

Bu anlatıcı durumu Yusuf Bünyamin’in, Asaf Cemil’in eseri olan “DÜŞ TUTANAKLARIM”ı okuduğu bölümlerde yani romanın üst kurmaca tekniğini kullanım kısmında 3. tekil kişiye dönmemektedir. Ancak Asaf Cemil, “DÜŞ TUTANAKLARIM”daki Asaf Cemil’e de 3. kişi anlatımıyla yer vermektedir. Böylelikle Yusuf Bünyamin “DÜŞ TUTANAKLARIM”ı okurken 3. kişi olmakta gözlemci bakış açısıyla; “*Kömürlükten çıktığında yorgundu ve acıkmıştı, mutfığa yöneldi. Buzdolabında suya bırakılmış peynir, zeytin ve biraz sucuk vardı. Hepsini bir tepsiye koydu. Odaya dönmek üzereyken durdu, ocağın üzerindeki tencerelerin kapaklarını açıp baktı: Hediye bulgur pilavının yanı sıra, kıymalı patates de pişirmişti... Hayır, onarlı yemeyecekti! Tepsiyi aldı, koridoru babasının odasından sızan fısıltıların eşliğinde geçip odasına gireceken, dışarıdan gelen seslerle irkildi... Tepsiyi sehpa altına bırakıp mutfığa döndü, perdeyi aralayıp dışarı baktı...*” (K.E.s.114) eseri okumakta ve yazmaktadır.

Burada da sıralanan cümlelere bakıldığında Yusuf Bünyamin, Asaf Cemil’in eserini gözlemleyerek, 3.kişi olarak anlatmaktadır.

3.2.3. Anlatım Tekniklerinin Üslûba Yansımaları

“İbrahim Yıldırım”ın bu romanında anlatım tekniklerinin kullanımı oldukça fazladır. Yazar, roman kurgusunu ve yazı sürecini anlatım teknikleriyle sağlamıştır. Bilinç akışı ve geriye dönüş tekniğinin çokça kullanıldığı görülmektedir. Tekniklerin roman kurgusuna katkısını ve etkisi şu şekilde de ifade edebiliriz: “*Her anlatım tekniği, kendi içinde romanın kurgusuna katkıda bulunur. Özellikle geriye dönüş*

teknîği bir olay örgüsü biçimi olarak romanlarda kendini gösterir. Bazen de yazar çeşitli teknikleri kahramanın psikolojisini ortaya koymak için herhangi bir tekniği devreye sokar. Bu anlamda özellikle mekân ve kişi tasvirleri, iç diyalog ve monolog teknikleri önemlidir.⁵⁵ Özellikle de bu durum modernist romanda, modernist sanatçıda ve postmodernizmde görülür. Yapılan bir tez çalışmasında bu konu şöyle dile getirilmiştir: “Yaşayan insanın iç dünyasını romana taşıyabilmek için değişik kurgu tekniklerini kullanan modernist sanatçı, bu deneysel kurgu teknikleri ile romanın yansıtma işlevinin yönünü dış dünyadan insanın iç dünyasına, bilinçaltına çevirmiş olur. Ancak postmodernizmle birlikte bu tutum tamamen değişir. Yazar ile okuyucu arasına çekilen duvarlar artık paramparça olmuştur. Gerçekçi ve modernist romanın temel işlevi olan yansıtma, postmodernist sanatçılar tarafından tamamen yadsınmıştır. Nesnel gerçeklik kaygısından arınmış olan postmodernistler, yansıtma kaygısından tamamen uzaklaşarak metinlerin dünyasına sığınmıştır. Böylelikle postmodernist eserlerde, kurgu öncelik kazanmış ve asıl amaç metnin kendisi olmuştur.”⁵⁶

Postmodern bir anlatı olan *Kuşevi'nin Efendisi* romanında, özellikle de Asaf Cemil, Yusuf Bünyamin ve okurun da ortaklaşa çözümleyeceği bir anlatım olması yönüyle kullanılan anlatım teknikleri eserin üslubunun oluşması noktasında önemli bir yere sahiptir.

3.2.3.1. Üst Kurmaca Tekniği

Üstkurmaca, 1980'de Amerikalı edebiyat bilimcisi Linda Hutcheon tarafından "fiction about fiction", "kurmaca üzerine kurmaca" olarak adlandırılmıştır.⁵⁷

Postmodern romanlarda daha çok görülen üst kurmaca tekniğini Gürsel Aytaç:

---

⁵⁵Nil, Yüzbaşıoğlu, **Hasan Ali Topbaş'ın Romanlarının Stilistik İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Manisa,2010, s.57.

⁵⁶Ahmet, Koçakoğlu, **İhsan Oktay Anar,Hayatı-Eserleri-Sanatı**, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya,2008, s.83.

⁵⁷ David Shepherd'dan aktaran Gürsel AYTAÇ, **Genel Edebiyat Bilimi**, s. 207.

*“Metafiction (üstkurmaca), romanda ve hikâyelerde anlatılanların gerçek gerçeklik değil, kurmaca gerçek-lik olduğunu, anlatı dokusu içinde illüzyonu kırarak okuyucuya açıklama cesareti gösteren, roman ve hikâ-ye kurgusu içinde zaman zaman veya tümüyle yazma eylemi üzerine açıklamalara yer veren, anlatı içinde anlatının araştırılmasını ve sorgulanmasını yapan eserlerdir.”*⁵⁸ sözleriyle ifade eder.

Kuşevi'nin Efendisi romanında kurmaca içinde kurmacının yer alması yönüyle, aynı zamanda yazarın okuru anlatının içinde bulundurmasıyla bu teknik görülmektedir. Yıldız Ecevit bu teknikle ilgili: *“Bu eğilim genel bağlamda, yazma ediminin kurmaca metnin içinde kurgulanması demektir. Bu, yazarın, metnini nasıl yazdığını o metnin içinde anlatması, yazma sorunlarını metnin ana konusu durumuna getirmesi ve kimi kez de okurunu metnin içine sokarak, romanını nasıl oluşturduğunu onunla paylaşması anlamına gelir; edebiy atın kendini anlatması, kurgulamasıdır üstkurmaca; kurmacanın kurmacasıdır.”*⁵⁹ ifadelerinde bulunmaktadır.

3.2.3.2. Geriye Dönüş Tekniği

Romanda geriye dönüş tekniğini, insan bilinci ve insanın algılama süreci gerekli kılar. Dış dünyayla değil, özellikle insanın iç dünyasıyla ilgilenen yeni roman yazarları, karakterlere hayat verebilmek için bu tekniği sıkça kullanırlar. Yazarın olay örgüsü içinde, kısa veya daha uzun sıçramalarla sıradanlıktan çıkması anlatımı farklılaştırması için seçilen bir tekniktir.

19. yüzyıl ve öncesinde; klasik romanda tek bir zaman kavramı yer alırken, modern romanda ve postmodern romanda bu durum biraz daha değişmiş, zaman kavramı neredeyse tüm zamanları kapsamış ve roman kurgusunda tüm zamanlar kullanılmıştır. Bu durum romanda geriye dönüş tekniğinin altyapısına etken olmuştur. Mehmet Tekin konuyla ilgili olarak: *“Roman, zaman bakımından geçmiş, hal ve geleceğe açık bir turdur. Roman sanatında geçerli olan zaman şimdidir. Her*

⁵⁸ Gürsel Aytaç, **Genel Edebiyat Bilimi**, Papirüs Yayınevi, İstanbul 1999, s. 207.

⁵⁹ Yıldız, Ecevit, **Orhan Pamuk'u Okumak**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1996, s. 110.

şey bu “şimdi”nin içinde kurgulanır. Ancak romanı roman yapan, bu değildir. Romancı, gerçek olan şimdiden geçmişe ve hatta geleceğe uzanır, dolayısıyla anlatıma bir sahilik kazandırır. Özellikle geçmiş roman için önemli bir zaman dilimidir. ...Romanı besleyen zaman dilimi “geçmiş”tir.”⁶⁰ cümlelerini dile getirmiştir. Belli bir zamana bağlı kalınmadan yazılan romanda amaç anlatıma hareketlilik kazandırmaktır. Ancak Tekin bu hareketliliğin yanı sıra tekniğin anlatımı engellediğini de dile getirmiştir.

“Modern zamanda geriye dönüş tekniği farklı bir yaklaşımla uygulanmaktadır. Modern roman, tıpkı hayat gibi, ileriye doğru bir akışa sahiptir. Geriye dönüş tekniği; sağladığı yarara rağmen, akışı kısmen veya kesin olarak engelleyen, bir niteliğe de sahiptir. Bu sakıncalı durumu dikkate alan modern romancılar, bilinç akımını devreye sokarak geriye dönüş tekniğine yeni bir boyut kazandırmışlardır. Bu bağlamda gündeme gelen diğer bir uygulama da, zamanda ani sıçramalar, gidip gelmeler anlamına gelen “flashback” yöntemidir. Bu yöntem, akışı engellemeden, olayların doğal bir şekilde yansı(tıl)masını sağlamaktadır...”⁶¹ifadesiyle, bu teknikle anlam akışına ket vurulduğuna dikkat çekmektedir.

Kuşevi'nin Efendisi romanında, Asaf Cemil ve Yusuf Bünyamin'in hayatı anlatılırken en fazla geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. Özellikle ”DÜŞ TUTANAKLARIM” da bu durum kendini oldukça fazla belli eder. İbrahim Yıldırım; Asaf Cemil'in çocukluğunu, annesini, babasını ve babaannesinin durumlarını, roman içindeki karakteristik özelliklerini okura geriye dönüş tekniği ile aktarmıştır.

“Babaannem yanıma gelmişti... Hayır, onunla konuşmak istemiyordum: gözlerimi sımsıkı yumdum.

Babaannem, üzerime bir çarşaf örtüp odadan çıktığında yerimden kalkıp sandığı açtım, zıbını çıkarıp yırtarcasına çekip buruşturdum... Sonra, derin bir

⁶⁰Mehmet, Tekin, **Roman Sanatı**, Ötüken Yay, İstanbul,2004, s.233.

⁶¹Tekin,a.g.e. s.238

pişmanlık duygusuyla zıbnı düzeltip yerine koydum... Bir türlü doğmayan kardeşimin canını yaktığımı sanarak korkuyla yakardım:

– *Tövbe Allah'ım, tövbe!*" (K.E. s.220.)Bu cümleler Asaf Cemil'in geriye dönüş tekniği ile çocukluğuna dönerek babaannesi ile aralarında olan konuşmayı gösterir. Yine annesini gözlemlemesinde ve bunun aktarımında da yine bu teknik kullanılır.

"Annem, süzülürcesine odadan çıktığında, yattığım yerden doğrulup bahçeyi izlemeye başladım: Babam maltızı yakmış, büyük kazanı ateşin üzerine koymuş, incirin az ötesindeki toprağı kazarak kabartıyordu. Bahçe, öylesine ışığa bulanmıştı ki, babam dahil her şey bu ışığın içinde soluk bir leke gibiydi...

Babam,

toprağı yarıp

dağıtıp

yumuşatıp hazır hale getirince, kazmayı bıraktı, maltıza yöneldi:

kazanı ateşin üzerinden alıp

iki bacağını açıp

dilini dişlerinin

arasına sıkıştırıp

paytak

titrek

yürüyüp

kaynar suyu toprağa döküp biraz bekledi, sonra küreği aldı:

toprağı kürekle karıştırıp

suyla hamur edip

iyice karıştırıp

çamur kıvamına getirdiğinde babaanneme bağırdı:

– Anne, ocaktaki su kaynadı mı?

Babam, babaannemin küçük kazanda kaynattığı suyu da toprağa döküp karıştırdı... Sonra, kömürlükten aldığı ip kangallarından birini açıp

ipi incir ağacıyla, çamaşır direğinin arasına gerip

sıkılayıp

düğümleyip

diğer kangalı açıp

ipi incir ağacından kömürlüğe kadar götürüp

gerip

sıkılayıp

iplere asılıp

sınayıp

eve yönelip

babaannemin uzattığı çarşafı alıp

iplere serip

mandallayıp

kazıp

sıcak sularla

sulayıp

karıştırıp

çamur kıvamına getirdiği toprağın çevresinde üstü açık üçgen bir çadır yaptığında, babaannem elinde bir leğen ve iki kova suyla gelip leğeni çadırın yanına bırakıp, kovalardan birini maltızın üzerine koyup anneme seslendi... Az sonra annem ürkek adımlarla bahçede yürüyüp çadıra ulaştı, ayakkabılarını çıkarıp içeri girdi, ardından babaannem” (K.E.s.215-217) Bu ifadelerde de görüldüğü üzere kardeşi olmayan bir çocuğun, annesine yapılanları ve diğer insanların annesine bakış açısını göstermede geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. Bilinç akışı ile beraber anılan bu yöntem roman karakterlerinin kişilikleri, geçmişleri, ruhsal durumları hakkında da bilgi verir okuyucuya. Anlatım tekniklerinden biri olan bu yöntem, romanın yapısı nedeniyle bilinç akışı tekniği gibi anlatıcının amacı olamaz.⁶² Bu teknikteki asıl amaç diğer tekniklerde de olduğu gibi romanı oluşturmaktır. Yazar, Asaf Cemil karakteriyle anlattığı “DÜŞ TUTANAKLARIM” da yer alan babasının öğüdünü, okura aktarırken bu teknikten faydalanmıştır.

Bu babamın sondan bir önceki belağıdır... diin gece bana anlatılmıştır...

Babam dedi ki:

ölüm aydınlığı gören cenindir

zulüm onunla biter.

Ölüm bana gelince

safran ateş,

sevdan yaprak olacak.

Balgamın su,

kanın hava olacak.

Işık olan evde görüşme,

taş yere tohum atma.

---

⁶² Bengü Nihal, Bingül Konuk, Virginia Wolf’un “Mrs. Dallowey” ve İnci ARAL’IN “Mor” Adlı Romanlarının Teknik ve İçerik Açısından Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2007, s.39.

*Muhayyer bırak,
ahde vefa göster.
Tezek göverir
mis kokulu ot olur.
Kemik etlenir
Yenir.
Öküz süslenir
Kesilir.
Yazıyı çözerken
temiz ol.
Sırrı sakla.
Ustur
Zehebeke
ve
zihabeke.
Kuş yükseldikçe
gölgesinden uzaklaşır.
Yükseklerde uç
ama gölgeni unutma.
Bak dinle:
efendim dört harfli*

ismini bildirdi:

Veyl geldi ve benim oldu.

Veyl,

böylece sana da

gelmiş oldu.

Bu sondan bir önceki

belâğımdır ve techiz içindir.

Sırrı öğrendiğinde

sırrı sırra aç,

sırrı sırsla kapat...”(K.E.s.188-190) Burada babasının konuşmaları yani öğüdü geriye dönüş tekniği ile sağlanmıştır. Bu ve bunun gibi birçok bölümde yazarın bu tekniği kullandığını söyleyebiliriz. Ayrıca burada yine “Şeyh Edebalı'nın Damadı Osman Gazi'ye Vasiyetine” de atıf yapılmış. Metinlerarası ilişki kurulmuştur. Romanın diğer anlatıcısı olan Yusuf Bünyamin kısımlarında da yazar bu teknikten faydalanmıştır. Yusuf Bünyamin'in DÜŞ TUTANAKLARIM'dan uzaklaşma kararı alma aşamasında kısa süreli bir geriye dönüş tekniği görülmektedir.

“Not: Esrimiş zihnimle aldığım bu kararları ne yazık ki uygulayamadım, hatta okuma, bakma ve dinleme listesi içinde kaybolup her defasında karanlık pusuların izini sürüp kendime yeni pusular kurdum, giderek derinleşen, giderek içinden çıkılmaz hale gelen uçurumun içinde kendimi ve yazımı tüketmeye devam ettim: bugün bile yaralı bir av gibi hissediyorum kendimi.” (K.E.s.171) ifadelerinde kısa süreli bir geriye dönüş görülmektedir.

3.2.3.3. İç Çözümleme Tekniği

“İç çözümleme yöntemi, en kısa tanımla, anlatıcının araya girerek kahramanın duygu ve düşüncelerini okuyucuya aktarması demektir. Özellikle 'iç

monolog' ve 'bilinç akımı' yöntemlerinin keşfinden önce romancılar, anlatım ve tanıtım sorununu çözmek için, bu yöntemi sık sık uyguluyorlardı."⁶³ İbrahim Yıldırım, romanında bu tekniği kullanmıştır. Birkaç yerde direkt kendisi araya girmiştir. Romanda yazar, "DÜŞ TUTANAKLARIM"ın Yusuf Bünyamin tarafından aranma, değerlendirme aşamasında:

"ZEYL/

ASAF CEMİL'İN YAZINSAL SERÜVENİNİ GÜDÜLEYEN ŞEYİN KENDİ KENDİNE YASAKLADIĞI BİR DÜŞÜNCE –YA DA İNANÇ– OLDUĞU SÖYLENEBİLİR.

BENCE, BU YASAKLI DÜŞÜNCE –YA DA İNANÇ– TASARLAYAN VE TASARLANAN ARASINDA GEL-GİT'LERE NEDEN OLUYOR. BÖYLECE DİL VE GERÇEK BİR TÜRLÜ KAVUŞAMIYOR; DOLAYISIYLA İKİSİ DE YARILIYOR. ANCAK BU DURUM, BİR BAŞKA GERÇEKLİĞİ KENDİLİĞİNDEN OLUŞTURUYOR: ÖTEKİ YUSUF BÜNYAMİN, –ŞİMDİLİK– ÖTEKİ'Nİ YALNIZCA HİSSEDİYOR...

KAVRAYAMAMANIN, YALNIZCA HİSSETMEKLE YETİNMENİN NE DENLİ SIKINTILI BİR ŞEY OLDUĞUNU TAHMİN EDEBİLİRSİNİZ... YUSUF BÜNYAMİN'İN BU SIKINTIYI, –DAHASI EKSİKLİĞİ– GİDERMEK İÇİN YAPACAĞI TEK ŞEY, YAZILI NESNE'YE YOĞUNLAŞMAKTI... ANCAK O, DAHA KARMAŞIK BİR YOL SEÇİYOR: HİSSETTİĞİ ÖTEKİ'Nİ KAVRAYABİLMEK İÇİN, YAZI DIŞI TANIKLARIN PEŞİNE DÜŞÜYÜR: VE DRAM ÜRETMEYE BAŞLIYOR.

İ.Y." (K.E.s.156) sözleriyle araya girerek bu tekniği kullanmıştır. Burada İbrahim Yıldırım, okurun dikkatini çekmek ve okura kolaylık sağlamak için yazısını büyük harflerle yazmıştır. Aynı zamanda yazının önemli ve diğer yazılanlardan daha farklı ve özel olduğunu göstermek amacıyla da büyük harf kullanarak anlatımda karışıklığın olmamasını sağlamıştır.

---

⁶³Tekin, a.g.e. s.260.

İbrahim Yıldırım, iç çözümleme tekniğini Yusuf Bünyamin'in anlatıcı olduğu bölümlerde de kullanmıştır. Roman kişisi Yusuf Bünyamin, Asaf Cemil'in kitabını okurken ve yazarken bazı bölümlerde araya girerek direkt okuyucuyla muhatap olmuştur.

“Not: Şimdi, DÜŞ TUTANAKLARIM’ın sayfaları arasında gezinirken her defasında yolumu değiştirip onunla ilgili bölümlerin bulunduğu sayfalara dönüyorum... Binlerce kez okudum Asaf Cemil’in Belkıs hakkında yazdıklarını ve ezberledim: istesem, Mebrure’nin sarhoş olup pencereyi açıp mumları söndürmesini, Asaf Cemil’in onu kanepeye uzatıp düşünüyün anlatmasını ve diğer her şeyi noktasına, virgülüne kadar aynen yazabilirim... Ancak, her zaman, DÜŞ TUTANAKLARIM’daki Mebrure satırlarına dokunmak, oradaki kadını okuyup okşamak çok daha güzel duygular uyandırıyor bende...”

Sizlerden özür diliyor ve itiraf ediyorum: o latif buhar bölümünün ve Asaf Cemil’in gördüğü kösnül düşün satırlarını iyice kısalttım... Maalesef okuyamayacaksınız... Bunun iki nedeni var: birincisi, Belkıs’ın bu bölümleri okurken yüzünün pespembe olup, bana kaçamak ve bir o kadar kırılğan utançla bakışıdır: onu okur karşısında defalarca utandırmak alçakça bir tavır olurdu hiç kuşkusuz... Tekrar ediyorum: Belkıs’ın kırılğan kaçamak bakışı benim için çok önemlidir, çünkü, o siyah gözlerde yakaladığım genç kız utancı Belkıs’a âşık olmama yetmişti... İkinci neden ise, âşık olduğum kadının bedensel özelliklerini ve ayrıntılarını kimseyle paylaşmak istememem... Gerçi bu durumda Asaf Cemil’in yazısına haksızlık etmiş oluyor ve bundan dolayı huzursuzluk duyuyorum; ama okurun beni anlayışla karşılayacağına eminim...”(K.E.s.261-262) bu bölümde Yusuf Bünyamin Asaf Cemil’in yazdıklarına müdahale etmiş, okur tarafından bunların bilinmemesi için araya girmiş, hatta yazdığı bölümlerin Mebrure ile ilgili olan kısımlarını silmiştir. Bunun nedeni olarak da mahremiyet duygusunu öne sürmüştür. Burada anlatıcıların birbirlerinin anlatımına olan müdahalesi yazar İbrahim Yıldırım tarafından ustalıkla gerçekleştirilmiştir.

Yine Yusuf Bünyamin,” Not: Lütfen biraz geçmişe dönün o yılların kültür / sanat dergilerini karıştırın ve gençlerin intiharı konusunda (-ünlü, saygın ve

aydınlar katında beğenilmeyi hak etmiş—) yazarlarımızın, şairlerimizin değerlendirme yazılarını okuyun! “(K.E.s.13) bu bölümde okura direkt bir anlatımda bulunmuş, yazısına ve fikirlerine destek amaçlı olarak, okuru dönemin yazılarına yönlendirmiş, okurda merak duygusu uyandırmıştır.

Asaf Cemil’in “DÜŞ TUTANAKLARIM”ının aktarıldığı bölümlerde ise bu tekniğin kullanımı oldukça fazladır. Örneğin Asaf Cemil’in düşlerini yazıya aktarma aşamasında Yusuf Bünyamin anlatıcısıyla İbrahim Yıldırım, iç çözümleme tekniğini kullanmıştır. “Öte yandan, malûmatfuruş bir yazar olarak tanınmak istemiyordu... Ama çok iyi biliyordu: okudukları, öğrendikleri ne yaparsa yapsın her zaman davetsiz konukları olacaktı yazılarının... Onları süpürüp atma konusunda çaresizdi: bir sarkaç gibi, ipinin boyuna uygun olarak salınıp duruyordu: bir sağa, bir sola... İpi uzatsa da, kısaltsa da değişen bir şey olmayacaktı... O halde niye yazıyordu düşlerini? “(K.E.s.144.)

3.2.3.4. İç Monolog Tekniği

İç monolog (iç konuşma) tekniği, —öykü karakterinin kendi iç sesi ile baş başa kaldığı, bir bakıma hesaplaştığı tekniktir.⁶⁴ Bu teknik *Kuşevi'nin Efendisi* romanında çokça kullanılmıştır. İç monolog tekniği daha çok yaşadığı dünyayla ve etrafındaki insanlar ile ‘diyalog’ kuramayan insanın ruh dünyasının anlatımında kullanılmıştır. Özellikle roman kişisi olan Asaf Cemil okura bu teknikle tanıtılmıştır. Yine, Yusuf Bünyamin ve özel hayatının okura aktarımı iç monolog tekniği ile sağlanmıştır. Romanda hayali kişiler olan; Asaf Cemil’in annesi, babası, babaannesi ve onların iç dünyaları bu teknikle aktarılmıştır.

İç monolog tekniğinin tanımını ve kullanımını Gürsel Aytaç: “Öznel gerçekliği yakalama çabalarında en çok yararlanılan modern anlatım yöntemi iç monologdur.”⁶⁵ şeklinde yapmıştır. Bir darbe sonrasını anlatan romanda, kahramanlar ve onların ruh halleri, karakterleri aktarılırken elbette öznelliğe ihtiyaç

⁶⁴Tekin, a.g.e. s.274-275

⁶⁵Gürsel, Aytaç, *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*, Gündoğan Yay. Ankara, 1998, s.78.

vardır. Bu öznelik ise ancak onların iç dünyalarına inilerek ve iç dünyaları tahlil edilerek olur. Bu tahlil etme işi de muhakkak olayı yani dönemi yaşayanların gözüyle, onların iç sesiyle mümkündür. İç monolog tekniği bu bakımdan oldukça faydalı bir tekniktir. İbrahim Yıldırım, roman kişisi Asaf Cemil ve Yusuf Bünyamin’i okura aktarırken bu tekniği çokça kullanmıştır.

İlk olarak Asaf Cemil’in DÜŞ TUTANAKLARIM adlı kitabındaki iç monologlara bakıldığında eserin neredeyse başından sonuna kadar bir iç konuşma şeklinde devam ettiği görülmektedir. İbrahim Yıldırım, iç monolog tekniğini kahramanların yazma eyleminde de açık ve yoğun bir şekilde kullanmıştır.

“Durdu, kalemi elinden bıraktı, yılan gibi kaygan benzetmesi düşün ve yazının akışına aykırı gelmişti. Başka bir şey bulmalıydı ve küçük bir çocuğun benzetmesi olmalıydı bu; 40’ına birkaç yıl kalmış bir adamın değil! Öte yandan, düşlerini yazan birinin “yılan gibi kaygan” türünden bir benzetme yapmasını haklı buluyordu... İşin doğrusu son cümleyi hiç beğenmemişti; silgiyi alıp son paragrafı yok edecekken vazgeçti... Sadece son yazdıkları değil, daha bir sürü küçük ayrıntı kalemi usulca işlerken zihnini kurcalamıştı, ancak biraz çapaçul da olsa ulaştığı ritmi bozmak istememişti... Silgiyi sehpanın en uzak noktasına bıraktı... Benzetmeler uygun olsun, olmasın yazı sürmeliydi... Ucu iyice kütleleşmiş kalemi aldı, jiletle ince ince açtı, yazmaya devam etti.”(K.E.s.66.)

Burada yazma eylemi gerçekleştirilirken yapılan bir iç konuşma vardır. Yazar kullandığı ifadeleri değerlendirmekte bunlarla ilgili eleştiriler yapmaktadır. Bu anlatımı İbrahim Yıldırım iç monolog tekniği ile okura sunmaktadır.

“Veyl, bugün yoktu... O olmadığı zamanlar başım dönmüyor, gözlerim kararmıyordu; dolayısıyla kendimi daha iyi hissediyordum, ama onun yokluğu da beni tedirgin ediyordu: o olmayınca uçamıyordum çünkü... O uçmak ve düşmekti... O, iyilik ve kötülüktü... O, yıkıcıydı ve yapıcıydı... O, yalan ve gerçektir... O, ölüm ve hayattı... O, yoktu ve vardı...”

O olsaydı uçardım.. O olsaydı düşerdim...”(K.E.s.127) örneğin burada kitabın yazar kahramanı olan Asaf Cemil iç monolog tekniği ile kendi kendine

konusarak okura bilgi vermiştir. Burada bir düş anlatılmaktadır. Düşün içinde kahraman kendi kimliği ile başbaşa kalmıştır.

İç monolog tekniği roman kahramanı Yusuf Bünyamin'in anlatımda etkili olduğu bölümlerde de kullanılmıştır. İbrahim Yıldırım; Yusuf Bünyamin'in yazıya ulaşma aşamasından, Belkıs'la tanışmaya aşamasına kadar yani kitabın her bölümünde iç monolog yapmasını sağlamıştır. Örneğin;” *Not: Öngörü sahibi birisi olsaydım, bu küçük belayı uyarı olarak değerlendirir, o gün o tozlu odayı hemen terk edip evime gider, DÜŞ TUTANAKLARIM'ı da unurdum... Ama ben öngörü sahibi olmadığım gibi, biraz da inatçıyım.* (K.E.s.27) cümlelerinde yine Yusuf Bünyamin'in; *Not: Yukarıda söz edilen –küçük de olsa– hırsızlık olayının okuduğunuz kitapla işlevsel bir ilgisi yoktur. Okuduğunuz son cümleleri, suçluluk duygumu biraz olsun hafifletmek için yazdım.*(K.E.s.29.) ifadelerinde, Gürsel Aytaç'ında ifade ettiği gibi kahramanın kendi kimliğiyle yüzleştiği ve bunu okura aktardığı görülmektedir.

İbrahim Yıldırım, iç monolog tekniğini kahramanların yazma eyleminde de açık ve yoğun bir şekilde kullanmıştır.

3.2.3.5. Diyalog Tekniği

Diyalog (ikili konuşma, karşılıklı konuşma) tekniğinin, kişiler arasında geçen ya da kişinin kendi kendisiyle konuşması biçiminde gelişen iki türünden söz edilebilir: “İç diyalog, dış diyalog.”

“İç diyalog”, bir anlamda ‘iç monolog’a benzer. Roman kahramanının doğal olarak içinde bulunduğu psikolojik duruma göre kendi kendisiyle “sanki karşısında birisi varmış gibi” konuşması, tartışmasıdır.⁶⁶ Bu teknikle bireyin içindeki, iki farklı duygu, tavır ve kimlik eğilimi temsil edilmektedir.

---

⁶⁶Tekin, a.g.e.s.259.

3.2.3.6. İç Diyalog Tekniği

İç diyalog tekniğini bilinç akışı tekniğiyle karıştırmamak gerekir. İç diyalog tekniğinde konuşmalar dilbilgisi kurallarına uygundur. Herhangi bir bilinç akışı görülmez.⁶⁷ dolayısıyla iç diyalog, bilinçaltında değil, bilinç düzeyinde gerçekleşir. Dış diyalog, iki veya daha fazla insanın karşılıklı bir biçimde konuşmalarıdır.⁶⁸ Kuşevi'nin Efendisi romanında bu tekniklerin ikisi de kullanılmıştır.

En az iki kişinin karşılıklı konuşması olarak ifade edilen dış diyalog tekniğinde (dedi-dedi) şeklinde aktarımlar söz konusudur. Bu aktarımlar yapılırken ise iki türlü anlatıma başvurulur: Doğrudan anlatım(dolaysız anlatım) ve dolaylı anlatım. Doğrudan anlatımda aktarım hiç değiştirilmeden söyleyenin cümleleriyle ifade edilir. Dolaylı aktarım da ise anlatıma cümleyi aktaran kişinin anlatım şekli de girer. Dolaylı anlatım, dolaysız anlatıma göre daha monotondur ve okuyucu ile kurgusal dünya arasına mesafe koyar. Romanımızda bu durumların ikisi de görülmektedir.

Diyalog tekniğinin edebi metin içerisinde birtakım işlevleri vardır:

- a) Olayın gelişiminde rol oynar,
- b) Kahramanların psiko/sosyal konumlarının açıklanmasına yarar,
- c) Anlatıma zenginlik verir,
- d) Düşünce ve felsefelerin yansıtılmasını, etkileşimini sağlar,
- e) Farklı kişilerin bir araya gelmesine, dolayısıyla farklı kültür ve konuşmaların, üslupların ortaya çıkmasına vasıta olur,
- f) Metnin muhtemel ağırlığını hafifletir.⁶⁹

---

⁶⁷Ali İhsan, Kolcu, **Öykü Sanatı**, Salkımsöğüt Yay. Ankara, 2005, s.47.

⁶⁸İsmail, Çetişli, **Metin Tahlillerine Giriş 2: Hikâye-Roman-Tiyatro**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004, s.103.

⁶⁹ Tekin, a.g.e. s.256.

Bu teknik sayesinde kahramanların gerçek kimlikleri kendi ağızlarından dile getirilir ve metnin anlatımı daha gerçekçi olur. Örneğin Yusuf Bünyamin yayınevi sahibiyle buluşmasında, "Yayınevi sahibinin "kendine Asaf gibi birisini dert etmişsin, başka işin yok mu kardeşim senin!" cümlesindeki "kardeşim" vurgusu bardağı taşıran son damla olacakken, adam kulvar değiştirip, sorular sormaya başlamıştı: S. gazetesinden ne kadar ücret alacaktım, yazı dizisi yayınlandıktan sonra, Asaf Cemil'e ilgi artar mıydı? Asaf Cemil'i, öven bir yazı mı yazacaktım? Ben ne düşünüyordum acaba; hazırlayacağım dizi, DÜŞ TUTANAKLARIM'ın satış şansını artırır mıydı?"(K.E.s.25) cümleleriyle bir iç diyalogda bulunmuştur. Asaf Cemil ise, "Artık niye avlanmıyordu Jülyen? Niye hayvanlara sevgiyle yaklaşıyordu." (K.E.s.143) sözleriyle kendi kendine diyalog kurmuştur.

"Ev— Geviş getiren bir hayvan gibi. Yere çökmüş. Uzakta duran bir hayat: kapıdan sızan ışık, birileri uyanıktır hep. Işık, uyuyamamış kişinin hayat ışığıdır. Burada hayat yok. Kapı. Pencere. Duvar. Evler mutlaka merdivenli olmalı. Merdivensizlik kötüdür. Çıkma ve inme duygusunu, her gün

birkaç kere

çıkıp

birkaç kere

inip çıkıp inip

çıkıp inip

inip çıkıp inip

inip kendimize anımsatmazsak, çıkmayı, inmeyi unuturuz... giderek düzleşiriz. Düz ayak hayat çekilmez. Bu bozkır hapishanesi niçin düz ayak? Niye merdivensiz her yer?(Konuşmalı: yatağımı üst ranzaya taşımalıyım... Hiç olmazsa!) (Bugüne değin niçin düşünmedim inişli çıkışlı yazmayı?)"(K.E.s.288.) burada da Asaf Cemil'in kendisiyle olan bir içi konuşması görülmektedir.

3.2.3.7. Dış Diyalog Tekniği

Dış diyalog tekniği ise, Yusuf Bünyamin'in DÜŞ TUTANAKLARIM'ı arama ve bulma aşamasında, "Odada toz öylesine yoğundu ki, sekreter kız, elini ağzına götürüp homurdanmıştı: "Aradığınız neydi?" Yanıtım çok açık olmasına karşın, sekreter kız, boğuk bir sesle ama ilkinden çok daha sinirli bir tonla sormuştu: "Dosyanın adını sormuyorum beyefendi... Hikâye mi, roman mı, şiir mi onu öğrenmek istiyorum?!" Yine çok net bir yanıt vermiştim: "Uzun hikâye veya roman..." Kız, ağzını eliyle kapatmış homurdanmaya devam ediyordu: "Veya'larla dosya bulunmaz beyefendi; en iyisi ben sizi yalnız bırakayım, kendiniz arayın..." (K.E.s.26.) cümleleriyle karşımıza çıkmaktadır. Buna benzer bir konuşmada annesinin Asaf Cemil'e harfleri öğrettiği bölümde vardır.

"-Bak Asaf bu elif... harflerin ve her şeyin başı odur.

-Bu iki gözlü harf ise "h" kalbe ne kadar benziyor değil mi?

-Bunlar mercanlar, bunlar sedefler, bunlar hurma ağaçları, bu hilal...istersen iki gözlü "h"nın içini pembeye boyayalım."(K.E.s.240) cümlelerinde bir dış diyalog söz konusudur. Bakkaldan mum, kibrit, aldığı bölümlerde, burada baygınlık geçirdiği anlarda ve eczaneden ilaç aldığı bölümlerde sınırlı ve çok az diyalogların olduğu görülmektedir.

Belkıs ile olan bölümlerde ise dış diyalog çok az görülmektedir. Yusuf Bünyamin bu bölümlerde hiç konuşmamakta duygu ve düşüncelerini yazı yoluyla yani dışarıdan bir anlatıcı gibi aktarmaktadır. Bu durum Yusuf Bünyamin'in kişiliği ve psikolojisinin tespit edilmesinde okurun işini zorlaştırmaktadır.

Asaf Cemil'in diyaloglarında da dış diyaloglar iç diyaloglara nazaran daha az görülmektedir. "Radyo Tiyatrosu" bölümünde radyoyu kapatan babaannesine, "Niye kapattın babaanne!" (K.E.s. 141.) ve bakkaldan mum alma olayıyla eczaneden ilaç alma bölümlerinde dış diyalog görülmektedir.

Kuşevi'nin Efendisi romanının kahramanları çok az konuşmaktadır, romanda diyaloglara çok fazla yer verilmemiştir. Bazı kahramanlar az da olsa

konusur ancak Yusuf Bünyamin ve Asaf Cemil bu diyaloglarda neredeyse yok gibidirler. İbrahim Yıldırım, kahramanlarının konuşmalarını, okura yazı yoluyla aktarmıştır. Kahramanlar konuşmak yerine susmakta etrafında olan olaylara yazı yoluyla cevap vermektedir.

3.2.3.8. Anlatma ve Gösterme Teknikleri

Kökenlerini Antik çağa kadar dayandırabileceğimiz ve 20. yüzyılda etkisini hala sürdüren iki temel anlatım tekniği vardır:

Anlatma: Öykünün bir anlatıcı tarafından onun ve onun aracılığıyla anlatılması

Gösterme: Öykünün herhangi bir aracıya başvurmaksızın doğrudan canlandırılması

Yazar eserini kaleme alırken bu iki teknikten birini veya her ikisini de kullanabilir. Mehmet Tekin bu tekniği şu şekilde tanımlar:” *Anlatma yönteminde okuyucunun dikkati anlatan üzerindeyken, gösterme yönteminde bu dikkat eser (metin, hikâye) üzerine çevrilir.*”⁷⁰

Bir edebi metinde odaklanma anlatıcı üzerinde yoğunlaşıyorsa, o anlatıda “anlatma” tekniğinin kullanıldığını söyleyebiliriz. Bu tür metinlerde, anlatıcı her zaman ön plandadır ve okuyucunun tüm dikkati onun üzerindedir. Anlatma tekniği roman ve öykü yazmada en sık başvurulan tekniktir. Anlatıcı kurmaca içerisinde kendi varlığını açıkça belli eder. Hatta zaman zaman araya girerek yorumlar yapar, soru sorar, okuyucuya seslenir. *Kuşevi'nin Efendisi* romanında bu teknik sık sık kullanılmıştır. İbrahim Yıldırım, Asaf Cemil'in “DÜŞ TUTANAKLARIM”ının yazılma ve Yusuf Bünyamin tarafından okunma sürecinde bu tekniği kullanmıştır. Örneğin;

---

⁷⁰Tekin, a.g.e.s.190-191.

“Not: Naci Kalmukov hakkında hiçbir ansiklopedide bilgi bulamazsınız. Türk asıllı olduğu söylenen bu çılgın Beyaz Rus, tabloları ilgi görmeyen bir ressamdı: Server Bedii'nin, Aka Gündüz'ün ve İhsan Koza'nın kitap kapaklarını ürkütücü grafiklerle resimlemiş, hayatını bu yolla kazanmıştı. (Kim bilir belki, ileride bu mezarsız ressam hakkında da bir kitap yazarım...)(K.E.s.14.)” bölümünde Yusuf Bünyamin, yazı dizisi ile ilgili konuşup bilgi verirken birden anlatımı keserek araya girmiştir ve okura hitapta bulunmuştur.

Yine *“Not: Asaf Cemil'in doktora tezi, onu tanımayan ve onun yazı labirentinde dolaşmayan birisine oldukça sıradan bir çalışma olarak gelebilir... Ama sizler ve ben uzun süredir birlikte bir intiharın ya da yazının izini sürmeye çalışıyoruz... Sizlerin benim kadar olmasa bile tedirginlikler yaşadığınızı sanıyorum... Belki bazılarınız bu arada Veyl'i bile görmüştür. Görmemiş olsanız bile dumansız ateşin bu kitabın sayfaları arasında özgürce dolaştığına emin olabilir siniz; onu görene kadar kitabı okumayı sürdürmenizi tavsiye ederim...”*(K.E.s.228.) cümlelerinde karşımıza bu teknik çıkar. Burada Yusuf Bünyamin, Asaf Cemil'in doktora tezini okura anlatırken yani yazarken araya girerek dikkati metnin üzerinden kendi düşüncelerine çekmiştir. Anlatıma kendi cümleleriyle devam etmiştir.

Anlatma, ayrıntılara yer verilmeyen, olayların bir nedensellik bağlantısı içinde ele alındığı ve okuyucuyu daha çok bilgilendirmeye ve yönlendirmeye yönelik bir tekniktir. Yusuf Bünyamin karakteriyle İbrahim Yıldırım, romanın bazı yerlerinde okura direkt olarak bir hitapta bulunmuştur. Örneğin zarf fiil eklerini yazarken okura seslenerek;” *Not: Dikkatli okurlar, suspensionlara ilişmeyip gerundiumları düzenlememi merak edeceklerdir... Hemen yanıtlayayım: Suspension uygulaması içerikle ilgili bir durum; bundan dolayı onlara müdahale edemezdim... Gerundiumlara ise, satır satır bölünmezlerse okumayı olanaksızlaştırıyorlar; bundan dolayı düzenlenmeliydiler... DÜŞ TUTANAKLARIM'ı yorumlayıp, daktilo eden biri olarak bu kadar hakkım olmalıydı. Üstelik gerundiumları sevdiğimi söylemiştim.* (K.E. s.101-102) okuru metni okuma konusunda yönlendirmiştir.

Gösterme yöntemini Nurullah Çetin şu şekilde tanımlar: *“Gösterme yöntemi, daha çok bir tiyatro tekniğidir. Bu yöntemde okuyucu, roman kişileriyle aracısız*

olarak doğrudan doğruya yüzleşir. Olduğu gibi roman kişilerinin konuşmalarını dinler ve onların kişiliğini konuşmalarından çıkarmaya çalışır. Bu yönüme genellikle nesnelliği sağlama kaygısıyla yer verilir.”⁷¹

Gösterme tekniğinin kullanıldığı yerler diyalog parçalarıdır. Bu anlamda romanlardaki iç diyalog, iç monolog ve diyalog tekniklerinin kullanıldığı bölümlerde gösterme tekniği vardır. Romanımızda bu teknik çok fazla kullanılmamıştır.

3.2.3.9. Tasvir Tekniği

Tasvir (betimleme), resim sanatından edebiyata geçmiş bir anlatım tekniğidir. Bu teknikte, kurmaca içindeki kişilerin yaşadığı olayların geçtiği mekânlar ve eşya, kelimelerle adeta resmedilir. Sadece eşya ve yer değil aynı zamanda kişilerde tasvir edilir. Çalışmamızda kişi tasvirleri ayrı bir başlıkta anlatılacaktır.

“Tasvir, romanın kurmaca dünyasında yer alan kişi, zaman, olay, mekân gibi unsurları, sanatın sağladığı imkânlardan yararlanarak görünür kılmaktır.”⁷² Edebi eserlerde bu teknik mutlaka kullanılır. Tasvir tekniği ile okuru metne daha fazla dahil etmek, okuduklarını gözünün önünde canlandırmak ve metni okura sezdirmek amaçlanmıştır. Yazar, tasvir tekniğini kullanarak yapıtında mekân ile o mekânda yaşayan insan(lar) arasındaki karşılıklı ilişkileri yansıtır ve anlattıklarına bir gerçeklik görüntüsü katar.

Edebi metinde tasvir, iki biçimde karşımıza çıkabilir: —nesnel (objektif, realist) tasvir, öznel (subjektif, romantik) tasvir.

Mehmet Tekin’in bu teknikle ilgili tanımları şu şekildedir: “*Bahis konusu olan şey, olduğu gibi (gerçek görünümüyle) tasvir ediliyorsa bu tasvire nesnel tasvir*

---

⁷¹ Çetin, a.g.e. s.199.

⁷² Tekin, a.g.e. s.200

(gerçekçi) denir. Buna karşılık tasvir edilen şeyi yazar kendi duygularına veya mizacına göre değiştiriyorsa bu tasvire de öznel (subjektif) tasvir denir.”⁷³

“Temel niteliği itibariyle anlatma, somutlaştırma demektir. Bir şeyi somutlaştırmak demek ise, onun karakteristik çizgilerini, rengini ve ruhunu canlandırmak demektir. Romancı, somutlaştırma işlemi gerçekleştirirken, tasvir yönteminden geniş bir şekilde yararlanır. Bugünkü romanda “tasvir” diye niteleyeceğimiz uygulamalar azalmış olsa da, dünden bugüne uzanan süreçte tasvir, en fazla uygulanan yöntem olmuştur diyebiliriz”⁷⁴

“Tasvir, bir bakıma “tarif etme” sanatıdır. Ancak “tasvir” ile “tarif arasında, yakın gibi görünseler de, bazı farklar vardır: “Tarif, mahiyeti icabı “anlatma; “tasvir” ise, “gösterme” ağırlıklıdır.”⁷⁵

İbrahim Yıldırım, *Kuşevi'nin Efendisi* romanında bu tekniği kullanmıştır.

“O gün, sessiz bir mezarı andıran odadan çıkıp, kendimi sıcaktan dolayı terk edilmiş ve koyu bir sessizliğe gömülmüş Cağaloğlu sokaklarına bıraktığımda; kirliydim, yorgundum ve durmadan terliyordum... ama ne terli ve toz içinde olmam, ne gömleğimdeki aşağılık çamur desenleri, ne de yorgunluğum; içimde uçuşan, hatta pır pır eden yeğni sevinç kelebeklerinin ışığını söndürebilirdi... Öyle büyük bir coşku yaşıyordum ki, içimde ışıl ışıl uçuşan kelebeklerin kanat seslerini bile duyabiliyordum... Sıcağı ve tansiyon sorunumu unutmuş boş sokaklarda uçarcasına yürüyor, bir yandan elimdeki tombul sarı zarfi, utku kazanmış bir komutan gibi süzüyordum... Neredeyse uçacaktım ki, duvar diplerine çömelmiş pinekleyen birkaç matbaa işçisinin, birkaç sırt hamalının beni tuhaf bakışlarla süzdüğünü görmüş ama aldırmamıştım: kimse içimde uçuşan yeğni kelebeklerimin kanatlarını kıramaz, yaşadığım bu utku anının coşkusu yok edemezdi! Tozlu, terli, çamura bulanmış bile olsam; birileri beni bu yüzden aşağılayıp dalga bile geçse, dudaklarıma yerleştirdiğim hunzır gülümsemeyi terk etmeye hiç niyetim yoktu.”(K.E.s.28) yazar burada, Yusuf Bünyamin karakteriyle öznel bir tasvirde bulunmuştur.

⁷³ Tekin, a.g.e. s.208.

⁷⁴ Tekin, a.g.e. s.199.

⁷⁵ Tekin, a.g.e. s.200.

Romanımızın içinde yer alan “DÜŞ TUTANAKLARIM”da da bu teknik kullanılmıştır. Asaf Cemil eserinde tasvirlerde bulunmuştur.

“Yazdıklarını okumak üzere durdu. Son yazdığı bölümlerde de altını çizmesi gereken “şey”ler vardı... Ama hayır, şimdi belirlemeyecekti onları... Kâğıda eğilip, kalemi parmaklarını morartırcasına sıktı ama kalem yine de elinden kayıp camın üzerinden yuvarlanarak yere düştü... Aynı anda kül tablasının içindeki sigara izmaritleri ve buruşturulmuş kâğıt tutuşuverdi. Bu küçük yangını hemen söndürmeliydi:

Kül tablasını kapıp

mutfağa koşup

lavabonun musluğunu açıp

yangını söndürdü...

Nicedir bu denli hızlı hareket etmemiști; soluk soluğaydı... Mutfakta soğan kavuran Hudiye onu izliyordu: yaşlı kadın tahta kaşığı bırakıp sordu:”(K.E.s.68) bu bölümde ise nesnel bir tasvir vardır. Asaf Cemil’in hareketleri tasvir edilmiştir. Yazar, roman kişisini okura tanıtmak için kahramanın içinde bulunduğu hali ve kahramanın davranışlarını tasvir etmiştir.

“Kalemi bırakıp odada hızla dolaşp

koridora çıkıp

babasının odasının önünden geçip

Hudiye ’nin odasının yanındaki banyoya girip

tüpgaz sobasına yedek tüpü takıp

tüpgaz sobasını koridorda sürükleyip

odasına getirip

sobayı yakıp

üşüyen ellerini ateşe tutup
ellerini iyice ısıtıp
sehpasının başına dönüp
kâğıtlarını önüne çekip
yazdıklarını okuyup
kalkıp dolaşıp
yeniden oturup
yeniden kalkıp
dolaşıp
oturup
kalkıp
dolaşıp
tasarımın sınırları konusunda düşünüp
sonunda eksik olan nesneyi bulup
komodinin çekmecesinden birkaç mum alıp
önce emekleyerek
sonra sürünerek
odadan çıkıp
koridoru geçip
uzanıp kapıyı açıp
merdivenlerde sürünüp

kömürlüğe indi.”(K.E. s.99.) Bu bölümde Asaf Cemil’in yazma süreci tasvir edilmiştir. Tasvir, durum tasviridir ve yazar burada bilinçli olarak “durum zarflarını” kullanmıştır.

Romanın bazı bölümlerinde yer tasvirlerine de başvurulmuştur.” *Belkıs’ın Şişhane’deki bürosunun geniş camları Galata Köprüsü’ne ve ardından görünen Yenicami’ye açılıyordu... Pencerede patlayıp odaya sızan ikinci alacası, camla kaplı söbü masanın üzerinde yayılıp genişleyerek kadının yüzünü bakır rengine boyamıştı... Böyle daha güzeldi Belkıs... Odanın baskın rengi kırmızı ve türevleriydi: konuk koltuklarının üzerlerine şarabi renkte kadife örtüler serilmiş; örtülerin kenarlarına pembe kordonetler dikilmişti... Barok süslerle, kartonpiyerlerle ağırlaşmış duvarlar, uçuk pembe renkteydi... Belkıs, kıpkırmızı fitilli kadifeden bir koltukta oturuyordu... Bulduğum yerden söbü masanın üzerindeki –ayaklı bir çerçeveye içinde– Belkıs-Asaf Cemil çiftinin birlikte çektiği fotoğrafı görebiliyordum...”(K.E.s.257.) burada Yusuf Bünyamin Belkıs’ın çalıştığı yeri tasvir etmiştir. Bu tasvir romanın diğer bölümlerindeki tasvirlerle nazaran daha ayrıntılıdır.*

3.2.3.10. Bilinç Akışı Tekniği

Bilinç akışı, kısa bir tanımla, bireyin duygu ve düşüncelerinin, seri fakat düzensiz olarak şekillenen bir iç konuşma halinde verilmesi anlamına gelmektedir. Ancak buradaki ‘iç konuşma’ nitelemesini ihtiyatla karşılamak gerekir. Çünkü “bilinç akımı” tekniği, bilinen “iç konuşma” tekniğinden ayrılır: Ayrılma, biçimlenme mahallinden çok, dil düzeyinde gerçekleşir:

*“Bilinç akımında ölçü bellidir: Yazar, araya girmeden okuyucuyu, kahramanın iç dünyasıyla karşı karşıya bırakmayı başarmalıdır.”*⁷⁶ Bu tekniğin kullanıldığı yerlerde muhatap yazar değil kahramandır. Farklı bir tanımı da Yıldız Ecevit şu şekilde yapmaktadır: *“İnsan bilincinde, geçmişe yönelik anıların/bilgilerin, fantastik düşlerin, geleceğe dönük planların/özlemlerin, yaşanan içinde dış dünyadan algılananların ve tüm bunlarla birlikte giz dolu bir bilinçaltı yumağının,*

---

⁷⁶ Tekin, a.g.e. s.269.

hiçbir zamansal sıralama olmaksızın aynı anda birlikte var olmaları, bu malzemeyi kullanarak metinsel dünya yaratmak isteyen yazarı, zorunlu olarak kurgu sorunları üzerinde düşünmeye ve biçim denemeleri yapmaya yönlendirir. Modernist yazarın, soyut dünyada ve zamanın içinde istediği gibi dolaşabilmesini sağlayan kurgusal buluşların başında bilinç akımı tekniği gelir.”⁷⁷

İnsan davranışlarının nedenlerini bilinçaltında yani görünenden çok daha derinlerde arama girişimi, bireyin iç dünyasının zenginliğini, derinliğini ve kendine özgülüğünü gösterir. Birey yazıda anlatılanın dışında bir özelliğe sahiptir. Bu durum onun davranışlarını belirlemenin yanı sıra yazıda anlatılmayan anların da tercümanlığını yapmıştır.

Bu tekniğinin en önemli avantajı, yazarın; kahramanların iç dünyasına okuru kolaylıkla sokmasıdır. Bu sayede okur kahramana daha yakın olur.

Kuşevi'nin Efendisi romanında yazar bu teknikten faydalanmıştır.” Ne gökyüzünü, ne de Veyl'i görmek istiyordum; gözlerimi sınıksız yummuştum... Artık, yalnızca kendime bakıyordum: annemin dizleri dibine uzanmıştım... Şekilsiz, soğuk, gri bir kütle idim; yoğun bir sıvı içinde ağır ağır batıyordum.(K.E.s.78) burada Asaf Cemil'in aklından geçenlerin dolaysızca okuyarak öğrenir ve bilinç akışı tekniğinin kullanıldığını görürüz.

“Kan durmuştu, ama lavabonun başından ayrılamıyordu. Neden sonra fark etti: aynada kendine bakıyordu: gözlerinde ışık yoktu; ama hiç yoktu! Karanlık iki çukur gibiydi gözleri... O çok sevdiği hüznün uçup gitmişti bakışlarından... Nicedir karanlığa evrildiğinin farkındaydı... Yoksa süreç tamamlanmış mıydı? Yoksa o yalancı görüntüler üreten bir dram mıydı?... O halde oyunun sonu gelmişti; perdenin kapanması gerekiyordu... Ama, hayır: daha düşlenecek, anımsanacak ve yazılacak o kadar şey vardı ki... Ötelere gitmek için henüz erkendi!..

Ötelere gitmek için önce bugüne gelmesi, sonra geri dönmesi; kendisine başladığı âna ulaşması gerektiğini çok iyi biliyordu... Daha yavaş evrilmeliydi karanlığa, daha sakin bakmalıydı iç aynasına: renklerin, seslerin, sözcüklerin hiç

---

⁷⁷ Ecevit, a.g.e. s.143.

bilmediği tatlarına yavaş yavaş, sindire sindire ulaşmalıydı.”(K.E.s.184) bu bölümde ise Asaf Cemil’in bir iç sorgulamasıyla karşılaşır ve bilinç akışı tekniği karşımıza çıkar.

“Not: Asaf Cemil’in saçmalayıp saçmalamadığını bilemiyorum; ancak, beni oldukça ürküten, huzursuz eden bu bölümü fazla ayrıntıya girmeden bitiriyorum... Öte yandan, yukarıda yazılanların günahı sanırım Asaf Cemil’e yazılmıştır.”(K.E.s.231) burada da Yusuf Bünyamin’in iç dünyası bu teknikle doğrudan anlatılmıştır.

3.2.3.11. Montaj Tekniği

“Montaj tekniği, bir romancının, genel kültür bağlamında bir değer ifade eden anonim, bireysel ve hatta ilahî nitelikli bir metni, bir söz veya yazıyı, “kalıp halinde” eserinin terkibine belirli bir amaçla katması, kullanması demektir. Bu teknik, bir bakıma bizim edebiyatımızı da köklü bir geleneği bulunan “iktibas” sanatını hatırlatmaktadır. Uygulama şekli değişiklik göstermektedir. Montaj tekniği farklı düzeylerde uygulanmaktadır: Bir yazar, eserinin genel yapısında yer vermek istediği “hazır kalıp” metne, orijinal haliyle yer vermek isteyebilir. Bir diğer uygulama da, montajlanan metnin yeniden yazılarak (dönüştürülerek) ‘meâlen’ verilmesi, yahut sadece sezdirme yoluna gidilmesidir. Günümüz romanında kabul gören uygulama budur ve birçok romancı, montaj tekniğinden bu düzeyde ve fırsat buldukça yararlanmaktadır.⁷⁸

İbrahim Yıldırım, *Kuşevi’nin Efendisi* romanında bu tekniği kullanmıştır. Örneğin; Asaf Cemil’e babasının nasihat ettiği bölümü “Şeyh Edebalı’nın Damadı Osman Gazi’ye Nasihati” ile ilişkilendirebiliriz. Yazarın burada sezdirme yöntemini tercih ettiği görülmektedir.

Eserin başka bir yerinde de 17. yüzyıldan önce gelen hekimlerinden İtâki sezdirme yoluyla montaj tekniğiyle okura aktarılmıştır. İtâki, anatomi konusunda

---

⁷⁸ Ecevit, a.g.e. s.243-245.

yazdığı Teşrih-i Ebdan (Bedenlerin Anatomisi) adlı eseriyle tanınmıştır. Bu eser Osmanlı İmparatorluğunda kaleme alınmış ilk renkli resimli anatomi kitabıdır. Dokular hakkında açıklamalar yaparak, solunum, sindirim sistemleri gibi vücuttaki çeşitli organlar ve sistemler hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Eserlerinde hem doğu hem de batılı eserlerden yararlanmış ve sinir sistemi şemalarını kendisi çizmiştir. Romanda ise bu konu şu şekilde geçmektedir: *”Asaf Cemil, kanyak için bir metin oluşturmayı nicedir düşünüyordu... Bunun için gerekli araştırmaları yapmış, içtiği sıvı hakkında bütün ansiklopedik bilgileri toplamış, bir kenara özenle not etmişti... Ağrı kesiciler için de aynı şey söz konusuydu... Ancak şimdilik bu konuda bir girişimde bulunmamış, ansiklopedileri ve ilaç rehberlerini karıştırmamıştı... Yalnızca İtaki'nin kitabından bazı bilgileri ve resimleri zihnin bir köşesinde uyanık tutmaya çalışarak, hap kutusunun kapağındaki uyarıcı notlarla ve içindeki tanıtım kâğıdında yazılanlarla yetiniyordu: Yazı sehпасının vazgeçilmez unsurlarından biri olan, göz alıcı, beyaz kutunun kenarlarına ince mavi çizgiler çizilmişti...”* (K.E.s.271)

3.2.3.12 Otobiyografi Tekniği

Otobiyografik teknikte birinci tekil kişi anlatıcı (kahraman anlatıcı), kendi geçmişine dönerek başından geçen olayları anlatır. Burada “anlatıcı” ile “anlatılan” aynı kişidir. Anlatıcı, olgunluk çağının bakış açısıyla geçmişi yeniden değerlendirir.

Kuşevi'nin Efendisi romanında bu teknik çokça kullanılmıştır. Asaf Cemil'in “Çocuk Asaf Cemil” olarak anlatıcı olduğu kısımlarda ve “Yazar Asaf Cemil” anlatıcısının olduğu bölümlerde otobiyografi tekniği kullanılmıştır.

3.3. Metinlerarası İlişkiler

Çalışma konumuz olan *Kuşevi'nin Efendisi* romanında yazar İbrahim Yıldırım, metinlerarası ilişkiler kurarak okuru öğrenmeye ve araştırmaya

yönlendirmiştir. Metinlerarasılık adından da anlaşılacağı üzere yazarın metnini oluştururken diğer türlerle, eserlerle, kişilerle vs. ilişki kurulmasıdır. Romanı anlamlandırmak için romanda ilişki kurulan diğer metinleri ve metinlerarası ilişkileri görebilmek gerekmektedir.

1960 yıllarında ortaya çıkan metinlerarasılık kavramı; hiçbir metnin diğer metinden bağımsız olmayacağını, yazılan yeni metinlerin eski metinlerden izler ve parçalar taşıdığını ve yeniden şekillendiğini görüş olarak benimser. Bu ilişki sadece yazılı edebiyatta değil sözlü edebiyatta da görülür. Hatta resim, heykel, müzik, sinema gibi birçok alanda da bu ilişkinin olduğu görülmektedir.

Metinlerarasılık daha çok postmodern yazılarda görülmektedir. Bu konuyla ilgili Kubilay Aktulum; *“Postmodern söylemi(yazıyı) geleneksel söylemden(yazıdan) ayıran en temel özellik onun metinlerarasına yani farklı alanlara açılabilir olma özelliğidir. Postmodern söylem içerisinde birer metinlerarası yöntemi olan yazınsal, yine yazınsal olmayan, metin-dışı anıştırmalara, alıntılara çokça yer verilir. Yazınsal metin farklı metinlerin bir kesişme yeri olur ya da söylemsel parçaların bir “kolaj”ına dönüşür. Geleneksel romanda olduğu gibi, böyle bir yöntemle dünyanın bir görünümü değil, yazının kendi başına anlam üretebileceği metinsel bir görünüm sunmak söz konusudur.”*⁷⁹

Bu bölümde *Kuşevi'nin Efendisi* romanı, metinlerarasılık yönüyle ele alınacak, romanda yer alan ilişkiler, diğer metinlere olan gönderimler ifade edilecektir. Çalışmanın bu bölümünde kitabın YKY basımından faydalanılmıştır.

3.3.1. Alıntı ve Gönderge

Alıntı metinlerarası ilişkinin en belirli biçimidir. Alıntıda direkt olarak metinlerarasılık görülür. Yazar bilinçli ve istemli bir alıntı yapar. Kubilay Aktulum

---

⁷⁹Kubilay, Aktulum, **Metinlerarası İlişkiler**, Öteki Yayınevi, Ankara, 2010, s.9.

alıntıyı; “Alıntı, bilinçli, istemli bir anımsamadır. Başka bir metne ait bir kesit yeni bir metne sokularak ona yeni bir anlam yüklenir. Bir söylem biriminin başka bir söylemde yinelenmesi olan alıntı ile yalın bir söylemlerarası/metinlerarası ilişki kurulur.”⁸⁰ şeklinde ifade eder.

Kuşevi'nin Efendisi'nde yazar İbrahim Yıldırım romana, Sartre'ın Gide'e yönelttiği bir soru ile başlar. “BİR İNSANI NEREYE KADAR TANIYABİLİRİZ?”(K.E. sf.5) burada yazarın başka bir yazarın sözünü alıntılattığı görülmektedir.

Gönderme yöntemi de aynı alıntı yöntemi gibi okurun açıkça görebileceği metinlerarası ilişki biçimlerinden biridir. Alıntıdan farkı metinden bir alıntı yapılmadan okuru doğrudan başka bir metne göndermesidir.

Romanın bir bölümünde Şeyh Bedrettin'in sadece adı kullanılarak okur Şeyh'in yaşadığı döneme ve çıkardığı ayaklanmaya gönderilmek istenmiştir.

“Devrimci saflara katılan herkesin bilinçlenmiş olması gerekmez... Onların devrim için savaşıma katılmaları yeter... Bilgilenmek ve bilinçlenmek daha sonra da olabilir... Bu konu için, bir referans aranıyorsa Şeyh Bedrettin anımsanmalıdır: halka her şeyi anlatmak gerekmez... Bilen halk, karışıklık çıkarır... Yazı, slogansı bir cümleyle bitiyor: Haydi üç ileri gidelim bir duralım, yazılarımızla emekçileri harekete geçirelim...” (K.E.s.86)

3.3.2. Gizli Alıntı-Aşırma

Gizli alıntı: “Ayraçlar ya da italik yazı ile belirtilen, metinlerarasının en açık ve en sık başvurulan biçimi olan alıntının karşısına, kapalı metinlerarası diye anılabilecek “gizli alıntı”yı, bir başka deyişle “aşırma”yı yerleştirebiliriz. Gerçekten de gizli alıntı, bir sözcenin araçlar ya da italik yazı kullanılmadan, sözcenin geldiği

---

⁸⁰ Aktulum, a.g.e. s. 94-95

*yapıt ya da yazarın adı belirtilmeden yapılan alıntıdır.*⁸¹ sözleriyle tanımlanmaktadır. Yazarın başkasının düşüncelerini kendi düşüncesiymiş gibi okura sunmasıdır.

Kuşevi'nin Efendisi romanında kullanılan “Asaf Cemil” ismiyle Hz. Süleyman’ın veziri Asaf’a, “Belkıs” adıyla Süleyman peygamber döneminde yaşayan Belkıs’a ve onun tahtına atıfta bulunularak kapalı bir alıntı gerçekleştirilmiştir.

3.3.3. Anıştırma

Kubilay Aktulum anıştırmayı, “çoğu zaman tek sözcük üzerindeki bir oyundur” ve “Anıştırma bir yarım alıntıdır. Belli bir metni alıntıdaği gibi, bütünüyle olduğu gibi değil, kısmen, kısıtlı olarak, tam belirtmeden alıntılar”⁸² sözleriyle yanımlar.

Romanda bu ilişki şu şekilde görölmektedir. İntihar eden yazar Asaf Cemil anlatılırken, daha önceden intihar eden Naci KALMUKOV ve Beşir FUAT okura anımsatılmış. Onların ölümlerine dikkat çekilmiştir. İncelendiğinde bu iki aydının ölümlerine benzediği görölmektedir. Beşir Fuat da yazılı kaynaklara göre Asaf Cemil gibi ardında, ölmeden önce yazdığı bir metin bırakmıştır.

Romanın başka bir bölümünde ise Rus yazar, Nabakov’un kitabı Sebastian Kinight’in Gerçek Yaşanı(K.E.s.165) adlı kitaba atıf yapılarak, kitap okura anımsatılmış ve okur bu kitaba dolaylı yoldan yönlendirilmiştir.

Kuşevi'nin Efendisi romanında cinlerle ilgili bilgi verilirken İmam Şibli’nin “Cinlerin Esrarı” adlı kitabına bir anıştırma yapıldığı görölmektedir. Yusuf Bünyamin, cinlerden(küçük dumansız ateş) korunmak için kemik attığını ve bunu da İmam Şibli’nin kitaplarından öğrendiğini yazmaktadır.(K.E.s.226) Bakıldığında bu

---

⁸¹ Aktulum, a.g.e. s. 103.

⁸² Aktulum, a.g.e. s.114.

eserin 1979 yılında Türkiye’de basıldığını ve 1980’li yıllarda bu kitabı okuyan insanların psikolojisinde ve yaşantılarında yer ettiği görülmektedir.⁸³Burada da bir anıştırma sözkonusudur.

3.3.4. Yansılama

*Yansılama bir metni başka bir amaç için kullanmak, ona yeni bir anlam yüklemektir.*⁸⁴ Yansılama da yazar, metnin konusuna dokunmadan salt biçimini değiştirerek yeni bir dönüşüm uygular. Ya da metnin konusunu değiştirerek vermek istediği anlamı değiştirir. Her iki durumda da yansılama amaç okuru eğlendirmektir. Bu ilişki genellikle kısa sürer, kelimelerle, cümlelerle sınırlıdır.

Çalışma konumuz olan Kuşevi’nin Efendisi romanında bu durum Yusuf Bünyamin’in, Asaf Cemil’in eseri D.T. tekrar yazması bölümünde görülmektedir.Yusuf Bünyamin D.T’ın konusunu değiştirmeden bunu gerçekleştirmiştir. Sadece romanın bazı yerlerini değiştirmiş ve silerek noktalar halinde bırakmıştır.

“Bu kez Merbure’yi ikna etmek zorunda değildi.....

.....

.....

.....

.....”(K.E.s.109.)

3.3.5. Öykünme

Taklit etmek olarak da ifade edilen öykünme, bir yazarın başka bir yazarın metnini biçem olarak inceleyerek yeni bir metin olarak ortaya çıkarmasıdır.Kubilay

⁸³ http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0mam-%C4%B1_%C5%9Eibli(Son erişim tarihi 15/05/2013)

⁸⁴ Aktulum, a.g.e. s.117.

Aktulum öykünmeyi şu şekilde tanımlar: “Öykünme, bir yazarın dil ve anlatım özellikleri, sözleri taklit edilerek gerçekleşir. Bir yazar, bir başka yazarın biçimini kendi biçimiymiş gibi benimseyerek okurun üzerinde oluşturmak istediği etkiye göre kendi metnine sokarak ya da özgün metnin içeriğini kendi metnine uyarlayarak yeni bir metin ortaya çıkarır. Ancak öykünme yalnızca biçimsel bir taklitle sınırlanmamalı; yeni bir metnin özgür içeriği, izleği de taklit edilebilir. Öykünme yazarı yalın bir senaryodan ya da konudan yola çıkarak, onun biçiminde yeni bir senaryo yazar.”⁸⁵

Kuşevinin Efendisi romanına bakıldığında Yusuf Bünyamin’in yazıyı kaleme aldığı bölümlerde, Asaf Cemil’in eseri “DÜŞ TUTANAKLARIM”ı taklit ettiği, cümle yapılarının aynı olduğu, kullandığı eklerin(zarffülleri) aynı olduğu görülmektedir. Romanda bu şekilde bir pastiş yapılmıştır.

3.3.6. Kolaj

Kolajı alıntı ile özdeşleştiren Aragon, şu tanımı yapmaktadır: “Her alıntı bir kolaj olarak görülebilir”, “şiir, roman gibi plastik olmayan sanata, imzalı bir alfabeden sokakta yerden alınan bir mektuba kadar, kolajların var olduğunu kabul ettiğimiz andan başlayarak yazgısal olarak kolaj ve alıntıyı birbirine karıştırmaya, başkasının yazdığı şeyi ya da reklam, duvar yazısı, gazete makalesi vb. günlük yaşamdan alınan her metni kendi yazdığım şeye aktarma işini kolaj olarak adlandırmaya başladık.”⁸⁶

Kolaj yoluyla oluşturulan bir metin yeni bir metni oluşturmakta ve ikili bir okumayı gerektirmektedir. Alıntılanan unsur, metni yeni okumalara yönlendirmektedir. Kubilay Aktulum kolajla ilgili olarak şunları söylemektedir:

---

⁸⁵ Aktulum, a.g.e. s.133.

⁸⁶ Louis Aragon, Les Beaux Quartiers, Ed. Denoel, coll.”Folio”,1936, s.30 ve 36.

“ Tek bir sözcükten başlayarak çok uzun parçalara kadar, alıntılanarak yeni bir yapıta sokulan ayrışık tüm unsurlar bir kolaj işlemi olarak gerçekleşir.”⁸⁷

İbrahim Yıldırım'ın *Kuşevi'nin Efendisi* romanına bakıldığında kolajın gerçekleştirildiği görülmektedir. Asaf Cemil'in kuşevini anlattığı bir bölümde “Tekke-i Mürgân” hikayesine yer verilerek kolaj gerçekleştirilmiştir.

“Üstelik bütün bunlar, Kumrudede'nin birer uyarısı olabilirdi... Kuşlar tekkesini nasıl unutturdu babaannem: kaç kere anlatmıştı babam bizlere Tekke-i Mürgân hikâyesini... Hem biz gafiller anlayabilir miydik asma ve incirin kucaklaşma sebebini ve bahçedeki renk tahavvülünü!... Belki, bunların hepsi kuşların hayrı içindi... Kumrudede'yi rahatsız edecek şeyler yapmamalıydık...(K.E.s.128)

Tekke-i Mürgân hikâyesini kısaca şu şekilde açıklayabiliriz:” Hz. Süleyman, tüm hayvanların dilini bilir, kuşlarla iletişim kurar. O kadar ki, kuşlar için bir tekke bile yaptırır. ‘Tekke-i Mürgân’ adı verilen bu yerde, kuşlar yılda bir kez toplanır, bir hafta eğlenir ve Hz. Süleyman’a dua ederler.”⁸⁸

Metinlerarasılık romanın “kâfuru ve üzerlik tohumu” bölümlerinde de görülmektedir. Bu bölümlerde, kâfuru ve üzerlik tohumunun nazara karşı koruma özelliği ve cinler üzerinde yaptığı etki dikkate alınarak metinlerarası ilişki sağlanmıştır. Çocuğu olmayan bir kadın yani Asaf Cemil'in annesi bu kokular yoluyla cinlerden uzaklaştırılmış çocuk sahibi olması için Asaf Cemil'in babanesi tarafından kokular yardımıyla korunmaya çalışılmıştır.

“...babaannem, torbanın içinden birkaç üzerlik tohumu alıp iki avucuna eşit olarak dağıtıp dua etmeye başladı... Sonra da üzerlikleri başımda çevirip maltızın sönmeye yüz tutan ateşine atıverdi, ardından sıcacık nefesini yüzüme üfleyiverdi.”

---

⁸⁷ Aktulum, a.g.e. s.228.

⁸⁸ <http://www.turkishairlines.com/tr-tr/skylife/2005/kasim/makaleler/minyaturlerde-kanat-sesleri.aspx> (Son erişim tarihi: 16/04/2013)

(K.E.s. 67) bu bölümde üzerlik kokusundan cinlere karşı korunma anlayışı sözkonusudur.

İbrahim Yıldırım romanın başka bir bölümünde ise hat sanatından “Ah Min’el Aşk” tablosuyla ilişkilendirilerek kolaj gerçekleştirilmiştir. Çocuk Asaf Cemil annesiyle ilgili olan bir bölümde;

*” Annemin gözleri Ahminelaşk’ın gözlerine benziyor: büyük ve yaşlı...
... annemin çeyiz sandığında bir Ah Min’el Aşk vardı. Onu o kadar çok severdi ki, babamın at onları demesine karşın atmamış, hep saklamıştı. Bazen birlikte çıkarıp bakardık ona ve annem durmadan anlatırdı:*

– Şu gördüğün havuzlar, dereler var ya, yüce Allah’ımız Adem peygamberimizi cennetten kovunca, Adem peygamberimiz öyle bir ağlamış, öyle bir ağlamış ki, gözyaşları birikmiş, dereler olmuş, havuzlar olmuş... Havva anamızın gözyaşlarından ise, sedefler, mercanlar, çiçekler açmış...”(K.E.s.238) şeklinde ve romanın, ” Annem, bebeğini uyuttuğu zamanlar benim yanıma geliyor, kartonlarını, kâğıtlarını masanın üzerine seriyor, Ah minelaşk’lar çiziyordu: kalemleri, öyle güzel kullanıyordu ki onu hayranlıkla izliyordum:

– Bak Asaf, bu elif... harflerin ve her şeyin başı odur.

-Bu iki gözlü harf ise “h”... Kalbe ne kadar benziyor değil mi?”(K.E.s.240) burada kolaj yoluyla okur metinlerarası okumaya yönlendirilmiştir.

Kolaj, romanın başka bir bölümünde Asaf Cemil’in türbe üstündeki yazıyı okurken “hezar, nakûs ve bütgede” kelimeleriyle karşılaşması esnasında görülmektedir.(K.E.s.182) Burada ise akla ilk gelen Bâki'nin Kanûnî mersiyesindeki

*"Aldın hezâr bütgedeyi, mescîd eyledin
Nâkus yerlerinde okuttun ezanları."
(Binlerce kiliseyi mescide çevirdin*

Ezanlar okuttun çan yerlerinde)

beyitidir. Yazarın kelimeler aracılığı ile bir kolajlama, yaptakçılık işlemi gerçekleştirdiği görülmektedir.

Kelimeler aracılığıyla yapılan yaptakçılık işlemi romanın başka bir yerinde de şu şekilde rastlanmaktadır.:

“Yazıyı çözerken

temiz ol.

Sırrı sakla.

Ustur

Zehebeke

ve

zihabeke.”(K.E.s.150.) Asaf Cemil’e babasının nasihat ettiği bu bölümde Evliya Çelebi’nin Seyahatname’de yer alan : *“Üstür zehebeke, zihâbeke ve mezhebik.”*(Çok gerekmedikçe) fikirsel yorumunu, *paranı ve inancını gizli tut!*” sözüne atıf yapılarak metinlerarası ilişki kurulmuştur.

Kuşevi’nin Efendisi romanına adını veren “kuşevi” ise “düş evi”dir. Burada bir dönüştürme yapılmış ve metinlerarası bir imgeye yer verilmiştir. Gerçek hayattaki kuşevi ile romandaki düşevi arasında bir ilişki söz konusudur. Biçimsel ilişki sembolik ilişkiye dönüştürülmüştür. Metinlerarası ilişki ise kuşevlerinin ulaşılmazlığı ile insanın kendine ulaşmazlığı şeklinde sağlanmıştır. Yani binalardaki kuşevleri ve insanların düşleri aynı düzeyde tutulmuştur. Burada bir bakıma düşlere ulaşılmazlık ile kuşevlerinin artık eskisi gibi olmaması olgusunu, toplumda kuşevlerine yer verilmemesi durumunu bağdaştırabiliriz. Kitapta yer alan Efendi ise yani Kuşevinin Efendisi ise okurdur.

Şeyh Edebalı’nın damadına olan vasiyeti ile Asaf Cemil’in babasının Asaf’a olan nasihati arasında metinlerarası ilişki kurulmuştur.

“Bu babamın sondan bir önceki belağdır... dün gece bana anlatılmıştır...”

Babam dedi ki:

ölüm aydınlığı gören cenindir

zulüm onunla biter.

*Ölüm bana gelince
safran ateş,
sevdam yaprak olacak.
Balgamın su,
kanın hava olacak.
Işık olan evde görüşme,
taş yere tohum atma.
Muhayyer bırak,
ahde vefa göster.
Tezek göverir
mis kokulu ot olur.*

149

*Kemik etlenir
Yenir.
Öküz süslenir
Kesilir.
Yazıyı çözerken
temiz ol.
Sırrı sakla.
Ustur
Zehebeke
ve
zihabeke.
Kuş yükseldikçe
gölgesinden uzaklaşır.
Yükseklerde uç
ama gölgeni unutma.
Bak dinle:
efendim dört harfli
ismini bildirdi:
Veyl geldi ve benim oldu.
Veyl,*

*böylece sana da
gelmiş oldu.
Bu sondan bir önceki
belağımdır ve techiz içindir.
Sırrı öğrendiğinde
sırrı sırra aç,
sırrı sırsla kapat.*

150

*Önce şunu oku:
her kelimenin
dört ulvi,
dört süfli
hizmetlisi vardır.
Ulvi hizmetliler
Meleklerdir.
Süfli hizmetliler
Cinlerdir.
Ben ki
ilm- i cifri
ilm-i nücuflu
ilm-i hurufu
senin dilinde söyledim.
Şimdi ve sonra
sana öğreteceğim.
Unutma senin isminde....”(K.E. s.151) bu bölümde kolaj yapılarak metinlerarası
ilişki sağlanmıştır.*

3.3.7. Yeniden Yazmak

Var olan metnin bir metinden alınarak yeniden yazılması şeklinde ifade edilen “yeniden yazmak” kavramını Kubilay Aktulum, “*Ayrışık unsurları, başka metinlere ait parçaları tutarlı bir bütün içerisinde bir araya getirmek, onları düzenleyerek aralarında uyum sağlamak, böylelikle yeni bir metin ortaya çıkarmak bir yeniden –yazma etkinliği olarak da görülür.*”⁸⁹ sözleriyle tanımlar. Bu ifadelerin devamında Aktulum:

...iki ya da daha çok metin arasındaki alışveriş hangi adla(ya da imgeyle) anılırsa anılsın.(metinlerarası, yaptakçılık, palempsest, alıntı,yeniden-yazma vb.) neredeyse her yazınsal metin(ister modern, ister postmodern, isterse klasik ya da eski metinler söz konusu olsun), Bakhtin’le birlikte “çoksesli ” özellikte olduğunu, en büyüğünden en küçüğüne değin bir metnin içerisinde yer alan her metin dışı unsurun orada bir ayrışıklık yarattığını söyleyebiliriz. Şu ya da bu metinlerarası yöntemle göre metne sokulan her ayrışık unsur metne anlamsal olarak katkıda bulunur, metnin çizgiselliğini keserek ona tekanlamlılık yerine çokanlamlılık özelliği katar.”⁹⁰ ifadelerinde bulunur.

Kuşevi’nin Efendisi romanında yeniden yazma işlemi, Asaf Cemil’in DÜŞ TUTANAKLARIM’ı okurken “yeniden yazması” şeklinde karşımıza çıkar. Bu aşamada Yusuf Bünyamin DÜŞ TUTANAKLARIM’ın bazı bölümlerini değiştirir kendisi yeni bir metin ortaya çıkarır. Yeniden yazma ve çokanlamlılıkla ilgili, roman yazarımız İbrahim YILDIRIM, “*Evet roman – bence- çok sesli bir koro gibi olmalı. Yoksa romancı kendi düşüncesinden uzaklaşamaz, olaylara, kişilere mesafeli davranamaz. Böyle düşünüyorum. Dahası romancının içine doğduğu çağı, ülkeyi, dünyayı anlaması, kavraması tartışması için iyi ve serinkanlı bir yöntem bu.*”⁹¹ ifadesinde bulunur.

---

⁸⁹ Aktulum, a.g.e. s. 236.

⁹⁰ Aktulum, a.g.e. s. 271.

⁹¹ [http://www.edebistan.com/index.php/edebistan/ibrahim-yildirimla-soylesi/2008/11/\(son](http://www.edebistan.com/index.php/edebistan/ibrahim-yildirimla-soylesi/2008/11/(son) erişim tarihi 15/05/2013)

3.4.Söz Varlığı

Kelime hazinesi olarak da ifade edilen söz varlığı Zeynep Korkmaz'ın tanımıyla :”Bir dilin bütün kelimeleri, bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplama.”⁹²dir. Çalışma konumuz olan *Kuşevi'nin Efendisi* romanındaki kelime varlığını ortaya çıkarmak için Mehmet Bozuyula'nın “Dizin Programı”ndan faydalanılmıştır.

İbrahim Yıldırım'ın *Kuşevi'nin Efendisi* romanında kullandığı toplam kelime sayısı 45557'dir. Farklı kelime sayısı ise 3570'tir. Bu durum bize romanın kelime varlığının zenginliğini göstermektedir.

Yazarın söz varlığını oluşturan kelimeler çoğunlukla Arapça ve Farsça kökenli olmak üzere Öztürkçe kelimelerin varlığı da söz konusudur. Aynı zamanda romanda Fransızca ve İngilizce kelimelerde yer almaktadır. Romandaki kelimeler ve kelimelerin kullanım sıklığı istatistiksel olarak aşağıdaki şekilde ortaya çıkarılmıştır.

<i>Kuşevi'nin Efendisi</i> Romanındaki Toplam Kelime Sayısı	: 45.557
Kullanılan Kelime Sayısı	: 3.570
Paragraf Sayısı	: 2.630
Satır Sayısı	: 5.354

---

⁹²Zeynep, Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay. Ankara,1992, s. 212.

Kelime	Sıklık	Kelime	Sıklık	Kelime	Sıklık
abajur	1	adres	4	aksaklık	1
abaküs	5	affedilmek	1	aksamak	1
abanmak	3	afiş	1	aksatmak	1
abanoz	5	ağa	1	akşam	13
abartılı	1	ağaç	49	aktar	2
abatur	1	ağaçlık	1	aktarmak	7
abdest	4	ağarıvermek	1	alaca	1
abdi	1	ağ	2	alacakaranlık	1
abdülgani	1	ağır	78	alaf	8
abla	1	ağırlanmak	1	alan	9
acaba	4	ağırlaşmak	6	alay	1
acaip	1	ağırlaştırmak	1	alban	1
acı	42	ağırlık	4	albeni	1
acıkmak	1	ağırlıklı	1	albenili	1
acımak	3	ağız	21	albert	1
acımasız	14	ağlak	1	alçak	1
acıtmak	1	ağlamak	42	alçakça	1
aç	16	ağlamaklı	2	alçakgönüllü	1
açı	2	ağrı	60	alçalmak	1
açık	24	ah	7	aldatmak	1
açıkça	1	ahd	1	aldırmak	33
açıklamak	14	ahırkapı	1	âlem	2
açıklanmak	1	ahmet	1	alet	2
açıkoturum	1	ahminelaşk	7	alev	35
açılım	1	ait	3	alevlenmek	1
açılmak	38	aka	1	alevli	2
açlık	3	akademik	2	algılamak	13
açmak	91	akatlı	1	alıcı	3
açtırmak	1	akıcı	1	alılık	1
ad	39	akıl	26	alın	9
ada	4	akılcı	1	alınmak	7
adak	1	akım	1	alıntı	1
adam	37	akıntı	3	alıntılamak	1
adamak	1	akış	1	alışık	2
aday	1	akıtmak	2	alışkanlık	16
adem	3	akide	1	alışmak	8
adet	2	akik	5	alıştırmak	1
adım	29	akmak	39	alışveriş	2
adi	1	akraba	4	alim	1
adlandırmak	3	akrep	1	alkış	1
adlı	10	aksak	4	alkol	5

alkolik	13	ansiklopedi	24	askılık	2
alkoliklik	1	ant	1	asla	4
alkollü	2	antipiretik	1	aslan	2
allah	4	apaçık	2	aslında	10
almaç	1	ara	129	asma	10
almak	278	arabacılık	1	asmalı	1
alt	12	araba	3	asmak	2
altı	63	arabesk	1	aşağı	11
altılı	1	arabi	3	aşağılamak	2
altıncı	6	araç	4	aşağılayıcı	1
altüst	2	aramak	26	aşağılık	1
ama	215	araf	2	aşama	1
amaç	9	aralamak	11	aşmak	5
amaçsız	1	aralık	10	âşık	4
amansız	9	aramak	15	aşırı	4
amblem	1	aranmak	8	aşifte	2
ameliyat	1	arap	1	aşk	6
amentü	1	arapça	5	atmak	55
amin	2	arapsabunu	1	ataş	1
an	106	araştırmak	9	ateş	103
ana	3	aratmak	1	atılmak	7
anahtar	2	art	27	atıştırmak	3
analjezik	1	arındırılmak	1	atkı	7
anarşist	1	arınmak	2	atlamak	26
anayol	2	arka	14	atlatmak	3
ancak	71	arkadaş	13	atmak	49
andırmak	14	armağan	2	atom	1
anı	16	aroma	1	av	10
anımsamak	35	arsız	1	avcı	7
anmak	1	arsızlık	1	avlamak	8
ani	6	arşiv	3	avuç	9
anlamak	82	artmak	7	avukat	1
anlam	54	artık	70	avutmak	2
anlaşılmak	3	artırmak	2	ay	17
anlatmak	12	arz	1	ayak	52
anlatı	11	asaf	240	ayakkabı	14
anlatılmak	6	asayiş	1	ayakucu	1
anlatım	2	asık	2	aydın	8
anlatmak	53	asıl	7	aydınlanmak	24
anlayabilmek	11	asılmak	3	aydınlatmak	15
anlayış	2	asıllı	1	aydınlık	24
anne	128	askı	3	ayfer	1
ansız	17	askılı	1	aygıt	1

ayık	2	bağlılık	2	bastırmak	8
ayı	1	bahane	3	baston	5
ayıp	1	bahçe	64	baş	94
ayırmak	11	bahçıvan	1	başarmak	9
ayine	1	bakmak	145	başarılı	3
aykırı	1	bakılmak	3	başarısız	1
aylaklık	1	bakım	3	başarısızlık	3
aylandız	3	bakımlı	1	başarı	3
aymazlık	1	bakımsız	1	başlıbozukluk	1
ayna	22	bakınmak	9	başka	96
aynen	3	bakır	5	başlamak	252
aynı	57	bakış	19	başlangıç	3
ayrı	4	bakkal	31	başlatmak	4
ayrıca	3	bakma	5	başlık	3
ayrıcalık	1	bakmadan	1	başlıklı	1
ayrılmak	19	bal	4	başörtüsü	1
ayırım	2	balçık	1	başparmak	4
ayrıntı	5	baldır	3	başucu	5
ayrışmak	2	balgam	3	başvurmak	1
ayyaş	3	balık	1	batı	10
az	96	balkan	1	batılı	4
azab	1	ballı	1	batım	1
azalmak	15	balmumu	1	batırılmak	1
azarlamak	4	baloncuk	1	batmak	1
azbuçuk	1	balsam	4	battan	2
azından	3	balta	1	battaniye	5
azınlık	1	balthus	1	bay	2
baba	159	bambaşka	5	bayan	3
babaanne	101	bana	62	baygın	1
bab	1	banka	1	baygınlık	1
babilli	1	banyo	19	bayılmak	4
bacak	11	baraka	2	bayrak	3
bacaklı	1	bardak	21	bayram	6
bağ	3	barındırmak	2	bazen	2
bağçe	1	barok	2	bazı	65
bağdaş	1	basa	3	bazlı	1
bağımlılık	2	basmak	4	bebek	8
bağımlı	1	basamak	12	bebekli	1
bağırarak	25	basılmak	4	becermek	1
bağışlamak	1	basit	4	beceri	1
bağlamak	1	baskı	10	beden	78
bağlanmak	1	baskıcı	1	bedensel	1
		baskın	4	bedii	1

bedrettin	137	benzetme	5	bilgi	41
bedro	4	berduş	1	bilgiç	1
beguin	1	bere	2	bilgilenmek	2
beğenmek	5	berg	1	bilgili	1
beğeni	1	beri	11	bilgisiz	1
beğenilmek	1	berrak	2	bilgisizlik	1
bekâr	2	berzah	3	bilim	5
beklemek	48	besin	2	bilinç	9
beklenen	1	beslenmek	2	bilinçlenmek	3
beklenmedik	1	besmele	1	bilinçli	1
beklenmek	1	beş	9	bilinçsizce	1
beklenti	1	beşinci	3	bilinmek	1
bekleşmek	1	beşir	4	bilisizce	1
bekletilmek	1	bey	9	bilisizlik	1
bekletmek	1	beyaz	20	billahi	1
bekleyen	9	beyazıt	4	billur	2
bela	15	beyazsaray	1	bilya	11
belag	3	beyefendi	7	bin	5
belalı	1	beylerbeyi	6	binaemini	1
belediye	1	beyoğlu	1	bina	3
belgin	1	bez	11	binmek	6
belirmek	21	bezemek	1	binbir	1
belirginleşmek	1	bezeli	1	binlerce	2
belirlemek	8	bezenmek	2	bir	1208
belirleyici	2	bezginlik	1	biraz	2
belirli	6	bıçak	4	biraz	32
belirsiz	6	bıçkın	3	birbiri	22
belirsizlik	3	bıktırmak	1	birçok	5
belirtmek	10	bıktırıcı	1	birden	11
belkis	90	bırmak	113	birdenbire	1
belki	33	bırmılmak	9	birer	21
bellek	1	bıyık	2	biri	85
bellek	3	bıyıklı	1	biricik	1
belli	8	biçem	1	birikmek	7
bembeyaz	1	biçim	9	birikinti	2
ben	253	biçimlendirmek	1	biriktirmek	2
bence	4	bilmek	56	birinci	7
benlik	1	bildirmek	12	birkaç	46
benzemek	21	bile	112	birleşmek	1
benzer	2	bilebilmek	2	birleştirici	1
benzerlik	1	bilek	4	birleştirmek	1
benzersiz	2	bilet	2	birlik	101
benzeşmek	2	bilezik	1	birliktelik	1

birtakım	4	bozmak	11	buruşturulmak	1
bisküvi	1	bozkır	1	buruşuk	1
bitmek	49	bozucu	1	buyruk	19
bitirmek	20	bozukluk	1	buyurmak	1
bitiştirmek	1	bozulmak	6	buz	13
bitki	3	böcek	2	buzdolabı	7
bitkin	3	böğür	1	buzlu	4
biz	26	bölge	3	büfe	3
blanqui	1	bölme	2	bükme	1
bocalamak	1	bölüm	59	büklüm	1
bodrum	1	bölünmek	2	bükük	1
bodur	1	böyle	49	bükülmek	1
boğa	1	böylece	14	bünyamin	5
boğmak	1	bu	608	büro	4
boğucu	1	bucak	5	bürünmek	2
boğuk	3	bucaksız	3	bütün	107
boğulmak	2	bugün	16	bütünleşmek	2
boğuşmak	1	buğ	1	bütünlük	1
bohça	4	buhar	25	büyü	7
bok	4	buharlaşmak	2	büyük	46
bol	1	bulabilmek	10	büyükbaba	2
bomba	1	bulanmak	7	büyükçe	2
bomboş	2	bulandırmak	2	büyüklü	1
boncuklu	1	bulgar	1	büyülenmek	4
borç	2	bulgur	7	büyülü	1
boru	1	bulmak	99	büyüme	13
bosch	1	buluşmak	8	büyütmek	4
boş	12	buluşma	1	büyüteç	4
boşa	1	buluş	5	büyüttürmek	2
boşalmak	5	bulut	18	büyütölmek	2
boşaltmak	2	bulutsu	3	büzüşmek	1
boşanmak	1	bunalım	4	cadde	1
boşluk	43	bunaltmak	1	cağaloğlu	3
boşuna	7	bunca	2	cahil	1
bot	2	bungun	3	cam	50
boy	4	bura	15	cambazlık	1
boya	1	burak	1	camekân	5
boyamak	6	burç	1	camı	3
boyanmak	1	burgacık	1	camlı	3
boyun	6	burjuvalık	1	can	7
boyunca	12	burun	3	canlı	1
boyut	4	buruk	1	cânn	12
boyutlu	2	buruşturmak	7	cansız	2

caz	1	cumartesi	2	çarşı	4
cazibe	2	cumhuriyet	1	çatmak	13
cep	15	cümle	42	çatal	1
cehennem	3	cüppe	2	çatlak	2
cemil	182	çaba	16	çay	8
cenabet	2	çabalamak	5	çayevi	2
cengâver	1	çabucak	1	çayır	1
ceng	3	çabuk	2	çekmek	63
cenin	9	çadır	10	çekici	6
cenk	5	çağ	3	çekiliş	1
cennet	3	çağırarak	18	çekilmek	19
cephe	2	çağrılmak	2	çekim	2
cesaret	1	çağrı	3	çekingen	1
ceset	3	çağrışım	11	çekinmek	3
ceteris	1	çağrışımlı	2	çekirdek	1
ceviz	15	çağrıştırmak	2	çekiş	4
ceza	5	çağsamalı	1	çekiştirmek	2
cezbe	1	çakılmak	1	çekmece	10
cezri	2	çakmak	8	çektirmek	14
cılız	3	çalakalem	1	çelik	5
cımbız	2	çalmak	7	çelişki	1
cıvil	2	çalıklaşmak	1	çember	2
cızırtılı	1	çalınmak	1	çemeni	1
cibin	1	çalışmak	62	çepeçevre	2
cibinlik	1	çalışma	70	çeper	1
cifir	8	çalmak	3	çerçeve	5
ciğer	1	çam	3	çeşit	1
cilbent	1	çamaşır	8	çeşitli	4
cilt	2	çamur	22	çevik	1
ciltli	1	çamurlanmak	3	çevirmek	14
cin	5	çanakkale	1	çeviri	1
cinayet	2	çanta	25	çevre	1
cinnet	1	çapaçul	1	çevrelemek	34
cisim	2	çapak	1	çevrenmek	1
cisimleşmek	1	çapaklı	1	çevrili	1
cognac	4	çaplı	1	çevrilmek	3
corelli	1	çare	1	çevrinti	1
corpus	1	çaresizlik	6	çeyiz	1
coşku	34	çark	1	çığlık	31
coşkulu	4	çarpamak	12	çıkılmak	122
coşmak	1	çarpıcı	2	çıkarmak	30
couper	1	çarpışmak	1	çıkarcı	1
cuma	1	çarşaf	3		

çıkarılmak	1	çoğalmak	14	damarlı	2
çıkartmak	31	çok	206	damıtmak	1
çıkartılmak	1	çokluk	1	damla	9
çıkılmak	3	çolpa	2	damlacık	1
çıkın	1	çopur	1	damlatmak	1
çıkışlı	1	çorap	3	dans	4
çıkamaz	3	çorba	3	dansçı	1
çılbr	5	çökmek	25	dansöz	1
çıldırmaq	3	çöl	1	dantel	1
çıldırmaq	1	çömelmek	4	dantelsi	1
çılgın	6	çöp	3	darbe	2
çılğınlık	1	çözmek	12	dava	2
çın	5	çöreklenmek	2	davet	2
çınaraltı	1	çözücü	1	davetsiz	2
çıplak	8	çözölmek	5	davranmak	10
çıplaklık	2	çözüm	3	davranış	1
çırpmak	6	çözömleme	3	davudi	1
çırpınmak	10	çubuk	1	davul	5
çırpıntı	1	çukur	4	dayamak	5
çırpışmak	1	çuval	1	dayanmak	16
çıt	2	çünkü	65	dayanılmak	9
çıta	1	çürük	2	dayatmak	1
çıtırtı	5	çürümek	2	de	248
çıtlatmak	1	dabran	2	debelenmek	1
çıyan	4	dağ	2	dede	7
çiçek	4	dağarcık	1	demek	12
çift	9	dağılmak	24	defa	25
çiğ	2	dağıtmak	9	defter	12
çile	2	daha	211	değmek	7
çingen	4	dahi	2	değdirmek	1
çiş	1	dahil	1	değer	3
çitilemek	1	daima	8	değerlendirmek	14
çivi	2	daire	2	değerlendirme	2
çivit	1	dakika	7	değil	113
çiviotu	2	daktilo	8	değın	10
çizmek	27	dal	21	değınmek	1
çizgi	5	dalmak	7	değışmek	10
çizgili	2	daldırmak	4	değıştirmek	15
çizme	2	dalga	3	dehliz	7
çoang-tsö	3	dalgalanmak	5	dehşet	9
çocuk	43	damacana	1	dekman	1
çocukluk	2	damak	5	delalet	1
çocuksu	9	damar	8	deldirmek	1

deldirtmek	2	deşifre	1	dinlenme	1
deldirtmek	1	deşik	3	dinleyici	1
delmek	4	deterjan	1	dinmek	1
deli	3	dev	1	dinsel	3
delik	9	devam	24	dip	6
delikanlı	8	devinmek	13	dipnot	3
delikli	1	devingen	1	direk	2
delilik	1	devinim	9	direnc	1
delinmek	4	devirmek	2	direnmek	3
demek	108	devlet	1	diri	1
dem	2	devletli	1	dirilmek	2
demir	1	devrilmek	1	dirim	3
demirci	2	devrim	3	dirsek	1
demlendirmek	1	devrimci	14	disiplin	10
demlemek	1	dış	42	disiplinli	1
demur	1	dışarı	24	dış	11
den	1	diankuth	1	dışı	1
deneme	6	dibe	1	divan	5
denemek	11	dip	23	diz	30
denetim	1	didik	2	dizmek	1
denetleme	2	diğer	37	dize	2
deney	5	dikel	1	dizge	2
deneyim	5	dikey	1	dizgi	2
deniz	25	dikilmek	2	dizgici	1
denli	24	dikmek	7	dizginlemek	1
derece	1	dikiş	4	dizi	15
dere	2	dikkat	16	dizin	1
dergi	22	dikkatli	7	doğal	7
deri	5	dil	20	doğa	1
derin	47	dilara	1	doğmak	5
derinleşmek	8	dilemek	7	doğrultu	1
derinleştirmek	2	dilekçe	1	doğrulamak	2
derinlik	12	dilenmek	1	doğru	26
derişik	2	dilim	6	doğu	8
derlemek	3	dilimlenmek	1	doğulu	4
derme	2	dilli	1	doğum	2
ders	5	dilsel	1	doğurmak	1
dert	1	dimağ	2	doktor	16
dertleşmek	3	din	11	doku	2
derviş	2	dinamik	2	dokulu	1
desen	1	dinlemek	28	dokunmak	25
destek	1	dinlendirmek	1	dokunuş	7
desteklemek	1	dinlenmek	12	dokuz	5

dolap	20	dördül	2	düşsel	1
dolambaçlı	1	dört	19	düşünce	41
dolanmak	6	dörtken	1	düşünceli	1
dolandırmak	1	döşeme	2	düşünmek	70
dolmak	2	dövmek	8	düşünülmek	3
dolaşmak	60	draje	1	düşürmek	5
dolaştırmak	3	dram	2	düz	8
dolayı	32	dramatik	3	düzeltilmek	14
dolayısıyla	14	dua	35	düzen	29
dolaylı	1	dudak	14	düzenlemek	10
doldurmak	20	dudaklı	1	düzleşmek	1
dolmalık	1	duman	13	düzyazı	5
dolma	1	dumanlı	3	eczacı	14
dolmuş	3	dumansı	1	eczane	14
dolu	22	dumansız	35	eda	1
doluşmak	3	durmak	179	edebi	1
domates	1	durak	7	edebiyat	15
domuz	1	duraklamak	1	edep	1
don	3	duraksamak	1	edgar	2
donanım	1	durdurmak	3	edici	2
donanımlı	1	durgun	1	edilmek	27
donatmak	1	duru	2	edim	7
donuk	1	durum	71	edinmek	15
donuklaşmak	1	duruşma	7	edinilmek	12
donmak	2	duvar	35	editör	2
doruk	3	duymak	63	efendi	23
dost	14	duyarlı	6	efkâr	1
dosya	35	duygu	39	egemen	4
doymak	5	duyulmak	8	egemenlik	9
doygunluk	1	duyuru	5	eğer	4
dökmek	17	düğme	8	eğilmek	36
dökülmek	5	düğüm	2	eğilim	4
dökünmek	1	dükkân	15	eğmek	4
dönmek	152	dün	14	eğitici	1
döndürmek	3	dünya	10	eğitim	3
dönek	1	düpedüz	1	eğlence	1
dönem	3	dürtüklemek	2	eğlenmek	5
dönüm	1	dürüst	3	eğri	3
dönüş	6	düş	210	ejderha	1
dönüşmek	45	düşçü	4	ekim	1
dönüşme	1	düşmek	8	ek	1
dönüştürmek	9	düşlemek	51	eklenmek	3
dönüşüm	4	düşmek	53	ekmek	13

ekonomi	2	eser	1	evlilik	1
eksik	6	esinlenmek	1	evrensel	1
eksiklik	10	esinti	1	evrilmek	4
eksilmek	5	esir	1	evsaf	1
ekşi	2	eski	29	evvel	1
el	180	eskilmek	1	eylemek	1
elbise	3	esmer	5	eylem	14
elektrik	2	esnaf	5	eylül	1
elektrikli	1	esrar	3	eyvan	1
eleştirmek	1	esrimek	14	ezan	1
eleştirmen	1	estağfurullah	4	ezber	2
elif	3	estirmek	1	ezberlemek	4
elli	5	eş	2	ezel	3
elma	12	eşdeğer	1	ezilmek	2
emanet	1	eşelemek	1	eziyet	2
emmek	7	eşik	5	ezmek	1
emek	3	eşinmek	1	fabrika	2
emekçi	2	eşit	1	faide	1
emeklemek	2	eşlik	17	fakat	3
emin	10	eşoğlu	1	faks	1
emir	4	eşya	3	fak	1
en	60	etmek	263	fakülte	1
ender	1	et	3	fanila	2
engellemek	7	etek	2	fantezi	1
engerek	2	eter	1	faraş	3
ense	12	etiket	1	fark	32
entari	2	etim	1	farklı	2
entelektüel	2	etimolojik	1	farsça	1
epey	2	etki	33	fasıl	1
erdemli	1	etkilemek	4	fasulye	2
er	1	etkilenmek	1	faýda	3
erik	2	etkili	1	faziletli	1
erinç	4	etkin	1	fazla	15
erimek	2	etli	1	felaket	1
erişmek	3	evasıt	1	felek	1
eritmek	2	evcil	1	felsefe	3
erkek	3	evcilleştirmek	2	fenalık	1
erken	3	ev	115	ferman	6
ermiş	2	evcen	2	fermuar	1
ernst	1	evcenlik	3	fertek	1
ertelemek	3	evet	29	feryat	1
ertesi	4	evlat	2	fethedivermek	1
esmek	17	evli	1	fettah	3

fiçı	5	gaston	2	gergin	1
fırçalamak	1	gayretkeşlik	1	gerginlik	1
fırça	1	gaz	3	geri	42
fırdönmek	3	gazete	26	gerilim	1
fırıldak	11	gazlı	2	gerilmek	1
fırın	4	gazoz	1	gerinmek	1
fırlamak	20	gazyağı	3	germek	2
fırsat	3	gece	48	gerundium	11
fırtına	6	geç	2	getirmek	33
fısıldamak	7	geçmek	79	gevelemek	1
fısıltı	10	geçerli	1	geviş	1
fısır	8	geçersiz	1	gevrek	1
fıstık	1	geçit	6	gevşek	1
fışkırmak	2	geçirmek	29	gevşemek	5
figan	1	geçiş	2	geyik	4
figür	1	geçıştirmek	2	gezdirmek	4
fiil	3	gelmek	185	gezmek	7
fikir	9	geliş	1	gezi	1
film	3	gelişigüzel	1	gezinmek	10
filozof	2	gelişim	5	gezinti	1
fırar	1	gelişmek	5	gıcırtı	3
firma	1	gemici	2	gılgamış	1
fiskelemek	1	gemi	3	gibi	172
fitil	4	gen	1	gitmek	57
fizikçi	1	genç	28	gidermek	66
flaubert	1	gençlik	7	gidilmek	1
fonat	1	genel	1	gidiş	2
fotoğraf	60	geniş	4	ginza	1
fotokopi	7	genişletmek	5	girmek	64
fransa	1	genişlemek	5	girişim	1
fransız	2	geniz	5	giriş	2
fransızca	2	geometri	2	girişmek	5
fren	2	gerçek	33	gitmek	74
fuat	3	gerçekdışı	1	giymek	10
fusto	1	gerçekleşmek	7	giydirmek	2
gafar	2	gerçekleştirmek	7	giyinmek	2
gafil	1	gerçeklik	7	giysi	2
galata	1	gerçi	4	gizlemek	9
galip	1	gerek	6	gizli	21
ganimet	1	gerekmek	33	gizlice	4
gargara	2	gerekli	5	gizlilik	1
garip	8	gereksinim	2	gnostik	11
garipsemek	1	gereksiz	5	gnostizm	4

gong	5	güsül	4	hafta	7
gotik	3	güç	10	haftalık	1
gök	12	güçlenmek	2	hak	33
göğüs	3	güçlü	1	hakaret	6
gökyüzü	20	güdük	3	hakikat	1
gölge	25	güdüklük	1	haklı	7
gölgelemek	3	güdülemek	2	haksızlık	5
göl	1	güğüm	2	hâlâ	19
gömmek	3	gül	2	hal	35
gömlek	4	güldürmek	1	haldun	1
gömülmek	4	gülmek	10	halk	7
göndermek	12	gülücük	1	halka	3
gönül	8	gülümsemek	25	hallaç	2
görmek	190	gülünç	3	hamal	1
göre	26	gümüş	3	hamle	4
görev	6	gün	158	hammadde	1
görevli	5	günah	5	hammadi	1
görsel	3	güncel	1	hammurabi	1
görölmek	9	günce	1	hamparsun	4
görüntü	13	gündem	1	hamur	4
görünmek	1	gündüz	5	han	3
görüşmek	1	güneş	21	hançeri	1
görüş	1	güney	1	hangi	8
görüşme	15	güneyli	1	hanım	1
göstermek	36	günlük	1	hanımefendi	8
gösterge	1	gür	2	hap	14
gösteri	1	gürbüzleşmek	1	hapis	2
götürmek	19	gürültü	4	hapishane	28
gövde	12	gürz	1	harcamak	8
gövmek	2	güven	6	hareket	24
göz	146	güvercin	6	hareketli	1
gözaltı	1	güzel	31	harf	38
gözlemci	1	haber	5	harika	1
gözlük	3	habire	2	harita	1
gözüpeklik	1	hac	1	harp	1
gözyaşı	13	had	1	hasıl	1
grafik	1	hademe	1	hasır	1
gram	1	hadi	2	hassa	1
gri	10	hafif	14	hassas	1
grip	2	hafifçe	16	hastane	1
gripin	1	hafiflemek	2	hata	5
grup	4	hafifletmek	1	hatıra	3
gururlu	1	hafiflik	1	hatır	2

hatırlamak	32	herhalde	3	horlama	1
hatta	45	herhangi	1	horul	4
hat	2	herif	2	hoş	11
hava	36	herkes	12	hoşaf	4
havalanmak	6	hermes	3	hoşgörü	1
havlamak	3	hermetica	1	hoşnut	3
havlu	9	hesap	10	hoyrat	5
havuz	2	heveskâr	1	hoyratlaşmak	1
havva	1	hevesli	2	huddam	9
hayal	6	heybeliada	8	hediye	49
hayat	22	heyecan	1	hulâseten	1
haydi	4	heyecanlanmak	4	hurma	1
hayıflanmak	3	heyecanlı	5	hurşit	1
hayır	44	heykel	1	hurufat	1
hayırlı	3	hezar	1	huruf	1
hayırsız	2	hezeyan	4	husus	1
haykırmak	3	hıçkırık	4	huysuz	1
haykırış	2	hınç	3	huysuzluk	1
hayli	2	hinzır	7	huy	1
hayran	2	hır	1	huzur	9
hayranlık	2	hırçın	4	huzurlu	12
hayret	1	hırçınlaşmak	1	hüdhüd	3
hayvan	13	hırçınlık	3	hüküm	3
haz	1	hıristiyan	1	hüzün	17
hazır	13	hırpalanmak	3	hüzünlenmek	1
hazırlamak	18	hırsız	1	ıhlamur	3
hazırlıklı	1	hırsızlık	3	ılık	14
hazret	1	hırs	1	ıltmak	1
haz	1	hışım	1	ırmak	2
heceleme	1	hız	34	ısınmak	7
heder	1	hızlı	21	ısıtmak	3
hediye	1	hiç	84	ıslak	8
hela	4	hiçbir	30	ıslaklık	1
hele	7	hikâye	5	ıslanmak	3
helezon	2	hilal	1	ıslatmak	6
helva	5	hissetmek	43	ısrar	9
helvacı	1	hisar	1	ısrarcı	1
hem	43	hizmetli	6	ıssız	1
hemen	59	hoca	10	ışımak	2
hemşerim	4	holbein	1	ışık	129
henüz	26	hol	1	ışıl	6
hepsi	20	homurdanmak	2	ışıldı	1
her	194	hor	1	ıtır	7

ibn	2	ilgi	24	ingilizce	1
ibrahim	6	ilgilenmek	13	inhisar	1
ibret	1	ilgili	28	inilti	5
ibrik	2	ilginç	5	inlemek	5
iç	314	ilik	1	inletmek	2
içbükey	1	ilim	2	insan	38
içmek	105	ilinti	2	internet	1
içeri	26	ilintili	1	intihar	36
içermek	6	ilişmek	1	intikam	2
içerik	3	ilişki	12	inziva	1
için	229	ilişkilendirmek	8	ipekçi	1
içki	22	ilişmek	1	ipek	2
içtima	1	iliştirmek	2	ip	12
idare	2	ilk	62	iptal	1
ideal	1	ilkel	2	ipucu	8
idrak	1	ilke	1	irade	1
ifade	5	ilkokul	1	irdelemek	1
iflah	1	ilkyaz	1	iri	6
iğne	3	ilim	10	irkilmek	3
ihsan	1	iltihaplı	1	irmik	1
ihtimal	1	imal	1	ironi	1
ihtiras	1	imam	4	is	1
ihtişam	5	imge	8	ise	77
ihtişamlı	1	imla	1	isim	15
ihtiyaç	6	imparatorluk	1	iskele	3
ihtiyar	3	imtihan	1	iskelet	2
ihtiyarlamak	1	imza	2	iskemle	6
ihvan	1	inanç	2	islam	1
iki	117	inançlı	1	ismail	1
ikili	1	inanmak	10	ispirto	4
ikinci	14	inat	1	istanbul	13
ikincil	2	inatçı	5	istemek	147
ikindi	3	inatçılık	1	istek	16
ikişer	1	ince	28	istem	2
iklim	2	incecik	3	isyan	2
ikna	20	incelemek	12	iş	51
ilaç	20	incelik	2	işaret	9
ilave	4	incil	2	işaretlemek	4
ile	53	incir	37	işbilir	2
ileri	9	incitmek	1	işçi	4
ilerici	3	inmek	54	işçilik	1
ilerlemek	10	indirmek	2	işgal	4
iletişim	1	indirgemek	3	işgüzar	2

işgüzarlık	4	kıvrancmak	11	kol	31
işitmek	2	kıvrık	2	kolay	5
işkence	1	kıvrılmak	8	kolayca	4
işleme	2	kıvrım	3	kolaylaşmak	1
işlemek	11	kıymak	2	kolaylık	1
işlem	1	kıyı	8	koli	1
işlenmek	1	kıyım	1	kolonya	6
işletmek	1	kıyma	3	koltuk	22
işlev	4	kıymalı	4	komodin	1
işte	16	kız	12	komutan	1
işyeri	4	kızarmak	8	konak	1
it	1	kızarmak	5	konçerto	3
itaki	3	kızdırmak	3	konmak	6
italyanca	1	kızgın	6	konferans	1
itmek	5	kızgınlık	6	konforlu	1
itibaren	2	kızıl	7	konsantre	1
itici	1	kibar	3	konu	58
itiraf	3	kibrit	15	konuk	7
itişmek	5	kilis	1	konulmak	5
ivedi	1	kilitli	1	konusmak	36
ivme	1	kim	73	konum	1
iyi	83	kimlik	2	konyak	3
iyice	36	kimse	22	kopmak	7
iyileşmek	1	kirlenmek	1	kor	1
iyilik	2	kirli	7	kordonet	1
iz	22	kişi	27	koridor	21
izbe	1	kişilik	2	korkmak	15
izdüşüm	2	kişnemek	1	korku	40
izin	7	kitap	104	korkunç	4
izlemek	54	kitaplaşmak	1	korumak	2
izmarit	1	kitaplık	16	korunmak	4
kısa	29	kitle	4	koşmak	35
kısaltmak	6	klirik	12	koşu	1
kısık	5	knight	1	koşul	7
kısım	3	koca	1	koşut	1
kıskançlık	2	kocaman	5	kotarmak	3
kış	8	kod	3	kova	3
kışkırtmak	11	kodlamak	1	kovmak	6
kışkırtıcı	4	koğuş	6	kovalamak	4
kıvam	3	kokmak	11	koyak	4
kıvanç	1	koklamak	9	koymak	26
kıvırmak	2	koku	42	koyun	2
kıvrak	1	kokulu	16	koyu	10

koyulaşmak	1	kunt	1	kutsanmak	1
koza	2	kupa	6	kutsayıcı	2
kök	6	kurmak	24	kutu	30
köle	1	kuramcı	1	kutup	4
kömür	8	kuramsal	1	kuvvetli	4
kömürleşmek	1	kurcalamak	5	kuyruk	4
kömürlük	20	kurgu	1	kuytu	9
köpek	12	kurulamak	2	kuzey	1
köprü	1	kurmak	6	kuzeyli	1
köpük	2	kurmaca	1	kübalı	1
köpürmek	2	kurnaz	2	küçük	90
kör	2	kurşun	7	küçülmek	2
körleşmek	1	kurşunlanmak	2	küçümsemek	2
körüklemek	3	kurtarmak	17	küfür	2
kös	4	kurtarıcı	7	kükürt	1
köslü	1	kurt	2	kül	13
kösnül	9	kurtulmak	33	küllenmek	1
kösnüme	2	kurtuluş	2	kültür	6
köşe	30	kuru	17	kümbet	1
kötü	12	kurucu	1	küme	10
kötülük	2	kurulanmak	2	kümelenmek	3
kral	1	kurulmak	4	küpe	2
kredi	4	kuruluş	2	kürek	8
kristal	1	kurumak	7	küstürmek	1
kriz	1	kuruntu	1	kütahhiye	1
kronolojik	1	kurutmak	2	kütle	7
kubbe	1	kuruyemişçi	5	kütüphane	1
kucak	7	kusmak	7	küvet	1
kucaklaşmak	1	kusmak	1	labirent	5
kucaklamak	1	kusur	1	laf	1
kudüs	1	kusurlu	7	lamba	5
kulak	16	kuş	57	lanet	4
kulakmemesi	1	kuşanmak	7	langa	1
kule	2	kuşatmak	13	lan	1
kullanmak	40	kuşatılmak	3	lastik	4
kul	1	kuşevi	24	latif	19
kulvar	1	kuşku	45	lautremont	1
kumaş	1	kuşkulu	1	lavabo	8
kumcul	2	kuşluk	4	lavanta	3
kumpas	1	kutup	3	layık	8
kumru	17	kutlamak	2	leblebi	2
kumrudede	9	kutlu	1	leğen	5
kum	2	kutsal	4	leke	7

leş	1	maşa	1	metal	1
levha	1	maşrapa	2	metin	38
leziz	1	matah	1	metre	4
likor	1	matbaa	2	mevcut	1
limon	11	materyalist	2	mevki	1
limonlu	1	mavi	15	mevsim	3
lira	1	mazgal	8	mevta	3
liste	24	mazmun	5	mevzi	1
loğusa	2	mazoşist	2	meşdan	3
lokma	3	mazur	1	meyhane	2
lokum	1	mebrure	37	meyhaneci	2
loşluk	1	mecmua	1	meyve	2
lütfen	12	meh	1	meyveli	1
maalesef	1	mehter	12	meyvesiz	1
macuncu	1	mehterhan	1	mezar	7
madde	22	mekân	3	mezopotamya	9
maddeleştirmek	6	mektep	2	mı	87
maden	1	mektup	9	mıhlanmak	2
mahkeme	1	melankoli	5	mırıl	10
mahlûkat	1	melce	1	mırıldanmak	18
mahrem	1	melek	140	mırıldı	2
makale	1	melko	4	mısır	2
makarna	3	memnun	1	mısırçarşısı	2
makas	5	memur	1	mışıl	2
makine	1	mendil	8	mızrak	2
mal	2	menzil	2	mide	6
maltız	10	merak	14	midye	1
malumat	2	meraklı	1	migren	1
malûmatfuruş	1	merbure	1	miktar	2
malzeme	2	mercan	2	milli	1
mama	1	merdiven	35	milyonlarca	3
manastır	1	merhametli	1	mimarbaşı	1
mandal	4	merhem	2	minare	2
mangal	2	merkez	2	minber	2
mantık	1	mermer	5	minder	1
marjinal	1	mernuş	3	minik	6
mark	1	mertebe	1	mis	1
markos	1	mesleki	2	miyavlamak	1
marş	8	mest	2	mor	2
martı	2	meşe	8	morartmak	1
masa	34	meşgul	2	mosmor	2
maskaralık	1	meşhur	1	motif	1
masmavi	1	metafizik	4	mucip	1

mucize	1	nakkare	4	niyet	9
muhabbet	1	nakus	1	no	1
muhafaza	1	nal	2	nobran	3
muhakkak	2	nâm	1	nobranlaşmak	1
muhayyer	1	namus	1	nokta	15
muhterem	1	nasıl	33	normal	5
muhyiddin	3	naylon	1	not	58
mukdan	2	nazar	1	novasül	1
mum	134	nazlanmak	1	nöbet	1
mumluk	1	ne	184	nu	1
musa	1	nebze	1	nuh	1
musalla	1	neden	60	numara	2
musibet	1	nefes	5	nuruosmaniye	1
musluk	6	nefesli	1	nücufl	2
muşamba	1	nefir	6	o	636
mut	1	nefret	2	ocak	5
mutfak	23	nehir	5	oda	172
mutlak	1	nekkâre	2	odabaşı	1
mutlaka	9	neler	5	odacı	1
mutlu	9	nem	1	odak	2
mutluluk	3	nemli	4	odaklanabilmek	1
muzır	1	nerede	64	odun	5
mübalâğa	1	nerval	1	oğlan	4
mübarek	1	nesin	1	oğul	14
müdahale	3	nesne	39	oğuşturmak	1
müflis	1	nesnel	1	oh	1
mühim	1	nesra	2	ojeli	5
mümkün	2	neşe	4	ok	6
mürgân	1	neşelenmek	1	oksijenli	1
müsamaha	1	neşeli	1	okşamak	5
müşteri	2	net	1	okumak	112
müthiş	1	netleşmek	3	okul	8
müvekkil	2	nevroz	1	okunaklı	2
müzevir	1	nice	9	okunaksız	5
müzik	9	niçin	10	okunmak	10
müzmin	8	nida	2	okur	58
nablusi	1	nihayet	1	okutmak	4
nabokov	5	niteleme	1	olmak	707
naci	5	nitelendirmek	1	olabilmek	38
naftalinlemek	1	nitelendirilmek	2	olağan	1
nag	1	nitelikli	1	olağandışı	1
nahide	1	nitem	1	olağanüstü	7
nakiş	1	niye	19	olanak	6

olanaksız	7	otuzkuş	3	öncü	4
olası	9	ovmak	1	önder	1
olasılık	1	oyalanmak	6	öndeyiş	2
olay	12	oya	2	önem	12
oldukça	18	oymak	2	önemli	8
olegovna	2	oynamak	6	önemsemek	2
olga	2	oynaşmak	4	önermek	4
olgu	3	oysa	23	öneri	6
olgun	3	oyuk	7	öngören	1
oligarşi	2	oyulmak	2	öngörü	3
olta	1	oyun	14	önlemek	1
olumlu	3	oyunbaz	1	önlük	2
olumsuz	9	oyunbazlık	1	önyüz	1
oluntu	3	oyuncak	1	öpmek	10
oluşmak	16	oyundaş	1	öpücük	1
oluşturmak	21	öğreti	1	örgülü	1
oluşum	2	ödemek	3	örgü	2
oluvermek	3	ödül	1	örgüt	3
omuz	12	öfkeli	1	örmek	1
omuzdaş	1	öge	1	örnek	14
on	9	ögle	8	örselenmek	2
onsuz	2	öğrenmek	44	örtmek	5
onulmaz	1	öğretmek	5	örtü	6
onurlu	1	öğrenci	1	öte	46
oracık	1	öğretici	2	öteki	8
ora	16	öğretim	2	öven	1
ordu	1	öğretmen	1	övgü	3
orijinal	1	öke	3	övünmek	1
orkestra	4	öksürük	1	öykü	28
orlova	2	öksürmek	1	öyle	26
orta	33	öküz	1	öylece	13
ortak	10	ölçü	2	öylesine	18
ortalı	1	ölmek	15	özdenetim	1
ortalık	1	öldürmek	12	özdeşleşmek	2
ortam	6	ölgün	4	özel	17
osmanlı	15	ölü	7	özeleştiri	1
ot	5	ölüm	23	özellik	13
otobüs	7	ölümsüzlük	1	özen	3
otomobil	1	ömer	2	özenilmek	1
otosansür	1	ön	64	özensizce	1
oturmak	37	önce	147	özenti	1
oturak	1	önceleme	3	özetleme	3
otuz	3	öncelik	1	özetlenmek	1

özetleyivermek	1	pasif	1	pırıl	8
özgü	2	paslanmak	1	pırıltı	1
özgün	2	paslı	2	pırtık	1
özgürce	6	pastırma	1	pısmak	1
özgürlük	1	patates	2	pışıplamak	1
özlem	2	patent	2	pıtırtı	3
özlemek	8	pati	1	pilav	3
öznel	1	patik	1	pinekleme	4
özsaygı	2	patika	4	pirinç	6
özür	3	patlama	1	pis	7
öz	4	patlamak	2	pislik	1
pabuç	1	patolojik	1	pişirmek	4
padişah	3	patron	2	pişman	3
paket	17	paul	1	pişmanlık	13
paldır	1	pavlos	1	pişmek	2
palto	12	pay	3	piyale	3
pamuk	16	paylaşmak	5	piyasa	1
panel	2	paytak	1	plaj	2
panik	1	pazarlama	1	plan	1
pankart	1	pazarlık	1	plastik	3
pansuman	7	pek	8	poe	2
pantolon	2	peki	6	polemik	1
papatya	1	pekiştirmek	4	polis	3
para	9	pekmez	1	polislik	1
paradoks	1	pelerin	1	pompa	1
paragraf	8	pelte	3	posta	1
parça	22	pelür	1	poşet	4
parçacık	7	pembe	14	pragmatik	1
parçalamak	5	pembeleşmek	2	pratik	2
parçalanmak	9	pencere	46	prenseler	1
pare	1	pençe	5	prizon	3
parıltı	1	perde	15	profan	3
parıltılı	1	perşembe	4	profesör	60
parıltısız	2	pervaz	4	profesyonel	1
paribus	1	peşembe	2	prosper	1
park	1	pestil	4	prova	2
parlak	11	peş	16	psikoloji	1
parlaklık	1	petrol	2	psikolojik	1
parlamak	13	peygamber	2	psikoz	1
parlatmak	1	peyke	1	psichanalize	2
parmak	33	peynir	10	pudra	1
pas	2	pıhtı	1	pudriyer	4
pasaklı	1	pır	2	puflamak	1

puslu	2	ritim	3	sağlamak	15
pusu	5	ritmik	1	sağlanmak	2
püskürtülmek	1	romalı	1	sağlık	2
pütür	2	roman	18	sağol	2
pütürlü	4	roussel	1	sahaf	3
radyo	12	rozet	1	sahanlık	3
raf	29	röntgen	6	sahil	1
rahat	9	ruh	23	sahip	37
rahatlamak	14	ruj	1	sakal	6
rahatlık	2	rus	2	sakınmak	2
rahatsız	7	rutubet	2	sakin	7
rahim	3	rüşet	1	saklamak	15
rahmetli	1	rüzgâr	33	saklanmak	5
rakam	1	rüzgârsı	1	saklı	10
rakı	2	saat	38	saksı	1
ramazan	1	saba	1	salça	1
randevu	2	sabah	44	salçalı	2
ranza	1	sabahçı	1	saldırgan	1
rasgele	2	sabır	1	saldırganlaşmak	1
rastlamak	8	sabırsız	1	saldırı	2
ravel	1	sabırsızlanmak	2	saldırmak	3
raymound	1	sabırsızlık	1	salgın	1
recep	5	sabii	5	salıncak	1
reçel	2	sabiice	2	salınmak	9
redakte	1	sabit	4	salıvermek	3
redaktörlük	1	sabun	5	salkım	1
reddetmek	1	saç	9	sallanmak	7
referans	1	saçak	2	salon	1
rehber	2	saçılmak	8	saltanat	1
reklam	3	saçma	5	samak	1
rende	2	saçmalamak	2	saman	3
rendelemek	1	saçmalık	3	samatya	2
rendelenmek	1	sade	1	samimiyetsiz	1
rengârenk	1	sadece	15	samsun	1
renk	30	saf	9	sanat	12
res	1	saflık	1	sanatçı	1
resim	12	safra	7	sanayi	2
resimlemek	1	safran	1	sancı	1
revan	2	sağ	41	sandalet	1
rıza	4	sağaltıcı	3	sandık	16
rica	2	sağaltmak	4	sanduka	5
ricacı	1	sağanak	1	sanduklu	1
ricoeur	1	sağlam	1	sanık	4

saniye	1	savaşım	6	semt	1
sanki	19	savcı	3	sen	45
sanmak	38	savrulmak	1	sendelemek	1
sanrı	12	savunmak	6	sendika	2
sanrılı	7	savurmak	1	sene	3
sansarsı	1	saydam	5	sentetik	1
sansür	1	saydamlık	1	sepet	1
santim	6	saye	15	ser	1
santimlik	2	sayfa	31	serbest	1
sapan	2	saygı	4	sermek	7
sapkınlık	2	saygılı	2	sergen	2
saplantı	7	saygın	1	sergilemek	2
sapmak	2	saygınlık	1	serhuş	1
sapsarı	5	saygısızlık	4	serilmek	3
saptama	2	sayı	15	serin	22
sararmak	2	sayılmak	3	serinkanlı	2
sardunya	1	sayın	12	serinlemek	7
sargı	2	saymak	5	serinlik	6
sarhoş	5	sayrılık	2	serpe	3
sarhoşluk	1	sayvan	4	serpmek	1
sarı	46	scholem	1	serpilmek	6
sarılı	3	sebastian	1	sert	6
sarılmak	11	sebep	4	serüven	10
sarınmak	2	seccade	4	server	1
sarışın	2	seçkin	2	ses	151
sarkaç	1	seçmek	6	seslenmek	3
sarkmak	3	sedef	2	sesli	2
sarmak	14	sedefotugiller	1	sessiz	6
sarmaş	1	sedir	8	sessizlik	20
sarmısak	1	sefer	3	set	1
sarsak	1	sehpa	45	sevda	3
sarsaklaşmak	1	sekans	1	sevmek	9
sarsalamak	1	seke	4	sevecenlik	1
sarsıntı	2	sekiz	2	sevgi	6
sarsmak	2	sekmek	11	sevgili	2
satmak	5	sekreter	9	sevinç	7
satıcı	11	sekterlik	1	sevindirmek	4
satın	1	sel	1	sevinmek	2
satır	28	selamet	1	sevişmek	1
satış	3	selamlamak	2	sevmek	10
satmak	4	semai	1	sevk	2
sav	4	seminer	5	seyretmek	14
savaş	6	semirmek	1	seyreltmek	5

sıcacık	4	silgi	6	sokak	51
sıcak	38	silik	6	sokulmak	4
sıcaklık	4	silinmek	14	sokulgan	5
sıçramak	2	silivrikapı	1	sokum	1
sığ	1	silkelemek	2	sol	41
sığınmak	9	siluet	1	solgun	3
sığmak	1	simit	2	soluk	11
sık	20	simitçi	5	soluklanmak	1
sıkmak	11	sim	1	som	2
sıkı	7	simsiyah	2	somut	1
sıkıcı	1	sinmek	5	son	64
sıkılmak	3	sindirmek	3	sonbahar	3
sıkılmak	3	sinema	4	sonra	215
sıkıntı	11	sinikleşmek	1	sonsuz	1
sıkışmak	1	sinir	1	sonsuzluk	2
sıkıştırmak	8	sinirlenmek	6	sonuç	19
sıkıyönetimlik	1	sinirli	3	sonuçlanmak	2
sımsıkı	13	sinsi	4	sopa	4
sınamak	2	sinsice	3	sopalı	1
sınav	2	sinüzit	1	sormak	34
sınıf	1	sipahi	2	soru	27
sınır	13	sipariş	6	sorulmak	2
sınırlı	1	siper	1	sorumlu	3
sınırsızlık	1	sirkeci	4	sorun	7
sır	39	sis	2	soruşturma	1
sıra	51	sisli	1	sosyolojik	1
sıradan	8	sistem	1	sosyoloji	1
sıralamak	8	sitem	2	soyad	3
sırık	1	sivri	4	soymak	2
sırlıslıklam	2	sivrisinek	1	söbü	2
sırtmak	3	siyah	8	sönmek	22
sırt	28	siyasi	1	söndürmek	15
sıvazlamak	1	slogan	3	sövgü	1
sıvı	18	soba	10	sövmek	1
sıyrılmak	3	soda	1	söylemek	88
sızmak	45	sodyum	1	söyleşmek	2
sızı	19	sofa	1	söyleşi	2
sidik	1	soğan	5	söz	45
siftinmek	2	soğuk	17	sözcük	35
siftinmek	5	soğumak	5	sözlük	3
sigara	21	soğutucu	1	sözsüz	2
sihirbazlık	1	soğutulmak	4	spor	1
silme	31	sokmak	13	sprey	1

stradella	1	sürtüşme	1	ulus	1
strüktürel	4	sürü	11	ulvi	4
stüdyo	1	sürüklemek	10	umarsız	5
su	87	sürüklenmek	2	umarsızlık	3
sucuk	10	sürükleyici	1	umut	2
suç	5	sürünmek	15	umumi	4
suçlamak	7	sürmek	7	umur	4
suçlu	3	süsleme	1	umut	3
suçluluk	4	süslenmek	3	umutsuzluk	3
sufi	8	süs	4	ummak	2
sulandırmak	1	süslemek	1	un	4
sulamak	1	süt	12	unsur	2
sultan	1	süzme	4	unutmak	51
sunmak	21	süzülmek	23	unutkanlık	1
sur	1	uç	19	unutulmak	9
suratlı	1	ucube	1	unvan	1
suret	3	uçmak	18	upuzun	1
sur	1	uçak	1	uslu	2
susmak	16	uçmak	40	usta	6
susamak	1	uçsuz	3	ustur	1
suskun	1	uçucu	3	usul	33
suspension	4	uçuk	1	utanç	8
susuz	2	uçurtma	1	utandırmak	2
susuzluk	1	uçurum	7	utangaç	1
sutaşı	1	uçuşmak	13	utanmak	1
süfli	4	ufak	6	utku	2
sühreverdi	2	ufalanmak	1	uyanmak	31
süleyman	2	ufuk	1	uyandırmak	7
sümer	3	uflamak	1	uyanık	6
sümerce	3	uğramak	7	uyanıklık	1
sümerli	1	uğraş	13	uymak	7
sünepe	1	uğraşmak	10	uyarmak	11
süpürge	1	uğuldamak	1	uyarı	17
süpürmek	2	uğultu	7	uyarıcı	5
sürahi	1	uğur	1	uyarılmak	6
sürmek	36	uğurlamak	1	uydurma	1
sürdürmek	13	uğursuz	1	uygarlık	1
süre	62	ulan	3	uygulamak	16
süreç	16	ulaşmak	68	uygun	12
sürekli	6	ulaştırmak	6	uyku	39
süreklilik	10	ulaşım	1	uymak	6
sürgü	1	ulu	1	uyumak	31
sürpriz	1	ulumak	2	uyuklamak	1

uyum	4	üşüşmek	3	vesvese	1
uyuşmak	2	üşütme	1	veteriner	1
uyuşturma	1	üvey	2	veya	22
uyutmak	1	üye	1	veyl	100
uzak	34	üzere	225	vicdan	1
uzaklaşma	32	üzerlik	14	victor	1
uzaklaştırmak	4	üzgün	1	virgül	1
uzaklık	1	üzülmek	3	vişne	2
uzam	41	üzüm	5	vita	1
uzanma	65	üzüntü	1	vitrin	1
uzatma	18	vaat	8	volta	4
uzamak	1	vah	1	vurmak	17
uzun	71	vahdehü	1	vurulmak	1
uzunluk	1	vahşi	1	vurgulamak	3
ücret	1	vail	1	vurgun	5
üç	59	vaka	1	vurgu	1
üçgen	1	vakkas	2	vuruş	5
üçleme	2	vakit	2	vücut	2
üfleme	7	vakum	1	ya	55
üfürme	1	vanilya	1	yaban	1
ülke	1	vapur	9	yabancı	4
üniversite	10	var	147	yadırgamak	1
ünlü	2	varmak	12	yağ	6
ün	1	varil	6	yağmak	4
üretme	2	varlık	5	yağdırmak	1
üretici	1	varolma	1	yağlı	3
üretim	1	varsayma	2	yağma	1
ürkek	6	vasiyet	2	yağmacı	1
ürkme	3	vazgeçme	22	yağmur	9
ürkü	5	ve	808	yahudi	1
ürkütme	5	vecd	1	yahya	2
ürkütücü	6	vefa	1	yakmak	54
ürkü	6	vefat	1	yakalamak	17
ürperti	1	vehim	3	yaka	3
ürün	2	veled	1	yakarmak	6
üst	22	verme	45	yakarış	2
üstat	1	verici	3	yakıcı	11
üstelik	57	verilmek	4	yakılmak	3
üstencilik	3	veri	2	yakın	19
üstesi	1	verimli	3	yakınmak	3
üstgerçek	2	verme	58	yakınlık	5
üstlenme	1	verimsizlik	1	yakınma	7
üşüme	9	vesikalık	2	yakışmak	2

yakışıksız	1	yapraklı	1	yatıştırmak	2
yakıştırmak	1	yaptırmak	4	yavan	1
yaklaşmak	38	yara	29	yavaş	14
yaklaşım	1	yaralanmak	7	yaya	1
yakut	1	yaralayıcı	1	yaymak	2
yalamak	5	yaralı	11	yayılmak	26
yalan	3	yaramak	8	yayımlamak	9
yalancı	2	yaramazlık	1	yayın	5
yalın	1	yanarmak	1	yayıncılık	3
yalıtılmak	1	yarmak	5	yayınevi	28
yalnız	10	yaratıcı	1	yayınlamak	13
yalnızca	71	yaratmak	4	yazmak	233
yalunuz	2	yardım	7	yazar	36
yalvarmak	6	yardımcı	6	yazarkasa	1
yan	141	yargıç	4	yazarlık	3
yanak	9	yargılanmak	1	yazı	93
yanaklı	1	yargıtay	1	yazılmak	23
yanmak	37	yarı	25	yazılı	6
yanışmak	2	yarık	1	yaz	2
yangın	5	yarılamak	1	yemek	27
yanık	4	yarılmak	1	yedek	3
yanılgı	5	yarım	13	yedi	1
yanılmak	1	yarın	10	yedikule	1
yanılsama	1	yarışma	2	yedinci	1
yanım	22	yarma	2	yedirmek	1
yanıt	27	yas	2	yediveren	1
yanıtlamak	2	yasak	3	yeğlemek	4
yani	13	yasaklamak	2	yeğni	3
yankılanmak	2	yasaklı	1	yeğnileşmek	1
yanlışlık	3	yaslanmak	6	yeis	3
yansımak	8	yaslamak	1	yekinmek	2
yansıtmak	1	yastık	2	yeleli	2
yapmak	151	yaşamak	78	yeni	118
yapay	2	yaşam	15	yenicami	2
yapı	5	yaşanmak	11	yeniçeri	2
yapıcı	2	yaşatmak	2	yenilgi	3
yapılmak	12	yaş	5	yenmek	1
yapım	5	yaşlı	24	yepyeni	3
yapışmak	6	yatmak	24	yer	226
yapışkan	2	yatak	14	yeraltı	6
yapıştırmak	1	yatay	3	yerleşmek	14
yapıt	15	yatırmak	1	yerleştirmek	22
yaprak	17	yatırılmak	1	yerli	2

yersiz	1	yoğunluk	1	yutmak	8
yeryüzü	7	yoğurmak	1	yutkunmak	2
yeşil	11	yok	85	yuvarlamak	3
yetmek	6	yoklamak	5	yuvarlak	3
yetenek	1	yoksa	15	yuvarlanmak	3
yetenekli	1	yoksul	1	yuva	2
yeter	8	yoksun	1	yüce	3
yeterince	4	yokuş	6	yüceltilmek	1
yeterli	1	yol	42	yüceltmek	1
yetersiz	1	yolculuk	31	yüklü	4
yetersizlik	1	yoldaş	1	yüklük	1
yetinmek	9	yonga	1	yüksek	19
yeti	1	yormak	13	yüksekçe	2
yetişmek	2	yordam	3	yükseklik	2
yetkinlik	1	yorgan	4	yükseliş	1
yığılmak	2	yorgun	11	yükselmek	31
yığın	20	yorgunluk	2	yükseltmek	3
yığmak	1	yorum	33	yük	2
yıkamak	16	yorumculuk	1	yün	5
yıkıcı	2	yorumlamak	2	yürek	11
yıklamak	5	yosun	2	yürekli	1
yıkım	5	yön	3	yürümek	56
yıkamak	2	yönelmek	31	yürüyüş	7
yıl	39	yönelik	1	yüz	86
yılan	10	yöneltmek	1	zulüm	3
yıldırım	8	yönetmek	2	yüzmek	2
yıldız	6	yönetici	1	yüzey	2
yılmak	2	yönetim	1	yüzlerce	8
yırtmak	6	yönlendirmek	5	yüzük	21
yırtıcı	1	yöntem	19	yüzüstü	1
yırtık	3	yörünge	1	zaaf	1
yırılmak	1	yudum	13	zabıt	1
yine	89	yuh	1	zabıta	2
yinelemek	10	yuhalamak	1	zahir	1
yirmi	2	yukarı	9	zahmet	1
yitmek	7	yumak	19	zakkum	1
yitim	2	yummak	15	zaman	174
yitirmek	43	yumruk	1	zamansız	1
yiyecek	7	yumurta	3	zararına	1
yimek	10	yumuşamak	7	zararlı	1
yoğrulmak	1	yumuşak	10	zarf	6
yoğun	14	yunanca	1	zar	1
yoğunlaşmak	5	yusuf	10	zat	6

zaten	5	zındık	2	ziyaret	3
zavallı	2	zıplamak	11	zonklamak	7
zayıf	1	zırva	1	zor	32
zebur	1	zibin	1	zorbalık	2
zehir	1	zihabeke	1	zorla	7
zehirli	2	zihin	41	zorlanmak	7
zemin	4	zil	3	zorlaşmak	2
zerre	1	zilli	1	zorlu	2
zeus	1	zina	1	zorluk	2
zeyl	2	zincir	2	zuhur	1
zeytin	5	zurna	1	zulmetmek	1
zıbın	15	zira	1		

Kuşevi'nin Efendisi romanında bulunan kelimelere bakıldığında, zihabeke, zeyl, Zebur, zira, zaaf, ustur gibi Arapça ve Farsça kelimelere; reymond gibi Portekizce kelimelere; ravel, paribus, albert gibi İngilizce kelimelere, ricoeur, balthus, psychanalyse, roussel gibi Fransızca kelimelere; diankuth gibi Endonezya diline ait kelimelere, beguin, scholem gibi İspanyolca kelimelere, fusto, vita gibi İtalyanca kelimelere rastlanmaktadır.

Romanda en çok yer alan kelimeler ise fiil soylu kelimelerdir. İsim soylu kelimeler ise yapım ekleri aracılığıyla sayı bakımından artmaktadır. Fiil soylu kelimelerin kullanım sayısı, tekrar etme oranı diğerlerine göre daha fazladır. Örneğin “yitirmek ” kelimesi 43 defa tekrar edilirken, “yitim” kelimesi yani bu fiilin durum anlamı 2 defa tekrar edilmiştir.

Romanda özel isimlerin kullanım sıklığı oldukça fazladır. Örneğin Asaf Cemil ismi 240 defa tekrar edilmiştir. Bunun yanı sıra romanda yardımcı fiillerin tekrar etme sıklığı oldukça fazladır. Örneğin; “etmek” yardımcı fiili 263 defa kullanılmıştır.

Romana adını veren “kuş, kuşevi” kelimelere ise 85 defa kullanılmıştır.

Romanın başından sonuna kadar devam eden “yazma eylemi, yazı.yazar” konusu ise kitapta toplam, 396 defa kullanılmıştır.

3.4.1. Kelime Grupları

3.4.1.1. Zarffiiller

Zarffiil konusu ile ilgili olarak aştırmacıların farklı tanımlar yaptığı görülmektedir. Tahsin Banguoğlu zarffiil ile ilgili olarak: “*Zarf-fiiller fiilin zarf isleyişine girmek üzere aldığı özel şekillerdir, zamana bağlı değildir, olumsuz ve edilgen görünüşlerine girerler, zarf-fiillerin, sıfat fiiller gibi iyelik ekleri alanları ve almayanları vardır.*”⁹³ tanımını yapmıştır. Yine Banguoğlu, romanımızda çokça yer alan “-(1)p” zarffiilini “Yarı Tasviri Fiiller” başlığı altında da ele alır ve işlevlerini şu şekilde ifade eder:

“414. Yukarıda belirttiğimiz gibi (bkz § 410) tasvir fiillerinde bir yarı yardımcı fiil zarffiil halinde bulunan önceki fiilin oluşmasını tasvir eder. Bu tersine bir gelişme gibi görünür. Çünkü aslında zarffiil önüne geldiği fiili açıklayan ve anlamını değiştiren bir kelime türüdür.

Gerçekten dilimizde tıpkı tasvir fiilleri kalıbında kurulmuş olup tasvir fiili anlatımı taşımayan, yani ikinci fiilin esas anlamında olan birleşiklere rastlanmakta (çıkagelmek, alakoymak), buna karşılık -ip ulama zarffiilleri ile yapılmış olup tasvir fiili anlatımı bağlamış olan birleşik fiillerimiz bulunmaktadır, bkz § 366 yapıp durmak, sürüp gitmek, apışıp kalmak. Bunlardan birinci takımı eskiden kalma, ikinci takımı ise yeni bir gelişme sayacağız. Dilimizde tek olarak kullanışı daralan (bkz § 367) -e zarffiilleri burada da -ip zarffiillerine yer vermektedir, diyeceğiz. Birinci takım durumunda birleşikler Eski Osmanlıcada yaygındır: sevinü gelmek, koşa komak, kaça yürümek, ağlayu gitmek, isteyü varmak, basa düşmek. Bunlara yarı

---

⁹³Tahsin, Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, Baha Matbaası, İstanbul, 1974, s. 427-428

*tasvir fiilleri (verbe protodescriptif) diyoruz. Bu anlatımda birleşikler Eski Türkçede de yaygındır (oplayu tegmek, kalu alkmak). Dilimizde daha yaygın yarı tasvir fiilleri -ip zarffiilleri ile yapılmış koşma takım kalıbında gelişmiş bulunurlar, bkz § 366, 280: kasıp kavurmak, atıp tutmak, sayıp dökmek, gidip gelmek gibi.*⁹⁴

Konuyla ilgili olarak Zeynep Korkmaz: “Cümlede yüklem anlamını çeşitli yönlerden etkileyen, fiilden -(y)A, -(y)I, -DIktA, -(y)ArAk, -ken, -mA, -Dan, -mAksIzIn, -(y)IncA, -(y)Ip, -DıkçA gibi belirli bazı eklerle yapılan, kişi ve zaman belirtmeden, soyut bir hareket kavramı anlatan, bir esas fiilden sonra gelerek yardımcı fiillerle birleşik fiil kuran ve zarf olarak fiilin anlamını zaman ve yer bakımından tamamlayan kelime.”⁹⁵ ifadelerini kullanmaktadır.

Kaya Bilgegil, *fiilimsiler başlığı altında bağ-fiiller* olarak isimlendirdiği zarffiillerle ilgili olarak “Fiil kök ya da gövdesinden teşkil oldukları halde bağlaç niteliği taşıyan; fazla olarak nefislerindeki eylem kavramından dolayı yan cümleciklerde yüklem görevi alan kelimelerdir.”⁹⁶ demektedir.

Zarffiillerle ilgili tanımların yanı sıra, zarffiili karşılayan terimlerin de dilciler tarafından çok farklı ifade edildiği görülmektedir. Ergin (1972:580) “gerundium”, Vardar, Hatiboğlu (1982) ve Gencan (1975) “ulaç”, Ediskun “bağ-fiil ve ulaç”, Korkmaz (1992: 178) , Topaloğlu (1989) ve Banguoğlu “zarf-fiil” terimini (Banguoğlu (2000: 427) “zarffiil” (biçiminde tiresiz yazıyor), Gürsoy, “zarf-fiil ve gerundium” terimini (1997: 86), Koç “ulaç” terimini (1992: 273), Bilgegil “bağfiiller” terimini kullanmıştır.

Çalışma konumuz olan *Kuşevi'nin Efendisi* romanında zarffiiller özellikle de - (i)p zarffiili çok fazla kullanılmıştır. Bu zarffiil eklendiği fiilin kendisinden sonra gelen fiillerden daha önce gerçekleştiğini belirtir. Romandan örnek alıntılar

⁹⁴ Banguoğlu, a.g.e. s.493-494.

⁹⁵ Zeynep, Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK, Ankara,2003, s. 251.

⁹⁶Kaya, Bilgegil, **Türkiye Türkçesi Dilbilgisi**, Dergâh Yay. İstanbul,1982, s. 282.

yapacağımız bu bölümde romanın Yapı Kredi Yayınlarından olan basımından faydalanılmıştır.

*“Mebrure'nin sesi giderek yükselmiş, ağlamaklı, kahkahalı çığlıklara dönüşmüştü ki
Asaf Cemil,
kaygıyla koşup
kadını içeri çekip
koltuğa uzatıp
pencereyi kapatıp
perdeleri sımsıkı örtüp
sönen mumları tek tek yakıp
kanyağından içip
Mebrure'nin yanına ilişip
onu düşlerini yazmaya yönlendiren ilk düşü kadının hezeyanlarına aldırmadan bir
kez daha anlatmaya çalışmıştı: hayır, alkolik değildi, Asaf Cemil; deney yapıyordu
sadece...” (K.E.s.37.)*

*“Yalnızca dualardan uçuşan nefesler üflenmiyordu mumlara: bir ışık yumağını
andıran dumansız bir ateş, odanın her köşesinde
özgürce dolaşıp
atlayıp
zıplayıp
sekip
düşün donuk loşluğunu,
kimi zaman kükürt sarısına,
kimi zaman güneş kızılına boyuyor
mumları titretiyordu.” (K.E.s.41)*

Romanda bunun gibi birçok yerde uzun uzun zarffiil cümlelerine yer verilmiştir.

Ulama zarffiili olarak tanımladığı “-(ı)p” ekinin kullanımıyla ilgili Tahsin Banguoğlu, “*Bunlar iki kılışın birbiri ardınca veya aynı zamanda gerçekleştiğini gösterirler. Öyle ki bu zaman yakınlığı bazan iki fiilde bir tek kılışın sürekliliği*

anlatımını yaratır ve zarffil bir türlü tasvir fiili meydana getirir.”⁹⁷ İfadesini ve “ulama bağlamı işleyişinde”⁹⁸ kullanıldıklarını dile getirmektedir.

“Oturduğu yerden eğilip onları ıslattığı parmak uçlarıyla toplayıp kül tablasının içine atıp sonra kalkıp dolaşmaya başlayıp delikanlının yüzünü hatırlamaya çalıştı: birden her şey aydınlandı: o yüzü düşünde de görmüş ve uyarılmıştı...”(K.E.s.226)

Bu örnekte Banguoğlu'nun ifadesiyle yazar olayları şu şekilde sıralamaktadır:

“Oturduğu yerden eğildi onları ıslattığı parmak uçlarıyla topladı ve kül tablasının içine attı sonra kalktı ve dolaşmaya başladı, delikanlının yüzünü hatırlamaya çalıştı: birden her şey aydınlandı: o yüzü düşünde de görmüş ve uyarılmıştı.” Görüldüğü üzere zarffil ekinin sağladığı anlam bağlaçla verildi. Yine başka bir örnekte:

“Huzursuzluğu derinleşmişti. Sırtını kadına dönüp türbenin bahçesine yöneldi, her zaman yaptığı gibi, kapının üzerindeki mermer levhaya oyulmuş, sonra da yeşile boyanmış yazıyı okumaya çalıştı.” (K.E.s.144) cümlesi:

“Huzursuzluğu derinleşmişti. Sırtını kadına döndü ve türbenin bahçesine yöneldi, her zaman yaptığı gibi, kapının üzerindeki mermer levhaya oyulmuş, sonra da yeşile boyanmış yazıyı okumaya çalıştı.” şeklinde ifade edilmektedir.

Romanda zarffilin genel olarak “görülen geçmiş zaman” ekinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Romandaki olay akışı zarffiillerle devam ettirilmiştir. Böylelikle yazar, durağanlığı hareketlendirmeye çalışmış, belirtilen zamanı, sözde hızlandırmaya çalışmıştır. Romanın geneli için bu yargıyı düşündüğümüzde ise yakın zamanda darbe yaşamış olan aydının yani Asaf Cemil'in ruh dünyası, iniş çıkışları, zarffiiller yardımıyla ifade edilmiş.

“Kapi. Pencere. Duvar. Evler mutlaka merdivenli olmalı. Merdivensizlik kötüdür.

⁹⁷ Banguoğlu, a.g.e. s. 429

⁹⁸Zarffil ekinin cümleye “ve, de, dahi, hem...hem, ne...ne, gerek...gerek, olsun...olsun,” anlamlarını katması. (Banguoğlu, a.g.e. s. 391)

Çıkma ve inme duygusunu, her gün

birkaç kere

çıkıp

birkaç kere

çıkıp

inip inip

çıkıp

inip

inip

çıkıp

inip

inip kendimize anımsatmazsak, çıkmayı, inmeyi unuturuz... giderek düzleşiriz.”

(K.E.s.229)

Burada zarffiillerin kullanımına bakıldığında Asaf Cemil'in gündelik bir işi dahi tarif ederken romanın yazı biçiminin farklılaştığını, zarffiillerle de bunun desteklendiğini görülmektedir.

İbrahim Delice, zarffiillerin asıl fiile zaman ve hareket anlamı⁹⁹ kattığını ifade eder. Bu bağlamda düşündüğümüzde Asaf Cemil'in durağan ev yaşamına, odaya kapanma ve yazma eylemine zarffiil cümleleriyle hareketlilik kazandırılmıştır diyebiliriz. Romanın başka bir bölümünde ise Asaf Cemil bakkaldan mum almaya gider, bu sırada bakkala bir köpek girer birtakım olaylar yaşanır. Bu olay anının, yani hareketli durumun anlatılışında zarffiiller kullanılmıştır.

“...adam ağzını açıp kapattıkça sarı dişlerinde garip bir ışık beliriyor,

sonra bu ışık,

atlayıp sekip

kuş lokumlarının arasından zıplayıp

un çuvalının dibinde siftinen köpeğin önündeki kemiğin üzerinde durup

---

⁹⁹İbrahim, Delice, **Türkçe Sözdizimi**, Kitabevi Say, İstanbul,2003, s.26.

uzun uzun durup
köpeği kışkırtıp
hayvan çıldırmışçasına dönenip durmaya başladığında
yine bakkalın ağzına girip
dişlerini sapsarı parlattığında
adam tezgâhın altından bir sopa kapıp
köpeğe yöneldiğinde
usulca bir köşeye çekilip
ona bakıyor... Işığın bakışları başının dönmesine neden oluyor... ve aynı anda o ve
ışık, bakkal dükkânının içinde birlikte uçmaya başlıyorlar...
– Korkma hemşerim... köpeği dışarı attım... Hadi kalk!”(K.E.s.96)

Romanda dönemin hareketliliği zarffiillerle okura sezdirilmeye çalışılmıştır. Yazar aynı zamanda roman kişilerinin ruh ve düşünce yapısını, bunalımlarını, yalnızlıklarını zarffiillerin girift yapısıyla kaleme almıştır. Yazar okuru, kahramanlarının duygusal iniş çıkışlarına, isyanlarına, öfkelerine, tutku ve sevinçlerine eşlik ettirerek roman kurgusuna katmıştır. İbrahim Yıldırım bir söyleşisinde zarffiil kullanımına şu şekilde açıklık getirir:

“...zarf fiilleri Osmanlı düzyazısına gönderme olarak da düşünebilirsiniz: Virgülsüzlük! Söylediğim gibi zarf fiilleri kullanmayı önemsiyor, seviyorum. Böylece yazılarıma hız ve hareket kazandırdığımı düşünüyorum. Ya da santıyorum!”¹⁰⁰

Osmanlı Türkçesine baktığımızda virgülün kullanılmadığını, yazıyı sekteye uğratacak bir unsur olarak kabul edildiği¹⁰¹ görülmektedir.

İbrahim Yıldırım, eserde zarffiillerle ilgili Yusuf Bünyamin aracılığıyla yorumlar yapmaktadır. Roman kahramanı Yusuf Bünyamin, Asaf Cemil’in DÜŞ TUTANAKLARIM’deki zarffiil kullanımıyla ilgili olarak okurla direkt bir diyalog kurmaktadır.

¹⁰⁰Batur Fatih, İlhan, **Kitap-lık Dergisi**, S.102/ Şubat 2007,İstanbul.

¹⁰¹Faysal Okan, Atasay, "Noktalama İşaretlerinin Tarihi" **Türkçede Noktalama Sorunlar Çözümler Teklifler**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul,2009.

“Gerundium tufanına hazır olmanızı başta söylemişim... Bu ip’li, tıp’lı zarf fiilleri bana, ilkin itici gelmişti... Giderek onlara alıştım, hatta sevmeye başladım... Şimdi, bazı öykülerimde onları kullanıyorum ve onların çok güzel olduklarını düşünüyorum... Belki sizler beğenmediniz ama ne var ki yazı böyle; yapacak bir şey yok, katlanacaksınız...”

Bu kitabı okuyup bitirdikten sonra –bitirebilerseniz– lütfen, gerundiumların üzerinizde yarattığı duyguyu iyi tanımlamaya çalışın: nefret, sevinç, hırçınlık, acı, kızgınlık, huzur suzluk; onlar hakkında ne tür bir duygu içinde olursanız olun; küçümsemeyin yeter!

Beni işgüzar olarak nitelendirmeniz oldukça yüksek bir olasılık ama açıklamadan edemeyeceğim: DÜŞ TUTANAKLARIM’da ip’lar, up’lar,ip’ler yan yanaydı; ben onları bu aşırı ilişkiden kurtarıp, anlamlarını bozmadan satırlar halinde düzenledim...

Bu küçük işgüzarlığı mazur göreceğinizden eminim, çünkü, bu çalışmayı sizler için yaptım... Üstelik az sonra Asaf Cemil’in de “okura layık bir düzen” kurmak için nasıl çabaladığına tanık olacaksınız...”(K.E.s.82) Başka bir paragrafta is zarffil kullanımıyla ilgili yaptığı düzenlemeyi okura aktarmaktadır.

“Not: Dikkatli okurlar, suspensionlara ilişmeyip gerundiumları düzenlememi merak edeceklerdir... Hemen yanıtlayayım: Suspension uygulaması içerikle ilgili bir durum; bundan dolayı onlara müdahale edemedim... Gerundiumlara ise, satır satır bölünmezlerse okumayı olanaksızlaştırıyorlar; bundan dolayı düzenlenmeliydiler... DÜŞ TUTANAKLARIM’ı yorumlayıp, daktilo eden biri olarak bu kadar hakkım olmalıydı. Üstelik gerundiumları sevdiğimi söylemişim.”(K.E.s.82) Bu paragrafta Yusuf Bünyamin’in yazıyı yorumlama aşamasındaki tutumu görülmektedir.. Gerek yaptığı değişiklikleri gerek kendi ruh halini romanın genelinde de olduğu gibi okura direkt aktardığı görülmektedir.

Yusuf Bünyamin DÜŞ TUTANAKLARIM’ı okuma ve yorumlama aşamasında farklı bir yorumda daha bulunmuştur. Asaf Cemil’in 1970 yılında Y. dergisinde yayınlanmış olan, “Osmanlı’da Düzyazının Gelişimi Üzerine Strüktürel

Bir Çalışma”sını zarf fiillerinin –yani gerundiumların– Osmanlı yazısındaki işlevini ve önemini vurgulamak için yazıldığını ifade etmektedir.

“...Asaf Cemil, bu yazısında –örnekler de vererek– Osmanlı’nın her konuda, her alanda; ritmik, hareket halinde, –hatta koşan metinler yazdığını– kanıtlamaya çalışmış... Ve –sanırım okuru iyice sarsmak için– mehter adımlarıyla Osmanlı yazısını ilişkilendirmiş... Hiç kuşkunuz olmasın, bu yazıya kös, zil, nekkâre, nefir sesleri, at kişnemeleri, kılıç şakırtıları da karıştırmış!

Asaf Cemil, Osmanlı’da Düzyazı’nın Gelişimi Üzerine Strüktürel Bir Çalışma adlı denemesinde, yazı ve ses ilişkisini irdelerken, Osmanlı’nın sesi adını verdiği bir kavram üzerinde durmuş, bunu kendine özgü bir metafizikle açıklamaya çalışmış: *Asaf Cemil’e göre, Osmanlı bütün çağlarda kanlı bir hareket halindedir, dolayısıyla sesi, savaş adımlarıyla yazı’ya sızar, onu egemenliği altına alır ve kan revan içinde bırakır... dikkat edilirse her Osmanlı yazı’sının uçsuz bucaksız bir derinliği vardır... ve bu uçsuz bucaksız derinliği, inilteler, çığlıklar, ağlamalar kuşatmıştır...*”(K.E.s.82) Yusuf Bünyamin burada Asaf Cemil’in eserinden aktarmış ve Osmanlı’nın yazısına atıfta bulunmuş, Asaf Cemil, Osmanlı yazısını kendince yorumlamıştır. Bu yorumdan yola çıkarak, “*Osmanlı bütün çağlarda kanlı bir hareket halindedir, dolayısıyla sesi, savaş adımlarıyla yazı’ya sızar, onu egemenliği altına alır ve kan revan içinde bırakır...*” Osmanlı’nın savaşçılığını, kan, revan kelimeleriyle savaşlardaki insan kıyımları olduğunu, Osmanlı’nın sesinin savaş adımlarıyla yazıya sızdığını, yazıyı egemenliği altına aldığı iddia etmektedir. Asaf Cemil aynı zamanda çalışmasına farklı fikirleri de yerleştirmiştir.

“*Osmanlı’da Düzyazının Gelişimi Üzerine Strüktürel Bir Çalışma’nın yazarı bu kadarla kalmamış, Osmanlı yazı’sını mehter yürüyüşü ile ilişkilendirmiş; Padişah fermanlarının ve Hükm-ü Şeriflerin yanı sıra, Osmanlı’da yazılan her yazı, üç adımda bir durup dinleyicisine veya okuyucusuna bakıp onu uyarmakta, sonra yoluna devam edip üç adım sonra yine durmaktadır... Cenk marşlarıyla, ‘hu’ sesleriyle, ‘ya fettah’ nidalarıyla yürüyen mehter takımında davulların, köslerin vuruşları arasından fırlayan zil çığlıkları birer gerundiumdur aslında; nakkareler,*

nefirler ve zurnalar ise, az sonra yapılacak cengin ya da okunacak yazının ne kadar kanlı olacağını vurgulamaktadır...”(K.E.s.83)

Bu paragrafta Osmanlı’ da yazılan yazı ile “Mehter Marşı” ilişkilendirilmiştir. Mehter Marşındaki ses özellikleriyle, zarffiillerin cümleye kattığı ses özelliği, hareket ve coşku anlamı dile getirilmiştir. Asaf Cemil bu düşüncesini inandırıcı kılmak için bir örnek vermiştir:

“Yazarımız, inandırıcı olmak için, Şahkulu Baba Tekeli isyanının tanığı olan bir sufinin itirafını örnek olarak göstermiş:

Sanduklu’da alayın BALAYIP Kütahhiye’ye geldi. İki gün oturak oldu. İki günden sonra beylerbeyi GELİP kuşluk vaktinde buluşufe cenk eyledi, ilk cengde sufiyi SİYUP DAĞIDUP yüzün dağa TUTUP kaçdı. Hayli sufi toprağa düşdi, dağıldıktan sonra hisarın kapusu açıldı, hayli adem ÇIKUP sufinin ordusunu yağma itdiler, cengde olan sipahi DÖNÜP DÖNÜP yağmaya meşgul beylerbeyi yalunuz kaldı. Sufi gör dü ki beylerbeyi yalunuz kaldı, sufi DÖNÜP girü beylerbeyinin üzerine YÜRÜYÜP beylerbeyini sıdılar. Beylerbeyi kaçdı, KOVUP ardından YİTÜP tutdular, sufiye getürdiler. Sufi dahi odasını hâli İDUP Teke -ili sipahilerlerle tanışık İDUP boynun URUP sonra kazığa urdılar sonra demura SARIP üç kişiyi ocakta pişürdüler...”(K.E.s.83-84)

Asaf Cemil’in yazısında, zarffiilleri çokça kullanmasının nedenini Yusuf Bünyamin başka bir yerde de şu şekilde açıklar: “Genç Asaf Cemil’e göre, bütün padişah fermanları yüksek sesle okunmak için yazılmıştır, dolayısıyla okuma eylemiyle –yani görme duygusuyla– değil, dinleme durumuyla –yani işitme duygusuyla– ilişkilendirilmelidir... İşitme için, kişinin bir çaba harcaması gerekmemektedir; oysa tebaa pasiftir... Öte yandan, okuma, –yani görmenin eyleme dönüşmüş durumu– kişiden çaba istemektedir... Fermanlar okunur, tebaa da bildirilen buyruklara uyar... Gerundiumlar, yani zarf fiilleri, (yeni Türkçe adıyla ulaçlar) buyruk bildirmek için bulunmaz bir araçtır...(K.E.s. 84)

Roman kahramanı Asaf Cemil, bu bölümde gerundiumların padişah fermanları için çok uygun bir araç olduğunu ifade eder, halkı padişahın verdiği emirlere uyması gerekli kişiler olarak niteler, aynı zamanda halkın okur- yazar olması durumuna değil de duyduğunu aynıyla uygulayan pasif kimlik oluşuna dikkat çeker. Hatta Asaf Cemil tebaanın okuma çabasına girmediğini, duyduklarıyla yetinip sadece duyduklarını uyguladığını dile getirir. Bu duruma örnek olarak da yazısında Üçüncü Ahmet'in fermanına yer verir.

“...Üçüncü Ahmet'in Evasıt-I Şaban, 1134 tarihli fermanıyla kanıtlamaya çalışmış:

İstanbul Kadısına ve Yeniçeri Ağasına ve Binaemini ve Şhremini ve Hassa Mimarbaşya hükümdür ki:

(...) seferlerin devamından dolayı bazı kimseler fırsat BULUP yer yer binalar ve barakalar YAPIP diğerleri de birbirlerini GÖRÜP artmış OLUP Ahırkapı'dan Yedikule'ye kadar sur üzerine baraka, oturacak yer ve kafesler KOYUP ve bağçe ve ot kurutma yerleri YAPIP ve meyveli meyvesiz ağaçlar DİKİP ve niceleri dahi kalenin yıkılmasına sebep olacaklarını akıllarına GETİRMEYİP (...) bazı kısımların yıkılmasına sebep OLUP bugüne kadarki kötü durumu meydana getiren yakışsız işlerden devletimin önemli işlerinden ve saltanat namusumun gereklerinden OLUP (...) zaman geçirilmeden çok şiddetli olarak yer sahiplerinin cezası verileceği ve binası yıkılacağı katiyetle kararlaştırılmış OLUP bu mühim emirden ayrılmaya asla müsamaha göstermemeniz hususunda ulu emrim çıkmıştır. Buyurdum ki...”(K.E.s.85)

Asaf Cemil Mehter Marşı ve padişah fermanlarına benzettiği, onlarla anlamlandırdığı zarffiller için bunları söylemekle yetinmemiş. Sanatçıların, padişahların ve halkın da artık bu üslûpla yani zarffilin sadece “emir yağdırma” ve “tabi olma” yanıyla hemhal olduklarını ifade etmektedir. Asaf Cemil bu düşüncesine “DÜŞ TUTANAKLARIM”da şu şekilde yer vermiştir: “Devletli, lütuf sahibi, merhametli sultanım hazretleri sağolsun...”

Bizler Manastır kasabasında ekmekçi, simitçi ve bakkal esnafı OLUP, adı

geçen kasaba halkının sıkıntılarını gidermek için vaktinde ekmek, simitçi fırınlarında simit PİŞİRİP halkın ihtiyaçlarını SATIP halk zahmet çekmeziken yakın zamanda meyhaneciler, meyhaneleri içinde ekmekçi ve simitçi fırınları AÇIP bakkalın satacağı yiyecekleri ve içecekleri de SATIP ve demirciler de keza kendi sanatlarıyla kanaat ETMEYİP onlar da bakkalların sattıkları yiyecekleri ve içecekler SATIP eskiden beri mevcut olan fırınları ve dükkânları işlemez hale getirmişlerdir.. Arz olunur ki her esnaf kendi sanatını İŞLEYİP bu tür meyhanecilerin ve demircilerin müdahaleleri yasaklamak babında ferman efendimizindir.

Bakkal, Simitçi, Ekmekçi kulların...”(K.E.s.85)

Bu paragrafta Osmanlı vatandaşlarının bir müşküllerini hallederken kullandıkları yönteme dikkat çekilmiştir. Halkın söyleyiş tarzının oluşmasında, sanatçıların ve padişah fermanlarının etkisi altında kaldıklarına dikkat çekilmiştir.

Zarffiillerle ilgili dikkat çeken başka bir özellik ise her satırda zarffiillerin kesilerek yer alması, sayfada yukarıdan aşağıya doğru bir sıra izlemesidir.

...

*“kaygıyla koşup
kadını içeri çekip
koltuğa uzatıp
pencereyi kapatıp
perdeleri sımsıkı örtüp
sönen mumları tek tek yakıp
kanyağından içip
Mebrure'nin yanına ilişip”
.... (K.E. s.37.)*

Bunun nedenini Yusuf Bünyamin romanın ilerleyen bölümlerinde “okumayı kolaylaştırmak” şeklinde açıklar ve “DÜŞ TUTANAKALARIM”ı yazarken bu yazma şeklini kendisinin seçtiğini ifade eder.

3.4.1.2.Sıfatlar

Kuşevi'nin Efendisi romanında kullanılan sıfatların renklerle ilgili olanlar olmak üzere anlatıma etki etmiştir. Romanın birçok yerinde sarı, kırmızı ve pembe renkleri anlatımın oluşmasında belirleyici bir etken olmuştur.

“Bir gece, yine uyumadan sabahı beklerken, kaynağı belirsiz bir yerden, ince ince akan bir keman sesi koğuşa kadar ulaşmış ve onu alıp bir süre için **sarı sayvanların** gölgelediği, **sarı salkımlarla** bezeli bir bahçeye götürmüştü... Her şey **sarıydı** bu bahçede: gökyüzü bile hafif nemli **sarı bulutlarla** doluydu... Bu bir düşün değildi: keman sesiyle bedeninden kopan bir akım, –daha doğrusu **sarı bir elektrik–** koğuşun dumanlı karanlığından süzülüp, o güzelim bahçeye inivermişti: **sarı-beyaz dilimleri** olan sayvanların kenarlarında **sarı kumrular**, **sarı güvercinler** uçuyordu... İnsanların hepsi **sarışındı**... Küçük **sarışın kız çocukları** ve oğlanlar kristal bardaklardan limon şerbetleri içiyorlardı... Babası da düşe benzeyen bu gerçeklik içindeydi, **sapsarı giysiler** içinde ona elindeki limon şerbetini sunuyordu... Babası ilk kez bu kadar içten ve bağışlayıcıydı!”(K.E.s.72) Bu bölümde sarı renk üzerinde yoğunlaşarak sıfatlar oluşturulmuştur. Yazar burada sarı rengin dikkat çekme özelliğini kullanarak anlatımını oluşturmuştur.

“Kadının sesi öylesine hırçındı ki, sokağın az önce yeniden kuşandığı o kuşkulu sessizlik dağılıp parçalanıverdi. Oğlanlardan biri bozulmuş sessizliğe çok uygun bir hareket yaptı: yerden aldığı bir kumruyu **kırmızı kazaklı kadına** fırlatıverdi. Kadın, çığlıklar atarak dükkâna sığındı... Bu arada pencereye üşüşen kadınları ve çocukları gördü: gülüyorlardı...

Türbenin önünde kalakalmıştı. Çocuklar gitmiş, gölgeler camlardan ev içlerinin kuytu karanlığına çekilmişti. Bakışlarını türbeden ve evlerden çevirip tuhafiyeci dükkânına baktı: az önce sokağın sessizliğini çığlıklarıyla bozan **kırmızı kazaklı kadın** dükkânın içinden onu izliyordu. Bir şeyi fark etti: sokağın sessizliğini bozan yalnızca çığlıklar değildi: **kırmızı kazağın** da önemli bir işlevi vardı dehşet

ortamının oluşmasında.” (K.E.s.144) bu paragraflarda kırmızı renk vurgusu yapılarak kırmızı rengin kızgınlık, öfke anlamı taşıdığı anlatılan olayın örgüsüne dahil edilmiştir.

“... Sırtımı yakan pembe şeyden kurtulmuştum ama acım sürüyordu...”

Kalemi bıraktı, arkasına yaslandı, düşünmeye başladı: sırtını tutuşturan pembe şeyi okura açıklama konusunda kararsızdı... Bu şey Veyl gibi sırlar içermiyordu... Basit bir nesneydi yalnızca... Tek özelliği bugün kullanılmıyor olmasıydı... Bakkalın hesap yaptığı sabit kalemi anımsadığında, bu düşüncesinin yanlış olduğu kanısına vardı... Ama olsun yine de açıklamayacaktı sırtını yakan pembe şeyin ne olduğunu...” (K.E.s.103) yazar bu bölümde de adını vermek istemediği bir nesneyi renkler yardımıyla açıklamıştır

3.5. Cümle Grupları

İnsanların duygu ve düşüncelerinin en güzel aktarım aracı cümle kurmaktır. Türkçenin zengin bir dil oluşu cümle çeşitlerinde de kendini göstermektedir. Bu durum cümlelerin farklı yorumlanmasına ve tanımlanmasına yol açmıştır. Bazı dil bilimciler cümlelerin esas görevinin hüküm (yargı) bildirmek olduğunu ifade etmişlerdir.

Muharrem Ergin cümleyi şu şekilde tanımlar: *“Cümle bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm halinde ifade eden kelime grubudur.”*¹⁰²

Leyla Karahan ise cümleyle ilgili olarak: *“Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisine cümle denir.”*¹⁰³ ifadesinde bulunmuştur.

¹⁰²Muharrem, Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Basım-Yayın- Tanıtım, İstanbul, 2000, s.398.

¹⁰³Leyla, Karahan, **Türkçede Söz Dizimi**, Akçağ Yayınları, Genişletilmiş 7.Baskı, Ankara,2004, s.44.

İbrahim Yıldırım'ın *Kuşevi'nin Efendisi* romanında bütün cümle çeşitlerine rastlanır. Birleşik cümleler, basit cümlelere nazaran daha fazladır. Özellikle fiilimsiyle oluşturulan birleşik cümleler oldukça fazla ve uzundur. Romanın geneline baktığımızda cümlelerin uzun olduğu görülmektedir.

“... Odanın sessizliğini bozan tek şey, babasının parmakları arasından kayıp giden tespah tanelerinin, birbirlerine değdikleri anlarda çıkarttıkları tek düze cam şıkırtılarıyla...”(K.E.s.156)

Uzun cümleler söyleyişteki hareketliliğin artmasını sağlar. Bu hareketlilik çalışma konumuz olan romanda birleşik yapıli cümlelerde fiilimsiler yoluyla sağlanmıştır. Muhtevada verilmek istenen zarf fiillerle okura aktarılmıştır. Örneğin;

“Oysa Asaf Cemil, bu tutumu bırakalı yıllar oluyordu: Tutuklandığının ilk ayında, aynı davadan yargılandığı koğuş arkadaşlarının devrimci disiplin zorlamalarını dramatik bir çelişki olarak yorumlamış, oligarşinin sıkı düzenine, başka bir sıkı düzenle karşı konulmaz düşüncesiyle yeni tezler geliştirmeye başlamış, arkadaşlarından koparak, kendi kabuğuna çekilmiş, neredeyse unuttuğu başka bir Asaf Cemil'le buluşmuştu...” (K.E.s.167) cümlesinde zarffiillerle cümle uzun bir şekilde yazılmıştır.

Romanda yer yer devrik cümlelere de başvurulmuştur. Romanlarda cümlelerin kuruluş şekli yazarın tercihi ve anlatım tekniğiyle doğru orantılıdır. Fiil cümleleri, isim cümlelerinden daha fazladır. Romanda hem olumlu cümle örneklerini hem de olumsuz cümle örneklerini görmek mümkündür. Cümle çalışması aşamasında kitabın Yapı Kredi Yayınları 2004 basımından yararlanılmıştır.

Cümle türlerini ele almadan önce araştırmacıların bu konu hakkındaki görüşlerine yer vermek daha faydalı olacaktır.

Vecihe Hatipoğlu, tümceyi türlerine göre üç bölümde sınıflandırır:

1.Yapısına Göre Cümleler

2.Bildirdiği Yargıya Göre Cümleler

3.Yüklemine Göre Cümleler¹⁰⁴

Yapılan başka bir çalışmada cümle; yapılarına göre, yüklemine göre (isim cümleleri ve fiil cümleleri), unsurların dizilisine göre (kurallı, devrik cümleler) ve anlamına göre (a.İsnat tarzına göre cümleler, b. Sabit olma durumuna göre cümleler) olmak üzere dört grupta incelenmiştir. İsnat tarzına göre cümleleri: 1. Haber Cümleleri, 2.Tasarım Cümleleri; Sabit olma durumuna göre cümleleri: 1. Olumlu cümleler, 2. Olumsuz Cümleler, 3. Soru Cümleleri olarak ele alınmaktadır.¹⁰⁵

Kazım Karabök ise cümleyi; yapılarına göre, anlamına göre (olumlu, olumsuz, soru cümleleri) ve kuruluşuna göre (düz cümle, devrik cümle) olmak üzere üç grupta incelemiştir.¹⁰⁶

Tüm bu çalışmalara baktığımızda cümle içindeki unsurların sıralanışında, yüklemine yerine ve yüklemine türüne göre cümle türlerinde araştırmacılar aynı fikirdedirler. Anlamına göre cümlelerin değerlendirilmesinde de (olumlu, olumsuz ve soru cümleleri) hemfikirdirler. Ancak bu cümlelerin yanında emir, istek ve ünlem cümlelerine de yer veren araştırmacıların olduğu da bilinmektedir. Bu görüşlerin ışığında anlamlarına göre cümleleri; olumlu cümleler, olumsuz cümleler, ünlem ve soru cümleleri olarak çalışmamızda yer vereceğiz.

3.5.1. Yapısına Göre Cümleler

Cümleleri yapısına göre sınıflamadan önce dilbilimcilerin bu konuyla ilgili sınıflandırmalarına bakmak çalışmamıza yön vermesi adına faydalı olacaktır. Bununla ilgili olarak Vecihe Hatipoğlu: ” *Yalın tümce (1. Ad tümcesi, 2.Eylem tümcesi), Birleşik tümce (1. Bağlaçlı yan tümce, 2. Dilekli yan tümce, 3.Koşullu yan tümce, 4.İlgeçli yan tümce, 5. Olumsuzluk Koşacıyla yan tümce, 6. Sorulu yan tümce,*

¹⁰⁴Vecihe, Hatipoğlu, **Türkçenin Söz Dizimi**, TDCF Yayınları, Ankara,1982, s. 203-244.

¹⁰⁵Gülşah, Oktay, **18. Yüzyıla Ait Bir Barbaros Hayrettin Pasa Gazavat-namesi Üzerine Sentaks İncelemesi**, Gazi Üniversitesi, Ankara, 1977.

¹⁰⁶Kazım, Karabörk, **Şecere-i Türk Üzerinde Bir Sentaks Çalışması**,(Doktora TeziSelçuk Üniversitesi, Konya,1995, s. 90-159.

7.İkilemeli yan tümce, 8. Kalıplaşmış yan tümce) olarak sınıflandırmıştır.¹⁰⁷ sınıflandırmasını yapmıştır.

Tahsin Banguoğlu, yapılarına göre cümleleri basit ve birleşik cümle olarak ikiye ayırmaktadır. *Basit cümleleri; a. Fiil cümlesi, b. sim cümlesi, c. Saplama cümlesi olarak üçe ayırır. Birleşik cümleyi; a. Yan yana birleşik cümle, b. Alt alta birleşik cümle diye ikiye ayırır. Sekil açısından birleşik cümleyi; 1. Tümleme birleşik cümle (a. Tümleme şart cümlesi, b.İlinti zamiri cümlesi, c. Bağlam cümlesi), 2. Karmaşık birleşik cümle (a. Ad-fiil cümlesi, b. Sıfat-fiil cümlesi, c. Zarf-fiil cümlesi)*¹⁰⁸ şeklinde tasnif eder.

Haydar Ediskun, yapılarına göre cümleleri: “1.Basit cümleler, 2. Birleşik cümleler (1. Girişik birleşik cümleler, 2. Şartlı birleşik cümleler) olarak incelemektedir. Biçimine göre cümleleri ise: Sıralı cümleler, Bağlı cümleler.”¹⁰⁹ şeklinde inceler.

Kaya Bilgegil ise bu sınıflandırmayı şu şekilde yapar: “1. Basit cümleler, 2. Birleşik cümleler, (1. Girişik birleşik cümleler, 2. Şartlı birleşik cümleler, 3. Sıralı birleşik cümleler, 4. Bağlı cümleler, 5. Ki bağlacıyla kurulan cümleler) şeklinde sınıflandırmıştır. Ayrıca “ara cümlecigi” ve “karmaşık cümle” şeklinde iki ayrı cümle şeklini de bunlara eklemektedir.”¹¹⁰

Çalışmamızda bu sınıflandırmaları da dikkate alarak yapısına göre cümlelerle ilgili olarak şu şekilde bir sınıflandırma ve inceleme yapılacaktır: 1.Basit Cümle, 2.Birleşik Cümle, 3.Sıralı Cümle, 4.Bağlı Cümle, 5.Şart Cümlesi ve 6.Girişik Cümle

3.5.1.1. Basit Cümleler

Bu cümle çeşidinde, cümle içerisinde ya bir tek çekimlenmiş eylem ya da ek-eylemle yargı anlamı kazanmış bir kelime yer alır. Kısacası isim ya da fiille kurulan

¹⁰⁷Hatipoğlu, a.g.e. s.146-152.

¹⁰⁸Banguoğlu, a.g.e.s.547.545.

¹⁰⁹Haydar, Ediskun, **Türk Dilbilgisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul,1985, s. 379- 387.

¹¹⁰M. Kaya, Bilgegil, **Türkçe Dilbilgisi**, Dergâh Yayınları, İstanbul,1984, s. 73-97.

tek bir yüklemli cümlelerdir. Basit cümlelere diğer cümle türlerine göre daha az yer verilmiştir. Bunlardan bazıları:

“Sonra, babanın, anne fotoğrafının ve oğulun çevresindeki şey’leri tasarlıyor.”(K.E.s.40)

“Bu iki BELA/ da sana düşünde bildirilecektir.”(K.E.s.42.)

“Bu buluşumdan dolayı büyük bir coşku yaşamıştım.”(K.E.s.45)

“Öte yandan bu yöntem, şu an ona çok akılcı geliyordu...” (K.E.s.50.)

“Öğle yemeğini bahçede yiyecektik.” (K.E.s.55.)

“Belki bazılarınız bu arada Veyl’i bile görmüştür.”(K.E.s.181.)

“Yine sessizlik oldu. Sonra ayak seslerini duydum.”(K.E.s.187)

“Baston sesleri koridorda uzaklaşıyordu.”(K.E.s.192)

“Veyl, bana yol gösterdi.”(K.E.s.194)

“Uyku karanlığın içindeki ışıktır.”(K.E.s.197)

“Güzel kokulu yağ, annesinin ılık süt kokusuna ne kadar da çok benziyordu...”(K.E.s.197)

“ Ağrı kesiciler için de aynı şey söz konusuydu...”(K.E.s.216)

“ Bakkalın rafındaki fırıldak ile çocuğun elindeki fırıldak aynı fırıldak değildi.”(K.E.s.217)

“ Kâğıdın üzerinde yalnızca BİR YÜZÜK yazıyor.”(K.E.s.218)

“Paslı tellere tespih taneleri dizdim.”(K.E.s.226)

“Kasvet giderilmeli.”(K.E.s.227)

3.5.1.2. Birleşik Cümleler

Birleşik cümle, bir asıl bir de yardımcı cümle olmak üzere en az iki cümleden meydana gelen bir cümle seklidir. Yardımcı cümle asıl cümlenin manasını tamamlayan, onu destekleyen ve açıklayan bir durumda bulunur. Türkçede üç tip birleşik cümle vardır: Şartlı Birleşik Cümle, Ki’li Birleşik Cümle, İç İçe Birleşik Cümle

3.5.1.2.1. Şartlı Birleşik Cümle

Eski Türkçe devrinden beri var olan bu cümle tipi Türkçenin asıl birleşik cümlesidir. Şartlı birleşik cümle, şart unsurunun bulunduğu bir yardımcı cümle ile onu anlam olarak tamamlayan bir temel cümleden meydana gelir. Umumiyetle yardımcı cümle basta, temel cümle sonda bulunur. Bu diziliş şekli Türkçenin söz dizimi kuralına uygun bir diziliştir. Romanda bu cümle türünün örneklerine sıkça rastlanmaktadır. Bazıları şunlardır:

“Öte yandan annem de üzülmemeliydi; perşembe günleri o pişirirdi yemekleri; yemediğimi görürse çok üzülürdü...”(K.E.s.55)

“Kalkıp perdeleri çekip pencereyi açabilseydi, temiz hava dolardı içeri...”(K.E.s.58)

“Öyleyse bu sözcüğü pekiştirecek nitelikler bulmalıydı...” (K.E.s.164)

“İstersen kıymalı patatesle bulgur getireyim...” (K.E.s.104)

“Kuşlar, artık evlerine dönseler iyi olurdu, durmadan esen kanatları beni iyice bunaltmıştı...”(K.E.s.103)

3.5.1.2.2. Ki’li Birleşik Cümle

Kuruluş bakımından Türkçe söz dizimine uygun olmayan bir birleşik cümledir. Farsçadan gelen “ki” edatı ve eskiden kullanılan “kim” edatıyla yapılan

temel cümle ve ondan sonra gelen yardımcı cümle ile yapılır. Kısaca ki'li birleşik cümlede temel cümle basta yan cümle sonda bulunur. Yan cümle, temel cümlelerin bir açıklayıcısı veya tamamlayıcısı durumundadır.

Eserde ki'li birleşik cümle türünde çok sayıda örnek mevcuttur. Bazıları şunlardır:

“Sufi gördü ki beylerbeyi yalnız kaldı, sufi DÖNÜP girü beylerbeyinin üzerine YÜRÜYÜP beylerbeyini sıdılar.”(K.E.s.84.)

“Arz olunur ki her esnaf kendi sanatını İŞLEYİP bu tür meyhanecilerin ve demircilerin müdahaleleri yasaklamak babında ferman efendimizindir.”(K.E.s.85)

“Okur-yazar sayısının çok az olduğu bir imparatorlukta doğaldır ki buyruklar, –her iki anlamda da– dinlenmek üzere söylenmeli ve kaleme alınmalıydı...”(K.E.s.85)

“Her şeyi yeniden gözden geçirmek üzere bir kenara kaldırmaya o kadar alışmıştı ki, alkolün ve hapların etkisiyle yazdıklarına kuşkuyla, hem de sevgiyle bakıyordu...”(K.E.s.95)

“O kadar hızlı düşünüyordum ki, derin bir yarık gibi açılan bilincim hem kaniyor, hem de korkuyla doluyordu...”(K.E.s.163)

“Günler süren sorgulamalar sırasında, her gece defalarca uyuyup defalarca uyandırılıp ve o yakıcı sıvıyla sıcak rüzgârların estiği vadiye defalarca inmeye öylesine alışmışım ki, iskemleye oturtulup bağlandığım an dudaklarımı hemen aralayiveriyordum...”(K.E.s.223)

“Evin içi o denli sessizdi ki, yazı'nın bittiği anın yası giderek daha da yoğunlaşıyordu. Neredeyse elle tutulur.”(K.E.s.268)

3.5.1.2.3. İç İçe Birleşik Cümle

Bir cümlenin başka bir cümlenin unsuru olması veya başka bir cümle içinde yer alması sonunda meydana gelen birleşik cümle tipidir. “*bil-, gör-, görün-, say-, sayıl-, san-, zannet-, addet-, hisset-, farz et-, duy-, işit-, um-*” gibi fiiller bir cümleyi kendilerine bir cümle unsuru olarak alabilirler. Aynı zamanda cümle içinde yer alan fiilimsiler de cümleyi birleşik yapıya yapar. Bu durumlarda ortaya iç içe birleşik(girişik birleşik cümle) çıkar.

Romanda bu cümle türünün örneklerine sıkça rastlanmaktadır. Bazıları şunlardır:

“Bu sıkıntıyla kalemi alıp kâğıda eğildi, aynı anda, ÜZERLİK TÜTSÜSÜ sayfasının kenarına yazılmış “Bedrettin Melek’i ara!” uyarısını gördü ve kâğıdı buruşturup yere attı...”(K.E.s.100)

“... Hudiye, kapıyı açar açmaz “Hoca efendi abdest alacak.” deyip yanından uzaklaşmış, banyodan aldığı ibrik, leğen ve havluyla babasının odasına girmişti.”(K.E.s.145)

“Rüzgârlar, rüzgârlar beni alın, fırtınalar fırtınalar beni alıp götürün, merdivenler merdivenler beni yüksekere taşıyın, bırakın yine uçayım,” dedim.(K.E.s.169)

“Bu düşüncelerine, “ tabii ki yazı bilir!” diye yüksek sesle ve gülerek yanıt verdi...”(K.E.s.161)

“Çıtırtılarla, pıtırtilarla bölünen bir sessizlik odaya egemen oldu yine...”(K.E.s.155)

“Yanaklarından süzülüp akıveren birkaç damla gözyaşı, kemiklerindeki bütün sızıyı ve bedeninde esen sıcak rüzgârı alıverdi.” (K.E.s.155)

“Odanın köşelerinde yanan mumlar çok değişik biçimlerde ve renklerdeydi.”(K.E.s.156)

“Merdiven altlarından, duvar diplerinden sürünerek çıkıyorlar...”(K.E.s.161)

“Işığa bir an önce ulaşmak için sabırsızlanıyordum.”(K.E.s.163)

“İlk aklına gelenler “kara korku”, “ çıldırtan dehşet” gibi sıradan tamlamalar oldu... “(K.E.s.1.64)

“Az sonra, bir güvercin süzülerek gelip, çarşaf çadırın üzerine kondu...”(K.E.s.173)

3.5.1.3. Sıralı Cümle

Sıralı cümle ile ilgili araştırmacıların fikirlerinde farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu konuyla ilgili Muharrem Ergin: “Türk Dilbilgisi”¹¹¹ adlı kitabında yapı bakımından cümleleri isim, fiil, şartlı birleşik, ki’li birleşik ve iç içe birleşik cümle olmak üzere beş ana bölüme ayırmış basit sıralı cümleden bahsetmemiştir.

Tahsin Banguoğlu ise, sıralı cümlenin “Tümleme Birleşik Cümle” türü olduğunu belirtmiş, farklı anlam iliksileri olan iki yargının bir baklamlı birleşerek meydana getirdikleri cümlelere sıralı cümle adını vererek, şartlı ve ki’li birleşik cümlelerin de bazı durumlarda sıralı cümle olabileceğini söylemiştir.¹¹²

Kuşevi’nin Efendisi romanında sıralı cümleler çokça yer almaktadır. Kitabın büyük bir bölümünde olay örgüsü ve kurgu sıralı cümlelerle sağlanmıştır. Bazıları şunlardır:

“Bahçe, her zaman olduğu gibi, kararsız bir ışıkla aydınlatılmıştı: yaz kış böyleydi, birden değişiverirdi bahçenin renkleri...”(K.E.s.101)

“... Ancak bu durumda düşlerin müziğini içinde hissedebilir, kaleminin buyruğuna uyarak özgürce içinde dolanan kara tedirginliği kusabilirdi...” (K.E.s.104)

“Böyle anlarda yalnızca kendini değil, hemen her şeyi daha iyi kavlıyor, nesnelere yansıyan buharı –daha doğrusu onların ruhunu– görüyor, kendini maddenin sırrına ulaşmış bir ermiş gibi hissediyordu...”(K.E.s.105)

“Yeryüzündeki şehir yanıyordu, her yeri iniltirler, ağlamalar kuşatmıştı.”(K.E.s.112)

¹¹¹Muharrem, Ergin, **Türk Dilbilgisi**, İstanbul.2002, s. 133.

¹¹² Banguoğlu, a.g.e. s. 366.

“Bunun üzerine birkaç kez sesimi değiştirip üniversiteyi aramış, ev adresini öğrenmeye, dahası onu tanıyanlardan, dostlarından yararlanmaya çalışmıştım...”(K.E.s.126)

“Vapur yolculuğu boyunca karımdan uzak durmaya çabalamış fakat başaramamıştım: karım, beni oturduğumuz kanepenin cam kenarında sıkıştırmış ve yolculuk boyunca, –çevreye belli etmemeye çalışarak– kolumu sıkmış, böğrümeye yumruklar atmıştı. “(K.E.s.129)

“Bedrettin Melek’in bu sözleri, kahkahalarımın şiddetini artırmıştı; katılmak üzereydim.” (K.E.s.131)

“Bedrettin Melek, listeyi oluştururken büyülenmiş gibiydi: bir isim söylüyor, duruyor, düşünüyor; söylediği ismin listeye girip girmeyeceği konusunda kendi kendiyile tartışıyor; sonra başka bir isim söylüyor, diğerlerinin yanında yer alıp almayacağı konusunda kuşkuya kapılıyor, yardım istercesine yüzüme bakıyordu...”(K.E.s.133)

“Osmanlı düzyazısını mehter yürüyüşüyle ilişkilendirdiği heveskâr yazısındaki hınzır ironi bile başına bela açmış, sapkınlıkla suçlanarak, bir daha böyle yazılar yazmaması istenmişti...” (K.E.s.224)

“Yakıcı sıvı nitelemesiyle neyi anlatmak istediğimi her halde anlamışsınızdır: Heybeliada’ya hazırlıklı gelmiş, üç büyük şişe kanyaağı ayağımın tozuyla çantamdan çıkarıp buzdolabına yerleştirmiştim...”(K.E.s.239)

3.5.1.4. Bağlı Cümle

İki cümlenin bağlama edatıyla birbirine bağlanmasıyla oluşan cümle tipidir. Romanda bu cümle türünün örneklerine sıkça rastlanmaktadır. Bazıları şunlardır:

“ Çünkü yazıya, anlar, anılar, edinilmiş bilgiler, hırçınlıklar, oyunbazlıklar da sızıyor ve düşlerin saf anlatımına ulaşamadığı için dehşete kapıldığı bile oluyordu...”(K.E.s.218)

“Defterler dolusu notlar almıştım; ama henüz dışı dokunur bilgilere ulaşamamıştım.” (K.E.s.213)

“Gerçi bu durumda Asaf Cemil’in yazısına haksızlık etmiş oluyor ve bundan dolayı huzursuzluk duyuyorum; ama okurun beni anlayışla karşılayacağına eminim...”(K.E.s.218)

“Keman sesi yerini trompetlere bırakmıştı ve müzik şimdi sarı parlak bir ışık gibi sağa sola saçılıyor, yeniden toparlanıyordu.”(K.E.s.192)

“Şimdi ayak sesleri koridordaydı ve giderek yaklaşıyordu.”(K.E.s.187)
“İlk kez Bedrettin Melek’ten duyduğum Gnostik sözcüğü üzerine araştırmalar yapmış bazı ansiklopedik bilgilere ulaşmıştım: artık Gnostik’in ne olduğunu az da olsa biliyordum ama Gnostik metinler hakkında en ufak bir bilgim yoktu; onların izine hiçbir yerde rastlamamıştım; onlara ulaşmak için yanıp tutuşuyordum; kim bilir belki Asaf Cemil’in tezinde Gnostik metinler bulabilirdim...” (K.E.s.131)

“Yaşadığım bu umarsız gel-git’ler hiç kuşkusuz hem zihnimi, hem bedenimi, hem de yüreğimi yoruyordu ve giderek takatim azalıyor, her bakımdan tükeniyordum.”(K.E.s.131)

“Veyl, küçük bir kitap olmuştu, yanıma geldi ve durdu.”(K.E.s.169)

“Kanyak bardağına uzandı, içti ve gülümsedi: okura kurmayı tasarladığı bu küçük tuzak, içinde devinen o yoğun ve tedirgin karanlığı aydınlatıvermişti...”(K.E.s.103)

“Dudağına bir sigara tıktırılıyor ve yakılıyor.”(K.E.s.96)

“Çünkü, birden fazla anlatı sürecinin yanı sıra, DÜŞ TUTANAKLARIM’da başka bir zaman daha var ve anlatıyı belirleyen bu asıl durum silinmiş satırlarda, özellikle bırakılmış boşluklarda akıp gidiyor...”(K.E.s.90)

3.5.2. Yüklemin Türüne Göre Cümleler

3.5 2.1. Fiil Cümleleri

Yüklemi çekimli bir fiille kurulan cümlelere fiil cümlesi denir. Yüklem, fiil, kip ve şahıs kavramlarından oluşur. Metnimizden bazı örnek şunlardır:

“Artık varilin üzerinde çalışamazdı. Uzunlarla, elli santimlik kısa tahta parçalarını yere uzattı, bitişirdi az önce hazırladığı küçük tahta parçalarını birleştirici olarak kullanıp her iki tahtaya çaktı.”(K.E.s.89)

“Mumların ışığı kömürlüğü tam olarak aydınlatmıyordu.”(K.E.s.87)

“Devrimci savaş ancak kitlelerle kazanılır, kitlenin bilinçli olması ideal durumdur...”(K.E.s.86)

“Bu pek de normal olmayan alışkanlığın nedenini merak ettiğinizin farkındayım, o halde, lütfen aşağıdaki satırları biraz daha dikkatli okuyun...”(K.E.s.87)

“Ağrının yanı sıra diğer bazı “şey”ler de tasarımın içinde yer almıyordu.”(K.E.s.78)

“Çok geçmeden de kendine zulüm eden bedeni, dışardan zulümlere de uğramaya başlamış; duygularını, düşüncelerini belirleyen beden içi eziyetlere, hoyrat bir üvey kardeş eşlik eder olmuştu.”(K.E.s.76)

“Yazı, her ne kadar ağır aksak gitse de belirli bir ivme kazanmıştı.”(K.E.s.75)

“Doğrusu yaşlı usta başarılı bir çalışma yapmıştı: yarım sütun üç santime basılan fotoğrafı altı dokuza büyütmüş, parlak kâğıda tabetmişti.”(K.E.s.75)

“Sonra da üzerlikleri başımda çevirip maltızın sönmeye yüz tutan ateşine atıverdi, ardından sıcacık nefesini yüzüme üfleyiverdi.”(K.E.s.67)

“Çelik raflarda o denli çok dosya vardı ve bunlar öylesine gelişigüzel, tikiş tikiş yerleştirilmişti ki bazı şiir ve öykü dosyaları üzerlerindeki ağır baskıya ve kara

ilgisizliğe dayanamamış kalabalıktan kaçıp, kendilerini yere atmış, odanın tozlu döşemelerinde sere serpe, özgürce yatıyorlardı...”(K.E.s.24)

3.5.2.2. İsim Cümleleri

Yüklemi isim veya isim cinsinden bir kelime veya kelime grubu olan ve yargı bildiren cümlelere isim cümlesi denir. İsim, sıfat, zamir, bağlaç, edat, zarf gibi sözcükler ek eylemle yargıya bağlanır. Bildirme söz konusu olduğunda nesne unsuru bulunmaz. Metnimizden bazı örnekler şunlardır:

“Az sonra, sekreter kızla birlikte, dört bir yanı çelik raflarla kuşatılmış labirenti andıran bir odadaydık...”(K.E.s.24)

“Hayır, DÜŞ TUTANAKLARIM, rafların hiçbirinde yoktu...”(K.E.s.26)

“Bahçenin renkleri geri gelmişti: incir yaprakları yine tozlu ve yeşildi, tahta perdenin dibindeki güller ise, artık kan kırmızıydı...”(K.E.s.53)

“Annemin az önce getirip hasır örgülü taburenin üzerine bıraktığı tepsinin içinde çilbir ve salçalı makarna vardı.”(K.E.s.53)

“Asaf Cemil de bir mum alevi düşçüsüydü...”(K.E.s.58)

“Oysa kuruntuları yersizdi.”(K.E.s.65)

“Bu Kumrudede’ye büyük saygısızlıktı...” (K.E.s.93)

“Ancak o, hem romana, hem de bu romandan sanrılı bir keyif alan bana karşı ilgisizdi...”(K.E.s.121)

“Üstelik şimdi, Bedrettin Melek’in isimleri sıralarken sırtımasının ve çocuksu erincin nedenini de anlamıştım: sayın profesör, beni giderek derinleşen bir uçurumun boşluğuna ittiği için mutluydu!”(K.E.s.134)

3.5.3. Yüklemin Yerine Göre Cümleler

3.5.3.1. Kurallı (Düz) Cümleler

Yüklem unsurunun öznenen sonra geldiği cümlelerdir. Metnimizden seçilmiş bazı örnekler şu şekildedir:

“Pişmanlığımı, kızgınlığımı gidermem gerekiyordu: oturduğum yerden kalkıp masadaki kanyak şişesine uzanıp içmiş kendime küfürler edip yakınmaya başlamıştım: evet ben tam anlamıyla bir işgüzarım; bilmediğim, hatta tam anlamıyla öğrenemeyeceğim bazı şeylerin peşine düşmüş, amansız bir hiç oluş sürecine girmiştım...”(K.E.s.134)

“Türbenin üzerine çöken kirli sarı aydınlık ve çevresini firdönen bulutsu ışık evlerin üzerinde dumansı yansımalar yapıyordu.” ”(K.E.s.139)

“Eli yeniden kanamaya başlamıştı.”(K.E.s.145)

“Sokaktan eve ulaşan çocuk sesleri giderek uzaklaşıp yittiler.”(K.E.s.155)

“Temizlenmiş, aylardır adım atmadığı odaya girmiş, doymuş, terlemesi durmuş, üstelik düş görmeden uyumuştı...”(K.E.s.155)

“Az sonra, bir güvercin süzülerek gelip, çarşaf çadırın üzerine kondu..”(K.E.s.173)

“Asaf Cemil’in doktora tezi, onu tanımayan ve onun yazı labirentinde dolaşmayan birisine oldukça sıradan bir çalışma olarak gelebilir...” (K.E.s.181)

“Asaf Cemil’in saçmalayıp saçmalamadığını bilemiyorum; ancak, beni oldukça ürküten, huzursuz eden bu bölümü fazla ayrıntıya girmeden bitiriyorum...”(K.E.s.184)

“Kış bitmiş, İstanbul ısınmaya başlamıştı.”(K.E.s.213)

“Bu sözleri duyunca hem heyecanlanmış hem de tedirgin olmuştım...”(K.E.s.243)

3.5.3.2. Devrik Cümleler

Özne unsurunun yüklemden sonra geldiği cümlelere devrik cümle denir. Yazar, *Kuşevi'nin Efendisi* romanında devrik cümlelere en az kurallı cümle kadar yer vermiştir.

Metnimizden seçilmiş bazı cümleler aşağıdaki gibidir:

“Hayır, tabii ki bilmiyordum, dinlerdeki yükseliş motiflerini, Burak’ın ne olduğunu, merdivenin ne anlama geldiğini, tasavvuf düşüncesini ve mumların önemini...”(K.E.s.244)

“Hem ne demekti karanlık bir zaman aralığından başka bir karanlık zaman aralığına geçip dönüşmek...”(K.E.s.245)

“Yusuf Bey, okumaya kaldığınız yerden devam eder misiniz lütfen!”(K.E.s.247)

“Farkında olmadan kaldırımdan inmiş, anayola vurmuştu kendini.”(K.E.s.249)

“Aldırmadı ona.”(K.E.s.251)

“Bakın tekrar anlatıyorum hanımefendi...”(K.E.s.251)

“Babaanneme göre, incirden olabilirdi bütün bunlar.”(K.E.s.102)

“Bir av köpeği gibi, dura koklaya, atlaya zıplaya izini sürüyordu düşlerinin...”(K.E.s.105)

“Hayır, bu kez babası yoktu düşünde: Mebrure, 7 harfli adıyla, –babasının harflerini, sayılarını geride bırakıp– kösnül kahkahalarla sızmıştı uykusuna: esmer, nemli ve uzun bacaklı.”(K.E.s.109)

“Az önce, ağır diye tanımladığı korkudan çok daha ağır bir huzursuzluk içindeydi; okudukları yine sızmıştı düşlerine...”(K.E.s.113)

3.5.4. Anlamına Göre Cümleler

Anlamına göre cümleler; olumlu, olumsuz, soru ve ünlem cümleleri olarak ayrılmaktadır. Çalışmada sadece olumlu, olumsuz ve soru cümlelerine yer verilecektir.

3.5.4.1. Olumlu Cümleler

Yüklemin bildirdiği eylemin, yapıldığını ya da yapılacağını bildiren cümleye olumlu cümle denir. Türkçede isim veya fiil soylu bütün kelimeler olumludur. Metnimizden bazı örnekler şunlardır:

“Öte yandan, kuytu yerlerde saklı duran, ışık veya küçük bir ateş bekleyen başka şeyleri yakalamayı çok seviyor, onları avladığı an, kalemini coşkulu bir kösnümeyle koşturmaya başlıyordu...”(K.E.s.114)

“Aynı anda insanlar birbirine çarpıp dağılan bilyalar gibi sağa sola savruldu.”
(K.E.s.119)

“Bedrettin Melek’le ikinci görüşmemiz aylar sonra gerçekleşmişti.”(K.E.s.145)

“İşte böyle umarsız günlerden birinde, içtiğim birkaç kadeh kanyanın etkisiyle hazırladığım planı uygulamak üzere işyerimden izin almış, yürüyerek Beyazıt’a gelip üniversite binasının kapısında pusuya yatmıştım...”(K.E.s.126)

“Doğrusu, o kış akşamı bir saat süren –sırtımı Bedrettin Melek’e dönerek yaptığım– sıcak vapur yolcuğu bana iyi gelmiş, ardi ardına içtiğim üç bardak çay sayesinde, içimdeki buzları az da olsa eritebilmişim.”(K.E.s.127)

“O gece, Bedrettin Melek gerçek adını söylediğinde kahkahalarla gülmeye başlamıştım...”(K.E.s.131)

“Evet, büyülenmiş gibiydi profesör: ağızından çıkan her isim onu gönendiriyor olacak ki gözleri parlıyor, dudaklarına kösnül bir gülümseme yerleşiyordu...”(K.E.s.135)

“Pişmanlığımı, kızgınlığımı gidermem gerekiyordu: oturduğum yerden kalkıp masadaki kanyak şişesine uzanıp içmiş kendime küfürler edip yakınmaya başlamıştım: evet ben tam anlamıyla bir işgüzarım; bilmediğim, hatta tam anlamıyla öğrenemeyeceğim bazı şeylerin peşine düşmüş, amansız bir hiçoluş sürecine girmiştım...”(K.E.s.134)

“Baktım ve 12 mum taşıyanları ve onların önünde giden Kumrudede’yi gördüm: uzun beyaz sakalları vardı. O bilgiye erişmiş bir kişiydi.”(K.E.s.195)

“Latif buhar, hep uyku ile uyanıklık arasındaki bölgede kendini hissettirirdi; daha sonra ise, düşün içinde hoş kokular yayarak zihninin kıvrımlarından bedeninin her noktasına sızar, uyandığında ise tamamen kaybolmuş olurdu.”(K.E.s.197)

3.5.4.2. Olumsuz Cümleler

Yüklem bildirdiği eylemin ya da yargının yapılmadığını, yapılmayacağını bildiren cümleye olumsuz cümle denir. “-ma/-me” olumsuzluk ekiyle “yok, değil, hayır, ne... ne” sözcükleriyle olumsuzluk anlamı sağlanır. Örnek

“Bedrettin Melek’in kuşku yüklü bakışlarında, beni tartan, yoklayan, nasıl biri olduğum konusunda ipuçları yakalamaya çalışan bir eğilim olduğunu anlamam zor olmamıştı...”(K.E.s.18)

“ Üstelik, Bedrettin Melek, “hiç olmazsa bir göz at, kırma adamı” diye rica etmese, bu saçmalığı, değil on-on beş sayfa okumak, soba tutuşturmak için bile kullanmazdı...”(K.E.s.23)

“Aradığımı bulamamam yüreğimi sivri kuşku oklarıyla delik deşik etmeye başlamıştı: yoksa, bu yaşadıklarım Bedrettin Melek ile yayınevi sahibinin birlikte kurdukları kumpas mıydı; ama hayır, bu iki adamla da yeni tanışmıştım, aramızda ne bir sürtüşme ne de bir çıkar ilişkisi vardı, dolayısıyla böyle bir şey olması mümkün değildi...”(K.E.s.26)

“Kimsenin onu iflah olmaz bir alkolik olarak tanınmasını istemiyordu...”(K.E.s.33)

“Tek sorunu, uykunun aynasına yansıyan sırları kâğıda dökerken yaşadığı zorluklardı: perdenin kalkmasına, kalemin işlemesine karşın, çoğu kez yazdıkları istediği gibi olmuyordu..(K.E.s.34)

“Hayır, kimse onu alkolik olmakla suçlayıp evcilleştiremeyecekti...”(K.E.s.35)

“İsteddiği hemen gerçekleşiyor ama tabutu bir türlü göremiyor...”(K.E.s.40)

“Türbe olan bir yeri, türbe olarak tasarlayamazsın.”(K.E.s.41)

“Babamı dinliyordum: konuşuyordu, ama duymak istediklerimi söylemiyordu...”(K.E.s.48)

“Başımın üzerinde dönen ışık yumağına karşın, kendimi o kadar da kötü hissetmiyordum.”(K.E.s.53)

“Dizim artık hiç acımıyor...”(K.E.s.53)

3.5. 4.3. Soru Cümleleri

Sorulan bir soruya cevap istenen cümlelere soru cümlesi denir. Soru cümleleri; yüklem bildirdiği eylemin ya da yargının gerçekleşip gerçekleşmediğini soran cümlelerdir. Cümle içinde soru anlamı soru eki, soru sıfatı, soru zamiri ve soru zarfı ile sağlanır. Cümleye soru yoluyla özellikle “-mi, -mı” soru ekiyle değişik anlam özellikleri kazandırılabilir. Soru cümlelerinin olumsuz yapılabılır. Romanda, soru cümlelerinin diğer cümlelere nazaran daha kısa olduğu görülmektedir. Metinden soru cümlelerine şu örnekleri verilebilir:

“Az önce bir çığlık sesi duydun mu Asaf?”(K.E.s.56)

“Sabit kalem mi kullanıyorsun sen?”(K.E.s.95)

“Peki neydi bu 4 harflik kelime?”(K.E.s.109)

“Kim bilir “babası olan Jülyen” cümlesi gibi daha nice baş döndürücü suçlar işlemiştii?”(K.E.s.115)

“Çok özel sözcük ve şifrelerle yazılmış olduğunu varsaydığım DÜŞ TUTANAKLARIM’da Bedrettin Melek’in gerçek kişilerden biri olarak var edilmesinin anlamı ne olabilirdi?”(K.E.s.130)

“Asaf Cemil’in anlatısında, sizden ve Asaf Cemil’den başka gerçek kişi var mı?”(K.E.s.138)

“Kimdi bu genç adam?”(K.E.s.142)

“Yoksa o yalancı görüntüler üreten bir dram mıydı?”(K.E.s.146)

“Kendine karşı koyan sen değil miydin?”(K.E.s.196)

3.5.5. Gramatiksel Yapıda Cümleler

Cümle yapılarını ve cümle türlerini ele aldığımız bu bölümde romanda her türden cümlenin var olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu cümleler gramatiksel özellikleri ön plana tutulduğunda, oluşum yolları ve türleri açısından romanın dil zenginliğine katkı sağlamıştır. İsim cümleleri ve fiil cümleleri olmak üzere cümleler yüklemnin türüne göre ele alınmış, romanda fiil cümlelerine daha çok yer verildiği görülmüştür. Yapı bakımından cümleler incelenerek romanda yer alan örneklere yer verilmiştir. Aynı zamanda yüklem yerine göre cümleler ele alınmış çoğunluğunu kurallı cümlelerin oluşturduğu cümle yapılarına yer verildiği görülmüştür.

Bu bağlamda romandaki cümlelerin söz dizimi bakımından Türkçenin gramer yapısına uygun olduğu gözlemlenmiştir. Cümlelerin oluşumunda yazarın kelime dağarcığının fazlalığı dikkat çekmiştir.

3.5.6. Semantik Yapıda Cümleler

Kuşevi'nin Efendisi romanında cümleler anlam ilişkisi bakımından olumlu, olumsuz, soru cümleleri olmak üzere incelenmiştir. Bu üç cümle türünün örnekleri romanda çokça yer almaktadır. Özellikle soru cümleleri romanın kurgusunda oldukça önemli rol oynamaktadır. Örneğin romanın ilk sayfalarında yer alan “*Bir insanı nereye kadar tanıyabiliriz?*”¹¹³(K.E.s.5) sorusu romanın gelişmesine ve kurgusuna işaret etmekte, okurun karşılaşacağı diğer sorular yön vermektedir.

Romanda soru cümleleri roman içindeki geriye dönüşleri ve kahramanların bilinçaltı aktarımlarında çokça kullanılmıştır. “*Yoksa o yalancı görüntüler üreten bir dram mıydı?*”(K.E.s.146) sorusuyla romanda karanlık ışık diyalektiğine yer verildiği bir yerde ‘karanlık’ kelimesiyle ‘yalancı görüntü’ kelimeleri arasında ilişki kurulmuş, verilmek istenen anlam soru cümlesiyle sağlanmıştır.

Anlatı içinde anlatıya yer verilen *Kuşevi'nin Efendisi* romanında anlatılar arası ilişkinin çözümlenmesinde ve okurun bu durumu çözümlemesinde de soru cümleleri kullanılmıştır. “*Asaf Cemil'in anlatısında, sizden ve Asaf Cemil'den başka gerçek kişi var mı?*”(K.E.s.138) sorusuyla roman kahramanı Asaf Cemil'in gerçekliği ve anlatının nerelerinde yer aldığı soru yoluyla irdelenmiştir.

“*Sevmedi onları; başka şeyler düşünmeye başladı: nasıl anlatabilirdi; yükselmenin, aydınlığa uçmanın coşkusunu yok ediveren, neredeyse yüreğinin durduğu bu korku ânını ve onun bitmek bilmez süreğini?*”(K.E.s.164) sorusunda romanın başından sonuna kadar yer alan Asaf Cemil'in yazma eylemine ve bu eylemde karşılaştığı sürece soru cümlesiyle açıklık getirilmiştir.

“*Ölüm aydınlığı gören cenindir.*”(K.E.s.149) cümlesinde Asaf Cemil'in doğmak ve ölmek kavramaları arasındaki sürece karşı bakış açısı intihar eylemine giden bir yaşantının arka planı isim cümlesiyle aktarılmıştır.

¹¹³ Sartre'ın Gide'e yönelttiği bir soru.

http://kitapzamani.zaman.com.tr/kitapzamani/newsDetail_getNewsById.action?newsId=1476

Anlambiliminde cümlelerin her birinin tek tek anlamı incelenmektedir. Bu çalışmada, romana anlam ve kurgu adına katkı sağlayan bazı cümle örnekleriyle konu ele alınmıştır.

DEĞERLENDİRME

Kuşevi'nin Efendisi romanında 1980 dönemi ve sonrasında yaşayan bir aydının yaşam öyküsü anlatılmıştır. Romanda anlatı içinde anlatı olması yönüyle postmodern romanın getirdiği unsurlar oldukça fazladır. Roman, başından sonuna kadar 'yazma eylemi' ve bu yazma eyleminin okunması ve tekrar yazı yoluyla okura aktarılması süreci ile devam etmektedir.

Roman kahramanı Asaf Cemil ve Yusuf Bünyamin yaşantıları yönüyle birbirlerine çok benzemektedir. Öyle ki Asaf Cemil'in "DÜŞ TUTANAKLARIM"ı yazma sürecindeki hayatı ile Yusuf Bünyamin'in bu eseri okuma sürecindeki yaşantıları birebir örtüşmektedir. Sürekli kanyak içmeleri, uzun süreli olmak üzere odaya kapanmaları, evlerini terk etmeleri ve dış dünya ile irtibatlarını kesmeleri bunlara birer örnektir.

Romanın başından sonuna kadar bir "kanyak felsefesi" hâkimdir. Yazının devam ettirilmesi kahramanın düş görmesiyle mümkün olduğu için kahramanlar yazmak adına sürekli kanyak içmişler ve düş görerek bu düşlerini yazıya aktarmışlardır. Burada "gerçekliğin büyüğü yüzünün yani düşsel yüzünün" aktarıldığı görülmektedir. Kahramanlar gerçekleri yazmak yerine düşlerini yazmayı tercih etmişlerdir. Romanın kurgusuna kaynaklık eden asıl unsur düşlerdir. Romanda düş gerçekten daha gerçektir. Yaşamak düş görmektir.

Edebiyatımızda darbe ile edebiyat arasında ilişki kuran romanlar bulunmaktadır. Farklı açılardan darbe ve sonrası, romanlara konu edilmiştir. Ancak bunların sanat anlayışı bakımından postmodern roman dönemi sanat anlayışından çok farklı olduğunu söyleyebiliriz. Modern romanın başlangıcı olan Servet-i Fünûn'da bu durum "hayâl" ile gerçekleştirilmiştir. Bu dönem romanlarında hayal-gerçek çatışması yaşanmıştır. Hayal kırıklıkları, gerçek hayattan kaçış, hayallere sığınarak ve onlar etrafında gerçeklerin bir hayat konu edilmiştir. Bu durum *Kuşevi'nin Efendisi* romanında düşler üzerinden sağlanmıştır. Yani düş-gerçek çatışması görülmektedir. Dayanak noktaları olan "izimler" farklıdır. Kuşevi'nin

Efendisinde egzistansiyalizmin ağırlığı yer yer hissedilmektedir. Ancak bu düşüncenin kılavuzu Sartre olduğu için mesele bir alanda nihilizm açılıp kapanmaktadır.

Kuşevi'nin Efendisi romanındaki “DÜŞ TUTANAKLARIM”ın oluşmasında; Vilademir Nabokov'un, Sebastian Knight'in Gerçek Yaşamı adlı romanı Asaf Cemil'in üslûbuna etki etmiştir.

Romanda peygamber kıssalarından yararlanılmış, bu kıssalar dönüştürülerek günlük hayatın içine dâhil edilmiştir. Hz. Süleyman, veziri Asaf ve Saba Melikesi Belkis ile metinlerarası ilişki kurulmuştur.

Romanda gerçek olmayanlar, cinler, huddamlar, büyü, uçmak ve hermet konuları “Büyülü Gerçeklik” olarak işlenmiştir. Bu postmodern anlatının öncülüğünü Kolombiyalı yazar, Gabriel García Márquez yapmıştır. Büyülü gerçekçilik, “büyülü unsurların, resmedilen gerçeklik içinden organik olarak gelişmesini sağlayacak biçimde fantastik ve gerçekçiliği birbirine bağlayan”¹¹⁴ bir postmodern akımdır. Fantastik unsurlara postmodern eserlerde sıkça rastlandığından, büyü gerçeçilik “postmodernizmin merkezi”¹¹⁵ olarak kabul edilebilir. Yani gerçek olanla olmayanın iç içe girişik halidir. Kuşevi'nin Efendisi romanında bu durum görülmektedir.

---

¹¹⁴ Faris, W.B. **Magical Realism in Spanish American Literature**, Magical Realism: Theory, History, 2005

¹¹⁵ Faris, a.g.e. s.173.

SONUÇ

İbrahim Yıldırım, roman yazma sanatını postmodern bir çizgide devam ettiren bir yazardır. Romanlarını yazarken her defasında yeni arayışlar ve biçimler denemiştir. “Bir insanın nereye kadar tanıyabiliriz?” sorusu Kuşevi’nin Efendisi romanına ve yazarın diğer romanlarına başlangıç sağlaması adına belli başlı bir yol rehberidir. Eserleri çoğunlukla karmaşık bir kurguyla devam etmektedir. Özellikle roman içinde roman, yani yazı içinde yazı oluşturma biçiminde gelişen romanları edebiyatımızda farklı anlatımlara rehberlik etmektedir. Dili kullanma yetisi, özellikle zarffiilleri cümle içinde ele alma şekli yazarın farklı bir yönünü daha ortaya çıkarmaktadır.

Romandaki kişileri olan Asaf Cemil ve Yusuf Bünyamin darbe döneminde ve sonrasında bunalım geçiren kişilerdir. Genellikle içe dönük, dış dünyaya kapalı olan bu kişiler aslında bir darbe yaşantısının kaçınılmaz kimlikleridir. Bu tarihi olay ve tutumlar İbrahim Yıldırım tarafından postmodern bir algı ve anlatıyla romanda şekillenmiştir.

Kuşevi’nin Efendisi romanında genel olarak durağan bir dil kullanılmıştır. Olaylardaki hızlanma ve dönemde yaşanan hareketlilik romanın diline zarffiiller yardımıyla, özellikle de –(ı)p zarffiiliyle verilmiştir. Bu özellik, esasında onun yazısını Osmanlı düzyazısına da yaklaştıran bir özelliktir.

Romanda dikkati çeken başka bir nokta ise romanın bir düş metninden oluşmasıdır. Anlatı içinde anlatının görüldüğü postmodern romanın bu özelliği romanda görülmektedir. Roman bir düş tutanakçısının düşler görmesiyle oluşmakta ve bunun başka bir yazar tarafından yazıya geçirilmesiyle gelişmektedir. Bu her iki yazma işlevinde kahramanlar Yusuf Bünyamin ve Asaf Cemil hemen hemen aynı hayatı yaşamaktadırlar.

Romanda anlatılan kuşevi ise Asaf Cemil’in düşleridir. Romanda düşevi kavramı, kuşevi kavramına aktararak okura sunulmuştur. Bu metin kuşevlerinin ta kendisi aslında tam bir kuşevidir. Bu evin efendisi ise Asaf Cemil’dir. Bakıldığında kuşevleri büyük yapının içindeki ek yapıdır. Gerçek hayata eklenmiş kendine özgü yapısı olan

bir çıkımdır. Burada biçimsel özellikler simgesel özelliklere dönüştürülerek romanın içine yerleştirilmiştir.

Postmodern anlatıda çokça görülen metinlerarasılık, romanda kendini göstermektedir. Hz. Süleyman ve veziri Asaf bu örneğin bir kısmıdır. Ele aldığı konu ve örnek verilen hayatların özelliği dikkate alındığında ise romanın bir başka farklı yönü ortaya çıkmaktadır.

Yazma ve okuma eyleminin iç içe olması romanın kurgusunun oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Asaf Cemil'in yazma işlevi, Yusuf Bünyamin'in okuma sürecini de olaya dahil etmiştir. Yazı oluşturulurken bir zorluk ve yazma işinin ertelenmesi söz konusudur. Bu durum Yusuf Bünyamin'in de aynı şeyleri yaşamasına neden olmaktadır. Kuşevi'nin Efendisi romanında birçok konu askıdadır. İnsan yaşamı, yazma işlevi, yazarlık, insan ilişkileri, aile kavramı vs. hemen hemen her konu kendi içinde yarım kalmış ve tamamlanmayı beklemektedir. Bu durum ise okuru romanın içine dahil eden en büyük etken olmaktadır. Romanda okur mutlaka birtakım çıkarımlar yapmak zorundadır. Buna en büyük örnek ise romanın yazınsal olarak bitmesine rağmen hala okur tarafından yorumlanacak bir yanının olmasıdır.

Üslûp incelemesi de yaptığımız çalışmada yazarın üslûbuna etki eden en büyük etmen anlatım teknikleri ve zarffillerdir. Her iki konuyla ilgili geniş açıklamaların yapıldığı çalışmada bu iki unsur yazar İbrahim Yıldırım'ın dili işlemedeki becerisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir postmodern roman olan Kuşevi'nin Efendisi'nde dar alanda bir aydının yaşam ve ölüm süreci anlatılmış olsa da geniş alanda düşünüldüğünde belki de yüz yıllık sosyal ve siyasal aynı zamanda edebi sorunların, buhranların ele alındığı sonucuyla karşılaşılmaktadır.

İbrahim Yıldırım'ın üslûbunun tam olarak tanımlanması, yapılacak başka çalışmalara ve farklı inceleme yöntemlerinin sonuçlarına bağlıdır. Kuşevi'nin Efendisi romanının; dil, anlatım, kelime, cümle incelemesi ve metinlerarasılık yönüyle ele alınan çalışmanın edebiyat tarihine katkı sağlayacağı inancındayım.

KAYNAKÇA

- HAŞİM, Ahmet: **Bize göre Gurebahana-i Laklakân Frankfurt Seyahatnamesi, Bütün Eserleri-3**, MEB yay. İstanbul,2005.
- AKAY, Hasan: **Cenab Şahâbeddin'in Şiirleri Üzerinde Stilistik Bir İnceleme**, Kitabevi Yay. İstanbul 1998
- AKAY, Hasan: **Şiire Yeniden Bakmak**, Akademik Kitaplar,İstanbul,2009.
- AKAY, Hasan: **Şiiri Yeniden Okumak**, Akademik Kitaplar,İstanbul,2009.
- AKSEL, Malik: **Sanat ve Folklor**, Kapı Yay. İstanbul,1971,
- AKSEL, Malik: **İstanbul'un Ortası**, Kapı Yay.2011
- AKTAŞ Şerif: "Üslûp Meselesi", **Fikir Sanatta Hareket Dergisi**, V. seri, Cilt: VIII, S. 88 ,1973.
- AKTAŞ Şerif: **Edebiyatta Üslûp ve Problemleri**, Akçağ Yay.Ankara, 2007.
- AKTULUM, Kubilay: **Metinlerarası İlişkiler**, Öteki Yayınevi,Ankara,2010
- AKTULUM, Kubilay: "Metinlerarasılık, Çokseslilik, Söylelimcilik", **Edebiyat ve Eleştiri**, S.36 1998

- AMICIS, Edmando de: **İstanbul 1874**, Ankara, 1981.
- ANDI, Fatih: “Günümüz Türk Romanının Dili Üzerine Dikkatler ” **V. Uluslar arası Dil Kurultayı**, Ankara,2004.
- ATASOY, Faysal Okan: **Noktalama İşaretlerinin Tarihi**, Türkçede Noktalama Sorunlar Çözümler Teklifler, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,2009.
- AYCI, Mehmet: ”Kuşlara Ev Yapmak”, **Şefkat Estetiği Kuş Evleri**, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yay.26.
- AYTMATOV, Cengiz: ”Tercih: Robot veya İnsan Omak”, **Türk Dili Dergisi**, Sayı 495.
- AYTAÇ, Gürsel: **Genel Edebiyat Bilimi**, Say Yayınları, İstanbul,2003.
- BANGUOGLU, Tahsin : **Türkçenin Grameri** ,TDK Yayınları, Ankara,1995
- BİNGÜL KONUK, Bengü Nihal: **Virginia Wolf’un “Mrs. Dallowey” ve İnci ARAL’IN “Mor” Adlı Romanlarının Teknik ve İçerik Açısından Karşılaştırılması**, Eskişehir, 2007.
- BEKTAŞ, Cengiz: **Kuşevleri**, Bileşim Yay. 2004.
- BİLGEGİL, M. Kaya: **Türkçe Dilbilgisi**, Dergâh Yayınları, İstanbul,1984.

- Buffon: **Oeuvres complètes de Buffon**, Lejeune,1828.
- ÇAM, Nusret : “Kuşevlerinin Arkasındaki Dünya”, **Şefkat Estetiği Kuş Evleri**, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yay.Ankara,2010.
- ÇETİŞLİ, İsmail: **Metin Tahlillerine Giriş 2: Hikâye-Roman-Tiyatro**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004
- ÇOBAN, Ahmet: **Edebiyatta Üslûp Üzerine**, Akçağ Yay. Ankara,2004.
- ÇETİN, Nurullah: **Roman Çözümleme Yöntemi**, Edebiyat Otağı, 4. baskı, Ankara,2006
- DAĞDEVİREN, Saffet: ”Mimaride İnce Bir Osmanlı Zevki” **Cumhuriyet Dergi**, s. 289,İstanbul, 1991
- DELİCE, İbrahim: **Türkçe Sözdizimi**, Kitabevi Yay. 2001
- EDİSKUN, Haydar: **Türk Dilbilgisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul,1985.
- ERGİN, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Basım-Yayın-Tanıtım, İstanbul, 2000
- Genette Gérard: **Polimpestes, la littérature au seconde degré**,Paris,Seuil,1982.
- FARIS, W.B: “Magical Realism in Spanish American Literature”, **Magical Realism: Theory, History**, 2005.

- Community, L. P: **Zamora and W. B. Faris (ed.)**, USA: Duke University Pres, 163-191.
- GÖKSOY, Hasan Ali: **Osmanlılarda Kuş Sevgisi,Kuş Evleri**, İlgı Yay. 10, S. 24, 1976.
- HATİPOĞLU, Vecihe : **Türkçenin Söz Dizimi**, TDCF Yayınları, Ankara,1982.
- İLHAN, Batur Fatih: **Kitap-lık Dergisi**, Sayı:102/ Şubat 2007,İstanbul.
- KARABÖRK, Kazım: **Şecere-i Türk Üzerinde Bir Sentaks Çalışması**, Üniversitesi, Konya,1995.
- KARAHAN, Leyla: **Türkçede Söz Dizimi**, Akçağ Yayınları, Genişletilmiş 7.Baskı, Ankara,2004.
- KATALAY, Kağan: **Kuşevi'nin Efendisi Romanında Şahıs Kadrosu**, Sakarya,2010.
- KOÇ, Okan: **Tanzimat Dönemi Edebî Nesrinde Üslûp Değişmeleri**, Doktora Tezi, İstanbul,2012.
- KOÇAKOĞLU, Ahmet: **İhsan Oktay Anar, Hayatı-Eserleri-Sanati**, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya,2008
- KOLCU, Ali İhsan: **Öykü Sanatı**, Salkımsöğüt Yay. Ankara, 2005.
- Louis Aragon: **Les Beaux Quartiers**, Ed. Denoel, coll."Folio",1936.

- MOLTKE,Helmuth Von: **Moltke'nin Türkiye Mektupları**, İstanbul, 1979.
- MONTAGU, Lady Mary Woltley: **Türkiye'den Mektuplar**, 1717-1718,İstanbul, 1973.
- MÜDERRİSOĞLU, Fatih: “Kuşevleri”, **Şefkat Estetiği Kuş Evleri**, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yay.
- NERVAL, Gerard de: **Doğu'ya Yolculuk**, İstanbul,1974.
- OKTAY, Gülşah: **18. Yüzyıla Ait Bir Barbaros Hayrettin Pasa Gazavat-namesi Üzerine Sentaks İncelemesi**, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- ÖNAL, Mehmet: ”Edebî Dil ve Üslûp” **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 36, Erzurum, 2008.
- ÖNGE, Yılmaz: **Mimar Gözü ile Kuş Evleri**, Kültür ve Sanat Dergisi, Sayı 5, 1977.
- ÖZTOP, Erdem: ”İbrahim Yıldırım ile Söyleşi” **Varlık Dergisi**, Şubat 2007 Sayısı,İstanbul.
- Robert Louis Stevenson: ”Doku: Öz-Biçim Uyumu”, **Roman Teorisi**,(Haz. Philip Stevick, Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara 1988, Gazi Üniversitesi Yay.
- SAĞLIK, Şaban: ”Nun Masalları”na Üçüncü Boyuttan Bakmak”. **Kafdağı** S. 54(Tarihsiz)

- TANSEL, F.Abdullah: **İyi ve Doğru Yazma Usulleri**, Ötüken Yay., İstanbul, 1975.
- TEKİN, Mehmet: **Roman Sanatı**, Ötüken Yay. İstanbul,2004
- Türkçe Sözlük: Türk Dil Kurumu, Ankara 2005,
- ÜLSEVER, Şeyda: "Biçembilim: Bir Uygulama", **Dilbilim Araştırmaları**, Hitit Yay.1990.
- ÖZTOP, Erdem: "İbrahim Yıldırım ile Söyleşi" **Varlık Dergisi**, Şubat 2007 say,İstanbul.
- YALÇIN, Mehmet: **Şiirin Ortak Paydası**, Cumhuriyet Üniversitesi Yay. Sivas,1991.
- YILDIRIM, Suat: **Kur'ân-ı Hâkim'in Açıklamalı Meâli**, Define Yay, İzmir, 2008.
- YILDIZ, Ecevit: **Türk Romanında Postmodernist Açılımlar**, İletişim Yay. İstanbul 2009.
- YILDIZ, Ecevit: **Orhan Pamuk'u Okumak**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1996, İstanbul, 2003.
- YÜZBAŞIOĞLU, Nil: **Hasan Ali Topbaş'ın Romanlarının Stilistik İncelenmesi**, Manisa,2010.

<http://www.sabitfikir.com/yazar/ibrahim-yildirim> (son erişim tarihi 13.02,2013)

http://www.dogankitap.com.tr/yazar/ibrahim_yildirim (son erişim tarihi 13.02.2013)

http://www.bizimsahife.org/dua/dua_orumcek_agi_ve_guvercin_yuvasi.htm

(www.zazahaber.com Doğan Kaya, www.turkoloji.cukurova.edu.tr/ HALK EDEBİYATI)

<http://www.turkishairlines.com/tr-tr/skylife/2005/kasim/makaleler/minyaturlerde-kanat-sesleri.aspx> (Son erişim tarihi: 16.04.2013)

<http://www.edebistan.com/index.php/edebistan/ibrahim-yildirimla-söyleşi/2008/11/>(son erişim tarihi 15.05.2013)

http://kitapzamani.zaman.com.tr/kitapzamani/newsDetail_getNewsById.action?newsId=1476(son erişim tarihi 25/05/2013)